

SOCIETATEA DE MÂINE

CUPRINSUL :

- Politica externă:** *Anschluss-ul și politica europeană* **Horia Trandafir**
Pacea dela Versailles **D. V. Barnoschi**
- Probleme sociale:** *Organizarea culturală regională* **Ion Clopoțel**
Statul cultural, Astra, Regionalismul **Petru Suciu**
Reflecții asupra mișcărilor culturale **Dr. Cornel Radu**
- Figuri reprezentative:** *Liviu Rebreanu* **Ion Tomuța**
Gib. I. Mihăescu **Pericle Martinescu**
- Actualități:** *Plastica ardeleană*. **Alexandru Tohăneanu**
N'avem intelectualitate . . . **Horia Trandafir**
- Sate, orașe, regiuni:** *Așezări pe Valea Belarecii* **Andrei Răzvan**
Turismul în județul Brașov. **Rodica Clopoțel**
- Ardealul vechiu:** *Correspondență între Moctoni-Rațiu-Babeș*. **Dr. Teodor Botș**
- Probleme economice:** *Schimbarea structurii noastre agricole*. **Victor Cornea**
- Pagini literare:** *Literatura socialistă* **Ion Clopoțel**
O lămurire și o răfuială. **D. V. Barnoschi**
Evoluția și revoluția poeziei rusești **Emilian Băcov**
- Cronici culturale și artistice:**
Salonul nudului **Nicolae Cristea**
Creația artistică la Liviu Rebreanu. — *Materialul «Bălăucăi»*. — *Revistele «Fruncea», «Munca», «Atheneum»*. **Cronicar**
- Discuții și recenzii:** *André Gide, E. Lovinescu, C. Antoniadă*. **V. Cristlan**
M. Eminescu, D. Zamfirescu. **Ion Tomuța**
- Fapte, idei, observații:** *Retragerea președintelui Masaryk*. — *Politica cehoslovacă*. — *Leon Tolstoi*. — *Ștefan Zeletin*. — *Mulți emigranți unguri*. — *Seceta în Basarabia*. — *Episcopul Andrei Mager Crișanul*. — *Eduard Beneș* . . . **Redacția**
- Coperta:** *Crăciunul umora și al altora* **Aurel Ciupe**
- Cuprinsul materiei anului 1935

Director: ION CLOPOTEL
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI 2, aviator Munteșcu 48
TELEFON 3-91 92
APARE LUNAR
UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XII
București, Nov.—Decembrie 1935

No 11 și 12

ABONAMENT ANUAL:
Autorități, birouri, bănci . 1500 L
Societăți culturale, școli . . 1000 L
Liber-profesioniști 600 L
Funcț., studenți, muncitori . 500 L
In streinătate: dublu
Abonamentele se plătesc anticipat

Am încheiat colecțiunea anului al 12-lea

Cărți primite la redacție:

- George Acșinteanu:** *Convoul flămânzilor*. 60 lei. Editura «Cultura Națională».
- Gheorghe I. Brătianu:** *File rupte din cartea războiului*. 60 lei. Editura «Cultura Națională».
- Sergiu Dan:** *Arsenic*. 60 lei. Editura «Cultura Națională».
- Gala Galaction:** *La răspântie de veacuri* 2 vol. 120 lei. Editura «Cultura Națională».
- Sandru Teleajen:** *Drumul dragostei*. 80 lei. Editura «Cultura Națională».
- Al. O. Teodoreanu:** *Bercu Leibovici*. 50 lei. Editura «Cultura Națională».
- Maria, Regina României:** *Povestea vieții mele* vol. I și II à 120 lei, vol. III 160 lei. Editura «Adevărul».
- Vladimir Corbascu:** *Tanania*. 60 lei. Editura «Adevărul».
- E. Lovinescu:** *Bălăuca*. 80 lei. Editura «Adevărul».
- Al. Lascarov-Moldovanu:** *Omul care tace...* 60 lei. Editura «Adevărul».
- Corneliu Moldovan:** *Cântarea cântărilor*. 50 lei. Editura «Adevărul».
- I. Peltz:** *Foc în hamul cu tei*. 2 vol. à 50 lei. Editura «Adevărul».
- Dan Patrașineu:** *Sângele*. 60 lei. Editura «Adevărul».
- Ion Sân-Giorgiu:** *Lirica lui Goethe*. 60 lei. Editura «Adevărul».
- Al. T. Stamatiad:** *Peisagii sentimentale*. 40 lei. Editura «Adevărul».

- Mihail Sorbul:** *Mângâierile Panterei*. 80 lei. Editura «Adevărul».
- C. Stere:** *In ajun (în prajma revoluției* vol. VII) 80 lei. Edit. «Adev».
- Doctorul Ygree:** *Viața și filosofia lui Henri Bergson* 50 lei. Editura «Adevărul».
- Henri Barbusse:** *Focul* trad. de F. Aderca 8 lei. Editura «Șantier».
- N. Deleanu:** *Robii* 8 lei. Editura «Șantier».
- Victor Hugo:** *Pentru adevăr și libertate*, trad. de Ion Pas. 5 lei. Editura «Șantier».
- Jean Jamès:** *Civilizație și socialism*, trad. de G. Ioanid. 5 lei. Editura «Șantier».
- Jack London:** *Viața mea* trad. de I. Plugaru. 5 lei. Editura «Șantier».
- Ioan I. Mirescu:** *Proletariatul și economia dirijată*. 15 lei. Editura «Șantier».
- Lotar Rădăceanu:** *Socialism nou*. 10 lei. Editura «Șantier».
- Eugen Relgis:** *Europa cea tânără*. 5 lei. Editura «Șantier».
- C. Argintaru:** *Viața pictrelor*. (poema). 40 lei. Editura «Hyperion» Cluj.
- T. Argezi:** *Ochii Maicii Domnului* 70 lei. Edit. «Universala» Alcalay.
- D. V. Barnoschi:** *Națiunea europeană*. 32 lei. Colecția «Demogorion». Editura «Cultura românească».
- Lucian Boz:** *Cartea cu poezii*. 60 lei. Editura «Vremea».
- N. Dașcovici:** *Separția politicului de economic* 20 lei. Editura «Cultura poporului».
- Al. Iacobescu:** *Pulberi instelate* 50 lei. Edit. «Eminescu» Craiova.
- Krishnamurti:** *Cuvântări și răspunsuri*. 30

- lei. Editura «Steii».
- Gheorghe Kristof:** *Istoria limbii și literaturii maghiare* trad. de Arpad Bitay.
- D. Mărăcineanu și C. Bondescu,** profesori: *Antologie* 2 vol. à 50 lei pt. cl. III și IV lic. Editura «Cultura românească».
- Al. Lascarov-Moldovanu:** *Mamina* ed. II 50 lei. Editura «Cugetarea».
- Al. Lascarov-Moldovanu:** *Flori creștine*.
- Axel Munthe:** *Cartea dela Sant-Michele* trad de F. Aderca. 120 lei. Editura «Cultura poporului».
- Petre Pandrea:** *Beiträge zu Montesquieus deutschen Rechtsquellen*. 50 lei. Editura «Cultura românească».
- I. Peltz:** *Actele vorbeste*. Editura «Universala» Alcalay.
- Geta Pop:** *Iubiri*. 70 lei. Editura «Socec».
- T. Rășcanu:** *Ileana Lupului*. 75 lei. Edit. «Universala» Alcalay.
- Eugen Relgis:** *Cosmopolis* tradusă în franțuzește de Rose Arp. 60 lei. Editura «Cultura poporului».
- M. Sorbul:** *O iubesti?* 90 lei. Editura «Cartea românească».
- Engeniu Speranția:** *Papillons de Schumann*, 75 lei Editura «Cugetarea».
- Henri Stahl:** *Bucureștii ce se duc*. 120 lei.
- Damian Stănoiu:** *Parada norocului*. 80 lei. Editura «Universala» Alcalay.
- Al. O. Teodoreanu:** *Tămâie și otrăvă*. 85 lei. Editura «Națională» Ciornei.
- Bucureștii Vechi.** Buletinul societății istorico-archeologice «Bucureștii Vechi» anii I—V.

Creația artistică judecată de Liviu Rebreanu

Cu prilejul jubileului de 50 ani, romanierul Liviu Rebreanu a avut următoarele reflecții asupra spiritului creator și vieții scriitorului român:

«Aș spune că nu trebuie să ne pierdem răbdarea și să așteptăm alte timpuri — dar tocmă acum lumea intră într-o groznică eclipsă a spiritului, o eclipsă a inteligenței și a simțirii. Nu vezi cu ce îndăjire este oprimat intelectualul pretutindeni?»

Și totuși cred în victoria spiritului. Nu se poate altfel. Omul nu are dreptul să se sinucidă ca specie — și lipsa de libertate spirituală echivalează cu o sinucidere.

Nu-mi fac iluzii. Știu bine că pe creatori și artiști îi așteaptă vremuri cumplite. Nu vreau să jignim nici o credință, dar e un fapt că toate regimurile la modă — dela comunism la fascism, încep prin a înăbuși scrisul creator.

Am impresia că această oprire a spiritului, până în cea mai profundă intimitate a sa, este un lucru nou în istorie.

Gogol, sub tarism, putea să scrie *Suflete moarte* sau *Revizorul*, cărți de o extremă violență satirică. Pe vremea lui Napoleon, pe vremea imperiului german, oricât de absolut să fi fost el, încă se putea scrie. Literatura își păstra autonomia ei. Astăzi, d-nii Hitler, Stalin și Mussolini o aservesc, o supun la diverse planuri quinquenale, îi iau însăși rațiunea de a exista...

Sunt însă convins că această stare nu

poate dura. Un intelectual aservit este un intelectual steril. Spiritul refuză asemenea dominații brutale. Până la urmă scrisul creator e mai tare decât orice regim.

Scriitorul trebuie să rămână deasupra. Nu din timiditate, nu din teamă de a se angaja, ci din respect pentru funcțiunea spiritului.

Cred dealtfel că e nevoie de mult mai mare rezistență și tărie morală, pentru a rămâne dincolo de tumultul public, decât pentru a te lăsa târat de el.

Și pe urmă, din participarea scriitorului la actualitatea politică, suferă în primul rând creația lui, opera lui. Un artist nu poate lucra în contact imediat cu realitatea. Ii trebuie perspectivă și în timp, și în spațiu. Viața nu poate fi transpusă direct în artă. Ea trebuie să treacă întâi prin sufletul tău și acolo se produce acel fenomen delicat și cu desăvârșire intim, care schimbă realitatea lentă în ficțiune.

Sunt prin excelență un scriitor sindicalist. Sunt pentru organizarea pe bază de breaslă a scriitorilor. Numai atunci vor reprezenta realmente o forță.

După 20 de ani de sbucium în sânul Societății Scriitorilor Români, am ajuns la această concluzie. Societatea scriitorilor români nu poate să vorbească în numele tuturor scriitorilor fiindcă nu-i înglobează pe toți. Și apoi bazele pe care e organizată societatea sunt defectuase. Dacă toți membrii

actuali ar fi oameni de talent recunoscut ea sună că suntem o societate literară, organizată pe baza stimei reciproce. Or, la S. S. R. scriitorii nu s'au primit numai pe bază de talent. Totuși sunt azi scriitori de talent cari nu pot intra fiindcă au numai o singură carte.

Sindicatul ar trebui să primească în sânul său pe orice ins care a scris o carte și care prin simpla sa adeziune să devie membru, sau pe orice scriitor care are o activitate militantă la zi.

Defectuoșitatea societății actuale a scriitorilor români e că se socoate un fel de asociație academică în care intrarea, în loc să te ocrotească în chip profesional, îți acordă doar un titlu de glorie.

Or, Sindicatul ar trebui să fie o asociație de organizare și ocrotire a muncii scriitorului și a lui însuși. El să te pună la adăpost și de mizeriile eventuale ale editorului, dar să te îngrijească și în caz de boală. Să nu ne fie rușine, dar în ziua de azi scriitorii stau mai prejos de organizațiile de hornari, gardiști sau de lucrătorii ceferiști.

Aceștia, organizații în puternice asociații de breaslă, atunci când se îmbolnăvesc sau sufăr de un caz de invaliditate, pot spera la un ajutor minim. La noi însă, lucrătorul intelectual e lăsat să se stingă de boală sau să moară cum a murit Gib Mihăiescu, la spitalul sergenților de stradă.

Încât primul sindicat al scriitorilor va trebui să porceadă la drum ca o asociație modestă de breaslă de ajutor reciproc».

VIZITAȚI JUDEȚUL HUNEDOARA!

Județul Hunedoara foarte extins, e bogat în priveliști naturale, și în monumente istorice și arheologice.

Țara Hațegului e una dintre cele mai vechi așezări românești din Ardeal.

Retexatul e cel mai de seamă loc de excursii de munte: păduri seculare, zăpezi permanente, cele mai pitorești lacuri de munte (Zănoaga, Bucura). Loc favorit pentru vânătorile regale. Cu posibilități de adăpostire la Gura-Zlatii, Balea cu cea mai frumoasă și confortabilă casă de adăpost din Carpați.

Sarmizegetusa, capitala strămoșilor romani. Muzeul local. Cetatea veche, Clădirea Augustalilor, Amfiteatrul etc. Planul de desgrupare și reconstruire a celui mai important loc istoric al Țării.

În apropierea Hațegului putem vizita bisericile românești medievale: Demșuș, Strei, Prislop cu mormântul Domniței Zamfira, biserica Colții, ș. a.

Valca Jiului. Regiune pitorească și renumită în explorări carbonifere, cu instalațiuni pe cât de moderne pe atât de interesante de văzut la Petroșani, Petrila, Lonea, Lupeni.

Geoagiu-Băi vestit pentru apele termale încă din antichitate.

Costești și Grădiștea Muncelului cu monumentale urme ale stăpânirii Dacilor.

Hunedoara vechea reședință a Huneazilor, are cel mai frumos și bine conservat castel medieval dela noi. Istorică biserică românească. Uzine metalurgice cu instalațiuni și producție remarcabilă.

Deva. Capitala județului, localitate cunoscută de pe timpul Dacilor și al Romanilor. Cetatea Devei atât de pitorească își are originile din secolul al XIII-lea. Castelul Bethlen. Muzeul județean dintre cele mai interesante din țară.

Munții Apuseni și Țara Zarandului. Pe lângă bogățiile naturale atât de cunoscute (explorările de aur dela Brad, Gura-Barzii, Baia-de-Criș, etc. (este și un loc istoric cu urmele revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan), Avram Iancu (casa lui Avram Iancu, goronul lui Horea, mormântul lui Avram Iancu) Țebea, Baia-de-Criș, ș. a.

Anschluss-ul și politica europeană

În vârtoarea preocupărilor contemporane conferința plină de miez, de experiențe și adevăruri politice a d-lui Anatole de Monzie, ilustrul intelectual francez, se înserează ca un moment de importanță istorică pentru noi. D. de Monzie a pus în toată sinceritatea și în toată întinderea grava problemă a *Anschluss-ului*, problemă tulburătoare, pentru că vizează direct viitorul statelor succesoriale și peste tot statutul internațional actual.

Prin d. de Monzie a vorbit însăși Franța, a cărei putere de receptivitate, de cunoaștere a realităților europene și de pregătire pentru a evita surprizele este uimitoare.

Potrivit concepției franceze *Anschluss-ul* echivalează cu răsturnarea ordinii europene existente, deci cu înmormântarea tratatelor de pace. Revizionismul abia atunci va fi temut, când se va realiza Anschluss-ul. E o coincidență perfectă între Anschluss și pericolul revizuirii de frontieră. Prin Anschluss se țintește o lovitură de grație împotriva statelor Micii Antante.

D. de Monzie a desvăluit gravitatea excepțională a Anschluss-ului. A dat un avertisment, care și-a produs efectul cuvenit. Opinia publică românească e lămurită deabinelea asupra importanței Anschluss-ului, care nu poate fi mărginit la o chestiune intimă a germanismului, ci deține o amploare universală, fiind interesat întregul statul teritorial elaborat de Conferința Păcii.

Anschluss-ul este deci ferment de primejdii, deslănțuie conflicte cu consecințe incalculabile, e haos, e neant.

Nu mai este vorba de anexarea unui petec de pământ destul de mic, râvnit de hitlerismul expansiv, ci de căderea unui sistem întreg, ceea ce nu vor îngădui niciodată să se întâmple prin surprindere acele state cari au proclamat victoria marilor principii de libertate prin tratatele de pace dela Paris.

Diplomația franceză veghează cu hotărâre asupra destinului Europei celei noi, și procedează prin marile mijloace morale ale inteligenței omenești la menținerea neștirbită a păcii.

Mai ales statele succesoriale sunt direct interesate la organizarea apărării împotriva tentativelor de acaparare a Austriei de către Germania totalitară. Ele trebuie să se pună în gardă și să nu se lase desorientate de creșterea suterană ori mărturisită a expansioniștilor înarmați până'n dinți.

Viena astăzi este pradă indeciziunilor. Factorii cari au smuls puterea și au mazilit pe socialiști, sunt desbinați între ei: unii sunt înfeodați mussolinismului, alții în subordinea hitlerismului, iar restul regaliști sau cezarieni cari oferă țara plocon lui Otto de Habsburg. Austria extenuată de războiul civil și de pasiunile intestinale, devine tot mai incapabilă de organizarea unei rezistențe contra Anschluss-ului. Cu atât mai mult trebuie să sporiască grija celor amenințați. Diplomația franceză, exercitată și deținătoare de rare sensibilități, e la pândă și dă alarma.

Toți aceia, cari am avertizat asupra primejdiilor Anschluss-ului, am primit o verificare strălucită prin expunerea memorabilă a d-lui de Monzie. Deci acum, ca și înainte cu un an, afirmăm: prin Viena vin toate îngrijorările și convulsii viitorului apropiat. Anschluss-ul îndeamnă la discernământ și prevedere.

A trebuit să vină la noi în țară academicianul și fostul ministru francez de educație națională Anatole de Monzie pentruca să se dea perdeaua în lături și să se pună în lumină puternică două necesități politice ale ceasului de față: împiedecarea Anschluss-ului și atragerea Sovietelor în câmpul de forțe active europene.

Dacă în ceea ce privește chestiunea ultimă, izbânda diplomației franceze a fost desăvârșită prin alianțele bilaterale franco-sovietice, prin pactele de neagresiune cu România și alte state limitrofe și prin ocuparea unui loc de frunte în conducerea Societății Națiunilor, Rusia sovietică afirmându-se ca un factor puternic al păcii și aproape ca un arbitru al situației, nu tot atât de sensibilă și de prevăzătoare a fost politica Genevei în chestiunea austriacă și germană. Vigilența a fost înșelată. Forțele fasciste și-au făcut de cap, pânăce au fost în stare să monopolizeze puterea. Apoi chiar și după instalarea dictaturilor Hitler și Dollfuss unele puteri europene au făcut politică izolată punându-se bine cu noii veniți și acordându-le chiar credite în mod ascuns ori chiar deschis.

Cât de puțin fermă a fost democrația europeană! Clasele stăpânitoare desigur, că au scontat victorii la ele acasă împotriva forțelor socialiste, atunci când au întins mâna noilor regimuri dela Berlin și Viena. Greșelile se răzbuună amar azi.

HORIA TRANDAFIR

NAȚIUNEA EUROPEANĂ

Pacea dela Versailles

*Pax enim non belli privatio,
Sed virtus est, quae ex animi fortitudine oritur.*

SPINOZA

S'ar părea că în toată Europa, un singur om de guvernământ mai știe ce înseamnă cuvântul «pace»: *Hitler*. El singur nu-și bate joc de această vorbă sfântă, forțându-i înțelesul ca să îmbrace cu ea, ca să învâlnie în mireazma ei, gânduri, simțiri și fapte, ce nu pot să fie altceva, decât preliminările unui nou războiu hiperbolic. El, candid, leal, ori cinic, nu vorbește decât de războiu; pe când toți ceilalți, candidi ori sadici, nu vorbesc decât de pace — până și *Mussolini*!

Hotărît lucru, s'au amestecat limbile! Dar de data aceasta nu mai poate urma împrăștierea semințiilor, ci numai vajnica lor încelestare.

Toate guvernele își ruinează popoarele pentru înarmări fantastice; și mai ales, crimă și mai mare, le pierd sufletul ca să le exalteze tot mai mult imperialismul patriotic, ca ura naționalistă să fie cât mai ucigașă, ca războiul să fie cât mai «fără frâu și fără măsură». Iar această nebunie, ele o numesc pace! «Dacă voiești pacea, pregătește-te de războiu» — urlă șarlatanii, naivii și o gloată îndobitocită. Mult rău a mai făcut omenirii și această zicală latină! În zadar umaniștii au propus în locul ei un adevăr adânc, pe care l'au strecurat, abil, în stilul dictonului consacrat, scriind și explicând, că «Dacă voiești pacea, nu te gânde (nu te lăsa obsedat) de războiu». O aprehensiune permanentă și totală subordonare ei, duce, fatal, la realizarea obiectului său. În zadar, căci nici cea mai elementară axiomă psihologică, nici o experiență milenară, nu au ceon în mintea celor deprinși să profite de pe urma războaielor, suferite — până

acuma — numai de popor. Politicianii nu-s în stare să vadă, că înarmarea brațului și încordarea războinică a sufletului a dus întotdeauna, și nu poate să ducă, decât la războiu.

Pacea, ne mai fiind decât monstrul ce se numește «pacea înarmată», înseamnă, pur și simplu, războiu. «Pacea este o virtute, spune *Spinoza*, și nici de cum absența faptului războiu». De aceea, nu este «pace» când o națiune și-a cumpărat starea de ne-violență momentană printr'un echilibru al urii, iar înăuntru, prin îndoparea burgheziei conducătoare cu munca și cu libertatea poporului robit. De aceea, nu este «pace», nici starea jalnică ce a izvorit din opera dela 1919.

Războiul hiperbolic s'a încheiat printr'o pace hiperbolică, ce n'a încheiat însă, decât ostilitățile militare. Și aceasta, pentru că războiul, romantic și superb pentru «adevăr și dreptate», n'a putut să țintească de cât spre o altă formulă superbă — și stupidă: «Piară lumea, dar dreptatea să se facă!...» Și dreptatea s'a făcut!... Numai că, nu s'a putut aplica de cât... parțial! Numai că, de cincisprezece ani, congresul dela Versailles, de fapt, mai puțin fericit decât soldații, el, n'a fost încă trimis la vatră! A trebuit să rămăe mobilizat. Mereu ține ședințe, mereu interpretează, ajustează, cârpește, adaptează, mereu «realizează pacea!» Când la *Locarno*, când la *Stresa*; iar dacă lovitura de cuțit dată frumosului pergament din 1919 este mai perfidă, congresul, cu perfidie, o lasă, ca un omagiu, să poarte numele asasinului, *Daves*, *Young*, etc.; iar când lovitura a fost aproape mortală,

s'a furișat sub inocența a trei litere, *C. C. I.* In acelaș timp, pontifii continuă să prezinte pergamentul spre adorare și ca simbol de exaltare...

Este o mânăstire unde, la zile mari, preotul prezintă creștinilor prosternați o cupă de cristal, în care de două mii de ani este, și este nealterat, sângele Mântuitorului...

* * *

Tractatul dela *Versailles* este un document excepțional de luminos, nu numai pentru istoria, dar mai ales pentru psihologia veacului al nouăsprezecelea. Acest faimos tractat trebuie împărțit în două pentru a putea fi cercetat și înțeles. Două părți, cu totul deosebite, atât ca obârșie, cât și din punctul de vedere al soartei lor. Una, este *pacea lui Wilson*, pacea utopistului, a vizionarului, «pacea nebunului». Cealaltă parte, este pacea lui *Clémenceau*, pacea realistului, pacea Tigrului...

Pacea Wilsoniană se poate exprima simbolic prin cuvântul: *transacție*; iar pacea Tigrului prin formula: *onoare și dreptate*. *Wilson* și-a rezumat-o în cele paisprezece puncte; iar *Clémenceau* într'o frază din memoriile sale, relativă la germani și anume: «De ce le-am luat toate coloniile? Mai întâi pentru că rămăsesem cu zăcășie în suflet pentru vechile concesiuni făcute de *Caillaux* în Congo. Era ceva dezonorant! Atunci, le-am luat ce le-am luat, iar Englezii tot cât au putut și ei! Până la urmă, le-am luat tot. Și nu regret. Când un popor a făcut cecace au făcut Boșii în Belgia și în Franța, nu poate pretinde să civilizeze Africa. Să înceapă prin a se civiliza pe el!» (Martet p. 152). Această concepție a prezidat, și la fixarea reparațiilor, și la luarea garanțiilor pentru viitor.

Pacea lui *Clémenceau* a fost, fără discuție posibilă, cu totul dreaptă; o pace de «exactă și riguroasă justiție» cum spune celebrul scriitor clasic al Dreptului Gintelor, *Vattel*. A fost însă, în același timp, ca și războiul, o pace *hiperbolică*. Dar, pentru că «nu vremile sunt subțom, ci bietul om subțvremi», pacea «realistului», pacea «dreptății», mereu sfârticată în nenumăratele sucursale ale congresului dela *Versailles*, se nărue, se împrăștie, tot mai mult, ca fumul, ca visurile cele himerice... Iar pacea visătorului, neatinsă și intangibilă, se realizează, tot mai temeinic, ca visul unui adevărat poet. Știut este, doar, că numai poetul poate pătrunde tainele firii și înțelesul adânc al realităților.

Wilson, singur el a înțeles, în tot cazul este singurul care a tras toate concluziile înțelegerii lui, că sosise ceasul încheierii milenarului ciclu naționalist — și că această încheiere nu putea să fie, totuși, de cât transacțională. Din concepția Wilsoniană a ieșit, mai întâi, realizarea granițelor naționale și etnice. Bine înțeles, transac-

țional, nu ideal drepte. (Nouă nu ne-au rămas Români, și în Serbia, și în Rusia, și în Ungaria!). In al doilea rând, din aceeași concepție a ieșit ultimul act al ciclului naționalist, *Liga Națiunilor* cu interdependența economică, cea mai severă transacție ce se poate închipui pentru orgoliul națiunilor, atât învinșe cât și învingătoare. Pe de altă parte, din concepția păcii de «exactă și riguroasă justiție» au ieșit toate celelalte, nenumăratele articole ale tractatului. Când voluminoasele texte fură gata, făuritorii lor spuneau că opera lor de «brută realitate» n'a putut să fie făcută, de cât numai după ce punctele lui *Wilson* au fost «curățite» de utopiile lor.

Evoluția lucrurilor este acum bine cunoscută: Zi cu zi, an cu an, cu fiecare criză tot mai mult, fixarea transacțională a granițelor, care a realizat milenarul naționalism, devine tot mai mult dogmă sfântă, de care nu se mai atinge de cât cei de rea credință. De asemenea, cu fiecare criză tot mai mult, *Societatea Națiunilor*, a ajuns o realitate și o putere formidabilă. Iar, paralel, «curățita» concepția Wilsoniană, pas cu pas, roade și măcină, articol cu articol, *pacea realităților*, care se vedește astfel, *în realitate*, neaplicabilă de cât aproximativ.

De unde rezultă că cele mai vaste inteligențe adunate la *Versailles*, n'au văzut că structura omenirii era, încă dela începutul veacului nostru, cu totul alta decât naționalismul agrarian al veacurilor trecute. Rezultatul este că partea «realistă» a tractatului stă la muzeu — și că lumea se reface după partea lui «utopică», prin mecanismul interdependenței, care nu poate funcționa cu visuri imperialiste camuflate, ci numai cu producători liberi și cu schimb cinstit.

O experiență de cincisprezece ani, dureroasă și extrem de primejdioasă, a dovedit că marii «realiști», dacă au știut să facă războiul, n'au știut să facă pacea, pentru că au crezut că pot îngemăna transacția necesară cu idealul. Au dat popoarelor fruntariile lor etnice, dar n'au înțeles că, simultan, devenise necesară «spiritualizarea» nouilor hotare. Au făcut dreptatea pedepsirii agresorilor, le-au paralizat veleitățile de revanșă, le-au stors juste reparații — dar pacea? pacea n'au știut s'o facă!

Și n'au făcut-o, pentru că n'au tras, nici ultima consecință a concepției *Wilsoniene*, supra-națiunea europeană, nici ultima consecință a legii lui *Brenus*. Lege care, astăzi, după două milenii de evoluție, ar fi însemnat un acord perfect, sincer și trainic între Aliți, ca să poată să dezmembreze imperiul german, și apoi să exerciteze o definitivă egemonie asupra învinșilor.

Arta păcii este încă, din nenorocire, cecace în arhitectura gotică a fost «ars nova» care, la începutul practicii ei, a nărut multe bolți de catedrale peste nobile echipe de artiști zidari și peste legiuni de vrednici muncitori.

D. V. BARNOSCHI

Liviu Rebreanu

Rostul acestor rânduri nu este de a înfățișa în mod critic personalitatea literară a romancierului nostru. Aceasta vor face-o alții mai competenți. Ci vrem să aducem un modest omagiu celui care în acest amurg de toamnă împlinește 50 de ani.

Liviu Rebreanu și-a început activitatea literară în «Luceafărul» dela Sibiu, la o vârstă timpurie. Apoi, trecând Carpații, și-a continuat-o în revistele mai de seamă din București. Astăzi, deși albit la tâmple de povara celor 50 de ani, este tânăr încă și-și continuă munca cu același elan, ca și înainte cu 20 de ani.

Opera nuvelistică (Golani, Frământări, Răfuiala, Calvarul) cu care a debutat în literatură este departe de a fi la înălțimea romanelor ce i-au urmat. Abia lasă să se presimtă fericita orientare ulterioară a talentului d-sale. Realismul scriitorului țintește spre viață, fără s'o poată ajunge. Calcă însă, cu siguranță, spre creațiile de artă. Amănuntele inexpressive. Nevalorificate în complexul creației. După ce în «Golani» a analizat tipuri din stratul cel mai abject al societății, cu multă obiectivitate, a găsit în războiul cel mare scene pe care le-a tratat în mod artistic. «Catastrofa» și «Ițic Ștrul» sunt creațiuni viguroase prin desemn și concepție. Prima, o nuvelă patetică de caracter, anunță romanul psihologic «Pădurea spânzuraților». În ea a prins psihologia unui renegat ardelean, aruncat în vârtoarea războiului mondial. În «Ițic Ștrul dezertor», nuvelă cu mult mai sobră, a încercat să ne dea viziunea interioară a sufletului omenesc.

Pe un fundament atât de mic se ridică realizarea masivă a lui «Ion». Cu acest prim roman, L. Rebreanu se arată stăpân pe mijloacele și resursele sale artistice. În «Ion» se fixează adevăratul roman românesc, realist prin metodă și epic prin amplexarea planului. Ceeace impresionează în primul rând în acest roman, este intenția romancierului de a îmbrățișa larg toate straturile vieții Românilor ardeleni. Într-o icoană complexă, vie, fără exuberanță, bogată în amănunte de observație, interesantă totuși prin linia ei generală, romancierul ne-a înfățișat stratul populației rurale, «inteligenta» românească (burghezia intelectuală) și reprezentanții administrației ungurești. Subiectul primei părți a romanului — Glasul pământului — îl formează setea de pământ de care e stăpânit Ion, figura centrală a romanului, figură de o valoare colectivă și simbolică. Pentru a-și satisface arzătoarea patimă, Ion nu se dă îndărăt dela nimic. Își urmărește planul cu o perseverență diabolică, cu voință tenace. Pentru a pune stăpânire pe pământul bogătașului Vasile Baci, Ion recurge la violul Anei, fiica acestuia, pentruca să fie silită a contracta o căsătorie. Când, după nuntă, Vasile Baci nu vrea să-i dea cecece-i făgăduise, Ion alungă pe Ana și n'o ia decât atunci, când socrul său consimte să facă toate formele de zestre. În partea II-a — Glasul iubirii — în sufletul lui Ion începe a clocoti vechea-i pasiune după Florica, fapt care aduce sinuciderea prin strangulare a Anei, precum și răpunerea lui Ion, sortit să cadă sub loviturile de sapă ale lui Gheorghe, soțul Floriciei. Sunt momente care cuprind scene de un real dramatism. Paralel cu tragedia lui Ion și împletindu-se mereu cu ea, se desfășură conflictul surd dintre familia învățătorului Herdelea și preotul Belciug; mizeria celui dintâiu din cauza stăpânirii maghiare, ținta celui de al doilea de a-și vedea clădită biserica; și alte epizode mărunte. Toate împreună alcătuiesc un roman de proporții neobișnuite în literatura noastră, un adevărat roman tolstoian, în care acțiunea nu lăncezește, interesul fiind mereu și viu susținut. O însușire esențială pe care romancierul Rebreanu o posedă într'un grad înalt este obiectivitatea. Din acest punct de vedere, «Ion» este cea mai obiectivă creațiune a literaturii române.

Cu «Pădurea spânzuraților» Liviu Rebreanu a trecut dela romanul social la cel psihologic. Cu o uimitoare putere de analiză, prin pătrunzătoarea scrutare a celor mai ascunse cute din adâncurile inconstientului, romancierul ne-a descris evoluția sufletească a unui român ardelean, ofițer austriac, forțat să lupte sub steag străin împotriva fraților săi.

În romanele următoare L. Rebreanu trece pe tărâmul altor inspirații.

În «Adam și Eva» tratează o problemă greu de pătruns, care constituie cea mai înaltă preocupare a filozofiei, problema metafizică. Pe romancier îl preocupă vechea doctrină ocultă a reîncarnării succesive, a sufletelor în diferite trupuri, isvorită din metempsihoza indică și budistă. Toma Novac, eroul romanului, ajunge, pe patul de moarte, să-și despartă personalitatea fizică de cea morală. În timp ce trupul îi rămâne țeapăn, duhul lui colindă timpii și spațiile, retrăindu-și succesiv toate cele șapte existențe, petrecute în antichitatea indiană, egipteană, asiriană, romană, în evul medieval german, în timpul revoluției franceze și în lumea românească de astăzi.

Cu al patrulea roman, «Ciuleandra», ne introduce în lumea cazurilor patologice. Sunt pagini de

zguduitor realism, în care Liviu Rebreanu — adânc scrutător al zonelor inconștientului atavic — ne-a dat fatalitatea psihologică a instinctelor criminale moștenite.

În toilul desfășurării forțelor sale literare, romancierul a alergat la istoria romanțată a «Crăișorului». Acest roman cuprinde pagini emoționante, care ne transpun într-o lume plină de mari frământări, de dorinți și de visuri, pagini care ne fac să luăm parte la durerosul epizod al revoluției lui Horia. Prin mijloace literare reduse, romancierul ne-a dat un erou național cu voință dărză, gata de acțiune, plin de viață și tărie sufletească. Suflet idealist, Horia întrupează un eroism generos, simplu, fără pic de pompă, hrănit cu abnegație și arzătoare iubire pentru frații săi de suferință.

După ce a încercat cu succes remarcabil, dar inegal, aceste câteva genuri de roman, Liviu Rebreanu, căutând esența adevăratei sale structuri literare, se întoarce la formula artistică pe care a realizat-o în «Ion», scriind «Riscoala», un roman cu pătrunzător nume, romanul mișcărilor țărănești din România anului 1907. Un foarte puternic roman realist, în care pasiunea telurică a țăranului nostru, ca și în «Ion», a fost exploatată de romancier cu perfect meșteșug și cu un realism covârșitor.

«Jar», ultima sa operă, a încercat să prindă pe tema iubirii ceva din decreștitudinea tinerei generații.

Liviu Rebreanu a realizat cu succes romanul românesc. Cel dintâiu, în evoluția romanului românesc, care a reușit să reliefeze într'un chip cu totul obiectiv (încă nu l-a depășit nimeni în această privință): caractere, situații și psihologia diferitelor clase sociale, — esențială însușire de compoziție, care recompenșează îndeajuns haina stilistică.

Cu drept cuvânt putem spune că a binemeritat premiul național pentru proză.

Va reuși Liviu Rebreanu să desăvârșească romanul românesc?!

Iată ce-i dorim în pragul intrării în al cincizecișunulea an!

ION TOMUȚA

Pitorescul județului Brașov

Țara Bârsei este șesul așezat în inima României, brăzdat de ape și înconjurat de munți. Cele mai frumoase văi din această regiune sunt Bârșa, Oltul și Timișul. Din munții ciobănești pornesc cele trei isoare ale Bârsei, Bârșa Fierului, a Groșetului și a lui Bucur, cari se întâlnesc la poalele Pietrii Craiului și formează Bârșa neagră cu spume albe. Timișul e mai cunoscut, căci dealungul lui se desfășoară șoseaua asfaltată care unește Valea Prahovei cu Brașovul. Toate apele din jud. Brașov se varsă în Olt.

Munții Perșani, Baraolt, Buzău, Bucegi și Făgăraș mărginesc câmpia, ocrotind-o din toate părțile.

Măgura Codlii (1300 m) e un munte de formă conică în profil la poalele căreia se află Codlea, satul cu aspect orășenesc.

Postovarul (1800 m) și Piatra Mare (1900 m) stau deoparte și de alta a Timișului, privind șesul Brașovului. Aceste vârfuri sunt cutreerate de mulți iubitori ai naturii și «cele șapte scări», peste șapte cascade, sunt admirate de drumeții cari urcă Piatra Mare.

Cel mai frumos munte din Țara Bârsei e Piatra Craiului (2200 m); ca o căpățină de zahăr se ridică singură în șes, cu un perete abrupt spre Zărnești (Piatra Mică), din care se prelungește o culme lungă (Piatra Mare a Craiului) spre Câmpulung, albă, scelipitoare, fără păduri și isoare. Locuitorii din Muscel nu bănuiesc că o altă creastă, păduroasă, cu totul deosebită se arată spre Bârșa. Trebuie mult curaj pentru o ascensiune pe Piatra Craiului, căci e un masiv calcaros, cu mulți colți, grote și stânci de forme ciudate; turistul e compensat când a ajuns pe culme: are parte de una din cele mai rare priveliști. Vârful cel mai înalt al Pietrii Craiului e Omul (2244 m) — Königstein (în hărțile săsești).

Mai rar o regiune ca a Brașovului, care să aibă atâția munți de jur împrejur și dealuri, și câmpie. Un pisc înalt al munților Buzău, care se vede din câmpia Bârsei e Ciucaș (1960 m.) Un alt masiv înalt care o păzește e Omul (2511 m.) din Bucegi, iar din munții Făgărașului e Păpușa (2380 m.) rareori limpede, fără nouri.

Stăuile ciobanilor primitivi dau un farmec deosebit înălțimilor muntoase. Chiar pe plaiurile Țării Bârsei sunt ciobani din Poiana Sibiului, toți bucuroși de oaspeți și gata să le servească mămăliga, brânza, jintita și cașul lor proaspăt.

Coastele munților sunt păduroase și bradul se găsește pretutindeni în împrejurimile Brașovului. În locurile rar străbătute de ciobani brădetul e adăpostul urșilor, al mistreților, al lupilor și loc prielnic pentru vânat.

Numeroasele văi bogate cari isvorăsc din păduri au păstrăvi gustoși, dar iuți ca fulgerul.

Cu toate că atâția munți înconjoară șesul Bârsei, sunt și trecători ca Bran, Predeal, Buzău, Oituz și spre Țara Oltului e loc deschis. Aproape fiecare localitate e la poalele unei înălțimi. Brașovul,

capitala județului, e sub Tâmpa, cu multe promenăzi și verdeață Codlea, orășel săsesc, e la poalele Măgurii sale. Zărnești e lângă Piatra Craiului, iar Branul la poalele Bucegilor și Măgurii Branului.

Șesul e plin de ogoarele sașilor, cari cultivă sistematic sfecla de zahăr, trifoiul, porumbul, ovăzul și grâul. Satele săsești sunt bogate, au case înalte, uliți largi. Prejmer, Codlea, Cristian, Râșnov, Vulcan, Tohan, Rotbav, Bod, Sâmpetru, Hălchiu au mulți locuitori sași, Sucelele, un grup de patru sate sub Piatra Mare, au mulți secui.

Românii sunt retrași spre munți. Un colț în adevăr românesc e regiunea Branului. Zece sate formează comuna Bran: Poarta, Bran-centru, Sohodol, Șimon, Moeciul de Sus, Moeciul de Jos, Fundata, Predeal-Bran, Șirnea și Măgura. Aceste comune și cătune sunt la poalele Bucegilor și ale Măgurii Branului; o culme între Piatra Craiului și Bucegi, în vârful căreia se află satul Măgura.

Un sat cu totul aparte la care nu ajunge calea ferată, e Poiana Mărului. Casele ei sunt resirate pe dealuri, cari au 800--1200 m. Centrul e mic, nu stau în vale decât comercianții și cei fără avere. Toți ceilalți săteni își au casele la moșiile lor, iar la sărbători coboară în centru, când forfotește valea întreagă. Pe platouri se cultivă cereale și e singurul loc din Transilvania unde crește grâul la 1200 m., pe Măgura Poienii Mărului. Drumurile de care merg pe locuri piezișe, iar coastele muncelilor sunt acoperite de păduri de brazi și mesteceni. Poiana Mărului e înconjurată de munții Perșanilor, Măgura Codlii, Postovarul, Bucegi, Piatra Craiului și Păpușa deaceia platourile («mesele») ei sunt la adăpost, cu climat blând și bogate în ogoare roditoare.

Județul Brașov are un aer sănătos de munte și fiecare localitate e cel puțin stațiune climaterică, dacă nu și balneară. Mulți vilegiaturisti vin la Bran, Râșnov, Tohan și în localitățile balneare Zizin, Covasna, Codlea. Vara sunt plozi dese și iarna ninge din abundență, Nicăeri nu e soarele mai plăcut decât în această regiune muntoasă, unde căldura razelor e binevenită oricând.

Nenumărate locuri frumoase de plimbare găsește călătorul la fiecare pas în ținutul Brașovului. Urcând o pantă înaltă din Brașov, printr'un făget bătrân, ajungi la Poiana Brașovului, un loc tot așa de bun pentru sky, iarna, ca și Piatra Mare și Postovarul. Locuri de plimbare în Brașov mai sunt pe Tâmpa, prin Stejeriș și prin grădinile de pomi din sus de Schei.

Prăpăștiile Pietrii Craiului, lângă Zărnești oferă un spectacol grandios: o vale limpede și rece, cu un vad de pietre albe, între niște chei înalte, albastre.

În regiunea subcarpatică, păduroasă, sunt locuri sălbatice pe unde nu calcă picior de om. Ținutul Bârsei are aspecte variate și deosebit de pitorești, cari încântă atât pe vânători, cât și pe vizitatorii veniți din toate colțurile țării.

RODICA CLOPOTEL

Schimbarea structurii noastre agricole

Care este unitatea de exploatare optimă pentru condițiile românești și ce formă va trebui să aibă în cadrul unui plan de raționalizare a agriculturii românești?

Iată problema practică pe care va trebui să o rezolve mai curând sau mai târziu politica noastră agrară.

Spre o proprietate mijlocie?

Natural, nu este nevoie să stăruim asupra argumentelor ce s-au rostit de către diverși economiști rurali din toate «școlile». Ele sunt arhicunoscute. De altfel discuția nici nu se mai pune. Știința și experiența au stabilit cari sunt unitățile de exploatare și formele cele mai indicate în cazul fiecărei ramuri a producției agricole. De fapt nu ne mai rămâne — și tocmai aci începe greutatea — decât să adaptăm concluziile stabilite la condițiunile economice prezente și a le impune la nevoie împotriva forțelor politice — sociale ce stau încă în cale.

Experiența făcută în cazul exproprierilor de după război arată că universalizarea micii unități de exploatare în cadrul economiei țărănești nu a fost tocmai o fericit inspirată propoziție economică. Curând după reformă critici autorizați au imputat autorilor ei că n'au introdus un lot de mică, mijlocie proprietate țărănească. Aceasta — spuneau ei — ar fi fost mai mult în concordanță cu legile tehnice de eficiență și de rentabilitate. Mai mult, ei cereau chiar o amendare a operii de expropriere în sensul unei reveniri la un tip de agricultură bazată pe unitatea de exploatare mijlocie. Sub presiunea crizei agricole nici oamenii politici n'au rămas impasibili la atari argumente. Guvernul din 1929 a înlăturat printr'o lege opreliștea Legii Agrare din 1920 cu privire la negociabilitatea lotului de improprietărire de 5 Ha. Se spera, că în felul acesta se va refăce în parte o proprietate mijlocie mai însemnată.

Susținătorii acestui sistem pleacă dela premisa, că mărimea unității de exploatare este o urmare a perfecționării tehnice de producție. Anume, că o tehnică perfecționată implică o scară de producție mai largă. În Germania s'a creiat o întregă școală economică enumerând autorități ca profesorul Müzingen, Zörner, Brandt, etc., cari pledează pentru o unitate de exploatare care să meargă până la 50-75 Ha., după felul culturii. Aceasta ar însemna un proces invers — de reconcentrare a loturilor arabile.

Pământul și agricultura specializată

În practică însă nu poate fi vorba de o unitate de exploatare standard. Legea: producția pe scară largă cere unități de exploatare mari, nu trebuie luată într'un sens prea literal. În condițiile de specializare a agriculturii moderne, procesul de producție nu este strict dependent, în orice caz nu într'o măsură nelimitată, de numărul de hectare al fermei. Cel puțin în ce privește anumite produse agricole tendința este spre o mai mare separare a procesului economic în fertilitatea pământului.

Acest din urmă factor încetează în cazul creșterii vitelor, industriei laptelui, etc., de a mai juca rolul preponderent. Materia primă pentru aceste exploatări nu e nevoie să provină din fermă proprie, ci ea poate fi procurată și din afară.

Viitoarea distribuție a pământului nu va putea des-

considera oportunitatea menținerii unui considerabil lot de mici ferme, cari — supra capitalizate, industrializate și specializate — sunt destinate să dezvolte producția agricolă «nobilă», deci tocmai aceea care a fost mai mult naglijată în trecut.

Incontestabil însă, mica unitate de exploatare rămâne definitiv condamnată când e vorba de acele produse agricole ce nu mai pot fi obținute în condițiuni economice decât în cadrul unor exploatări mari raționalizate.

Viitorul este al sistemului «mixt»

Rațional este prin urmare de a adopta un sistem de distribuție al pământului mixt, pe baza unei prealabile scurtări a nevoilor diferite pe care trebuie să le acopere producția agrară națională și a noilor condiții de organizare tehnică și economică a acestei producțiuni. Căci dacă nu se poate stabili un tip standard de unitate de exploatare unic, adică valabil pentru toate ramurile de producție, se poate și trebuia să se stabilească o atare unitate în cazul fiecărei ramuri a producției agricole. Această unitate va fi o unitate optimă.

Soluția aceasta corespunde de altfel necesității de raționalizare și planificare a întregii economii rurale. Unul din rezultate va fi și o distribuție mai bună a muncii în timpul perioadelor de înaltă presiune a activităților de câmp.

Mai multă omogenitate

O altă cerință a unei raționale organizări a structurii agrare este aceea de a păstra o oarecare omogenitate a unității de exploatare agricolă. O fermă în condițiile de astăzi nu mai poate fi eficient lucrată, fără inutilă pierdere de timp și de muncă, dacă nu este formată dintr'o singură bucată omogenă de pământ. Cu atât mai puțin se pot utiliza mașini și unelte mecanice moderne în exploatarea fermelor compuse din prea numeroase parcele.

Rămâne în sarcina viitoarei reforme agrare să prevadă mijloacele necesare pentru concentrarea parcelelor și refacerea unității fermelor țărănești. Nevoie mai mult simțită în Ardeal, unde fărâmițarea pământului a atins un stadiu foarte înaintat. Comasarea este mijlocul indicat pentru a realiza acest rezultat.

Afară de aceasta se mai cer și alte măsuri în special pentru prevenirea unei refărâmițări a fermelor consolidate. S'a văzut în Würtemberg (Germania) că pământurile comasate s'au refărâmițat în mai puțin de două — trei generații.

În această privință este necesar un nou regim juridic al proprietății rurale, care să împiedice urmările economice nefaste ale vechilor instituțiuni de moștenire, precum și ale altor dispozițiuni de alienare și diviziune a pământului. Mai mult, se cere chiar o revizuire a așa ziselor «drepturi» individuale sau ale capului de familie în a dispune de pământ. Ideia unei întoarceri la proprietatea de familie apare în aceste condiții ca o revendicare minimă. Deasemenea trecerea de proprietate dela o fermă la alta ar trebui să se facă nu după hazard sau capriciu personal, ci sub controlul și direcțiunea publică. În acest mod și pe atari baze vechea concepție a individualismului poate să sufere schimbări esențiale.

Norme generale pentru o reformă a structurii agricole

Din cele expuse până aici reese că este nevoie de a se stabili anumite norme generale pentru viitoarele aşezări ale structurii noastre agrare.

Prima normă ar fi aceea de a stabili un plan general de tipuri de ferme specializate, potrivit cu condițiile solului, climei, tradițiilor, etc., din fiecare regiune. În chipul acesta se va ajunge la un sistem mixt de ferme mari și mici, optime.

O altă normă ar fi aceea de a stabili un plan general pentru deslăcările de proprietate, ce trebuiesc efectuate periodic pentru revizuirea atât a formei cât și a întinderii diferitelor tipuri de ferme și aceasta în funcțiune de schimbările periodice ce se produc în metodele tehnice și de conducere a producției agricole, precum și în structura comerțului agricol.

O a treia normă ar fi aceea care dictează revizuirea statutului juridic al proprietății rurale, punând-o la adăpost de influențele individuale. Scopul este de a crea forme juridice noi, lipsite de orice echivoc legalistic, cari să consacre funcțiunea socială a pământului. Acesta va trebui pus sub controlul direct al comunității în donă scopului: apărarea unei măsuri minime a unităților de exploatare și prevenirea trecerii pământului în mâni necompetente.

În concluzie, reforma agrară nouă înseamnă o adaptare continuă a factorului de producție pământ la condițiile speciale date în fiecare moment și încă de o așa manieră care este din ce în ce mai mult determinată de tehnologie în ce privește metodele de exploatare și funcțiunea sa socială în ce privește distribuția sa.

VICTOR CORNEA

FIGURI REPREZENTATIVE

Gib. I. Mihăescu

Cu câteva luni înainte de moartea sa, Gib. I. Mihăescu și-a publicat ultima carte — *Donna Alba* — al cărei sfârșit se încheia astfel: «*Și dulce moarte, care secerase până acum numai două fragede vieți, îmi trimise din ușă un ultim sărut, cu vârful degetelor pe răsul ucigător al albilor și minunaților ei dinți...*» Și cartea și încheierea aceasta care conține în ea un element ce te înfioară de frumusețe au fost mai mult decât un testament: au fost un epigraf pentru viața și sfârșitul lui Gib. I. Mihăescu. Sunt foarte rare cazurile în cari cineva reușește să-și picteze destinul înainte de a intra în viața proprie, înainte de a începe să-și consume acest destin. Există o lege, o binecuvântare poate, în virtutea căreia toți marii artiști și-au prevăzut, cu mult înainte de a-și începe experiența decisivă și, poate, ultimă a vieții lor, și această experiență și sfârșitul. Rimbaud, cel mai exemplar, mi se pare, în această privință, nu a început să trăiască decât după ce și-a împlinit destinul în scris: după *Illuminations* și *Une saison en enfer*, autobiografie scrisă anticipat, părăsește literatura în favoarea aventurii pe care avea să o realizeze, pagină cu pagină, până la ultimul cuvânt, după propria sa operă. Un volum, o frază, uneori un cuvânt numai ieșit din condeiul acestor artiști are puterea să le caracterizeze viața întregă, drama întregii lor existențe. În cazul lui Gib. I. Mihăescu, sfârșitul reprodus mai sus, înfierat cu marca unei atât de bizare coincidențe, rămâne dela sine elocvent...

Gib. I. Mihăescu s'a stins discret și frumos, așa cum a fost întreaga lui existență — și s'a stins în mijlocul unei toamne extraordinare, întârziată parcă înadins, pentru a păstra câteva flori, albe și vii, și pentru catafalcul său modest și impresionant. Moartea sa a fost o veste fulgerătoare, care a surprins și a consternat. Nimeni nu știa că Gib e bolnav, că Gib e pe moarte, până în ultimul moment. Deoarece Gib. I. Mihăescu, în toată viața, în orice act al său, a avut acel divin dar interior de a-și transpune sufletul în felul de a se comporta, în felul de a cere lumii ceea ce i se cuvine și de a-i da, în schimb, ceea ce poate să-i dea. Niciodată glasul acestui mare și pasionat însingurat nu s'a ridicat violent în fața lumii, afirmându-și existența sau reclamându-și drepturile pe care o situație morală i le justifica. Gib. I. Mihăescu, în tăcere, lucra singur, visa, complet detașat de lumea din jurul

său, în mijlocul căreia trăia și pentru care își provoca sudoarea de fiecare zi a frunții. Orice carte a lui Gib. I. Mihăescu apărea discret, însoțită de o tăcere și o solitudine publicitară aristocrată, atingând însă, prin forța valorii lor, succese pe care cărțile despre care toată lumea vorbea și în jurul cărora se făcea cel mai mare șgomot nu le atingeau nici pe jumătate. Intotdeauna am avut impresia că Gib Mihăescu nu există, într'atâtă absența lui era de mare în jurul cărților sale. Gib. I. Mihăescu a fost un mare, un foarte mare absent. Arta nu exclude însă marile lui pasiuni, marea forță vitală, creatoare a atâtor opere de gravitate ale literaturii noastre. Înainte de toate, el n'a fost un scriitor în înțelesul de cafeana al cuvântului; a fost un artist, un suflet mare, dublat de un creator desăvârșit. La el modestia și distincția se îmbinau armonice, creind, amândouă, apanagiile superiorității. Gib. I. Mihăescu a fost un artist, un om superior. Inclinația lui permanentă spre reverie, manifestată sub forma unei curiozități astronomice, este dovada cea mai evidentă a superiorității sufletului său, avid de o lume mai pură, mai vastă, mai limpede și mai răcoroasă decât lumea noastră: lumea stelelor. Faptul acesta, banal în aparență, că Gib. I. Mihăescu se ocupă în orele lui libere cu examinarea cerului înstelat, are o importanță decisivă pentru conturarea caracterului său uman. Cel puțin tot atât de decisivă cât este pentru Edgar Poe, să zicem, pasiunea alcoolului, sau pentru Eminescu trăirea în trecut.

Despre opera lui Gib. I. Mihăescu se va vorbi mult de aici încolo. Cinci romane, două volume de nuvele, o piesă reprezentată, câteva inedite, constituiesc o operă densă care definește admirabil un scriitor și arată suficient că Gib. I. Mihăescu este unul dintre cei mai mari creatori ai epocii noastre. Romanele sale, în care abundă un material de viață de proporții impresionante, îl pun dintr'odată alături de marii creatori occidentali, — în special de cei germani, nu numai prin bogăția materialului brut, dar și prin desăvârșita, pură personală formă artistică în care sunt scrise. Ceea ce e caracteristic scrisului lui Gib. I. Mihăescu este faptul că în el preocupările artistice nu sunt niciodată căutate, niciodată scoase pe primul plan, dar întotdeauna realizate cu o îndemânare,

cu o perfecțiune, cu o naturalețe plină de vigoare și abundând de sevă. Dacă voți să cunoașteți bogăția materialului epic, citiți *Zilele și nopțile unui student întârziat*; dacă voți să cunoașteți originalitatea artistică a personalității sale, citiți «*Donna Alba*»; dacă voți să cunoașteți preocupările de analiză psihologică — s'a vorbit mult de psihologie în opera lui Gib. I. Mihăescu! — citiți *Rusoaica*, sau *Brațul Andromedei*, sau oricare din nuvelele sale neîntrecute. Fiecare roman al lui Gib. I. Mihăescu excelează printr'o calitate și fiecare întrunește, în același timp, toate calitățile pe care vigoarea personalitate epică a artistului le-a dat la iveală.

Ceea ce constituie meritul esențial al operei sale este faptul că ea nu se adresează niciodată urechii și nu caută niciodată să flateze fie prin muzicalitate comună, fie prin clișee artistice, fie prin facilități de literatură curentă. Paginile lui Gib. I. Mihăescu sunt dense, frazele sale au o cursivitate cu totul personală, au o duritate seducătoare, o armonie victorioasă, rezultată dintr'o fluiditate capricioasă parcă, din întortochieri ciudate, din ridicări spontane, din coborâri brusce, ca un imn cântat cu entuziasmul reținut. Un stil viril, tăiat parcă în granit — iată stilul lui Gib. D. Mihăescu.

Dar ceea ce interesează mai cu seamă în opera lui Gib. I. Mihăescu este viața care curge prin ea, de un realism dus până la ultimile limite posibile, unde ororile se întâlnesc cu splendorile și jocosniile cu suavițata. Trăsătura caracteristică a talentului — așa putea spune a *geniului* lui Gib. I. Mihăescu! — constă în această calitate rară și importantă de a înlătura din scrisul său orice preocupări străine de natura și ființa umană, interesându-se mai mult de sensibilitatea, aproape violentă uneori, a fondului nostru sufletesc și carnal și ridicându-se deasupra legilor morale, dar rămânând totuși în cadrele celei, mai credibile realități. În scrisul nostru contimporan, Gib. I. Mihăescu este un pictor desăvârșit al însușirilor rasei românești, la care poesia sensuală se îmbină cu satisfacțiile telurice, pentru crearea unei atitudini pe sentimentalism și voluptate fizică, proprie acestei rase. Deaceia, opera lui Gib. I. Mihăescu, va rămâne în panteonul culturii noastre ca o imagine precisă și perfectă a fondului etnic din care a isorvit ea însăși.

PERICLE MARTINESCU

Literatura socialistă

C. Stere: În Ajun

In ciclul de romane In preajma revoluției d. C. Stere ne-a dăruit prin editura Adevărul, la împlinirea vârstei de 70 ani, volumul al 7-lea intitulat În Ajun. Poate că este cel mai reprezentativ dintre romane ca realități românești. Sunt evocate stările din ajunul războiului mondial și în deosebi conflictele dintre cele două tabere intelectuale grupate în jurul Convorbirilor literare și Vieții Românești. Nu încapă îndoială, că problema fundamentală a romanelor d-lui C. Stere este problema socialistă. Romancierul nu cruță cât de puțin pe frunțașii mișcării, ci-i ironizează în mod nemilos pentru interminabilele discuții asupra amănunțelor pentru a despica firu'n patru.

Atât de vii sunt înprospătate frământările societății românești contemporane din Moldova, Muntenia și Transilvania, încât d. C. Săteanu a putut publica un tablou detaliat al personalităților vizate de d. Stere. Sunt potriviri cari nu mai înșeală, ci sar în ochi.

Avem deci o frescă a vremii, d. Stere immortalizând curente și figuri până la posibilitatea identificării lor precise; conturile în perspectiva timpului vor păstra o valoare documentară.

D-l C. Stere debate sub forma literară a romanului marea chestiune a socialismului, care deja de mult face parte din patrimoniul civilizației mondiale și nu mai poate fi contestat și ignorat, oricât de aprigă ar fi prigoana militarismului prusaco-hitlerist. Cine se consacră în mod serios studiului critic al romanului d-lui Stere, trebuie să urmărească nervul central al operei care este gândirea socialistă plimbată pe meleagurile Siberiei, ca și pe ale Europei apusene și ale României.

Cu greu și-ar fi putut altcineva îngădui o temă atât de ingrătă și vastă, decât un sociolog de talia d-lui Stere, care este tot atât de inițiat într'ale politicii și literaturii. La Viața Românească d. Stere a făcut proba unei vaste erudiții de critică literară. D-sa este una dintre cele mai complexe și superioare personalități ale sociologiei, culturii și literaturii române.

Lotar Rădăceanu: Socialismul nou

Broșura de 64 pagini a secretarului partidului socialdemocrat este vrednică de luare aminte prin mi-

nușiosul examen ce-l face socialismului vremii și prin căutarea formulei celei mai exacte de potrivire la mediul României. Intre revoluționarismul intransigent și reformismul romantic mai este loc larg de cercetare a posibilităților de afirmare viguroasă. Doctrinarismul ortodox strâmt și perimat, trebuie să cedeze în fața necesității de acțiune. Numai dinamismul acțiunii susține viața necesară. Fără să-și eclipseze caracterul permanent și inalterabil marxist socialismul este ținut să ia «colaborarea cu pături mic-burgheze sau țărănești, constituite în partide politice separate și având aceleași interese imediate de ordin democratic și de îmbunătățire a situației economice a maselor, prin resorbirea șomajului și învingerea crizei».

Problemă dificilă, pe care n-o poate ataca decât un socialist consumat, pătruns de ideologia marxistă și bogat în învățăminte ce reies din experiențele de pretutindeni, cum este d. Lotar Rădăceanu.

Sunt cântărite toate considerentele cari îndeamnă socialdemocrația română să caute alianțe politice cu partidele hotărâte să prefacă în realitate democrația suspendată până azi în aer, căci n'am avut decât o democrație de vorbe.

E atât de frumos și logic argumentată teza d-lui Lotar Rădăceanu, încât ea merită o considerație deosebită. Planul lui Henri de Man, ministrul reconstrucției economice din Belgia constituie un punct de plecare în arhitectura socialismului nou pentru România.

Democratizarea Sovietelor

Gânditorii socialiști germani și austriaci și-au ales ca țări de refugiu îndeosebi Franța și Cehoslovacia. Au întemeiat ziare și reviste noi, ori au continuat reeditarea, pe pământul ospitalier al celor două state democratice, a celor vechi de-acasă suprimate de dictaturile brutale dela Berlin și Viena. În Paris apare cotidianul Pariser Presse, în Brno Arbeiter Zeitung, în Praga Der Sozialdemokrat.

Tot în Praga a fost strămutată prestigioasa revistă socialistă vieneză Der Kampf de sub direcția marelui teoretician și tactician Otto Bauer.

Socialismul dispune în străinătate de o presă foarte puternică, dacă numai refugiații sunt în stare să susțină tipăriți ca cele amintite.

Cu toate punctele fundamentale

comune, socialismul ia aspecte diferite după împrejurările specifice ale țărilor. Tactica de luptă variază, alianțele se grupează în jurul programelor minimale de acțiune.

Pentru ca să nu fie însă sacrificată unitatea mișcării, s'a insistat în ultimeloreuniri internaționale asupra nevoii constituirii unei echipe, care să se țină la curent cu stările diverse, să strângă materialul documentar și să îndeplinească oficiul corespondenței intensive între componentele regionale.

Cu aceste ocazii s'a ivit necesitatea de a se exercita o presiune cât mai puternică asupra Sovietelor de a reveni la un regim al libertăților publice. A fost destul din situația de constrângere. E vremea să se procedeze la democratizarea Uniunii. Transiția de forță să aibă o limită.

După cât transpiră din ziare, se pare, că Sovietele fac importante concesii de ordin politic și economic, au desființat sistemul cartelelor de aprovizionare. Se garantează multă libertate alegerilor de reprezentanțe. Se face apel la factorul psihologic. Nu demult a fost exaltat sistemul economic Stakhanov care depășește prin zel individual planul economic realizând cu mult mai mult.

Gherea în ungurește

Gherea a fost cunoscut și peste hotare. Fragmente din studiile și articolele sale de răsunset au fost traduse în aproape toate limbile europene. Însă nicio carte n'a apărut în întregime în altă limbă decât cea românească. Marele sociolog și critic literar poate fi gustat astfel numai de cititorii români. Decurând, prin hărnicia d-lui Ehrenfeld Bela, secretarul Confederației generale a muncii, literatura maghiară a fost îmbogățită cu tălmăcirea Socialismului în țările înapoiate pe care Gherea a scris-o în 1910.

Și e foarte interesant, că teza lui Dobrogeanu-Gherea n'a pierdut nimic din actualitate. Un sfert de veac n'a fost în stare să știrbească nici o iotă din tăria construcției ideologice. Principiile și formulele sunt perfect valabile și astăzi.

Poporul maghiar are deci posibilitatea de a se iniția în sistemul său marxist de gândire atât de strălucit și de încheșat. D-l Ehrenfeld a săvârșit o faptă bună, pentru care trebuie felicitat. Cartea conține și un vast comentariu, precum și note, astfel ca cititorul maghiar să se poată transpune în împrejurările românești.

ION CLOPOTEL

Organizarea culturală regională

Dacă mai persistă încă dificultăți serioase în ceea ce privește perspectivele unei apropiate descentralizări politice și administrative — îndeosebi din cauza susceptibilității atâtor oameni politici cari cred, că numai centralismul grăbește procesul de unificare sufletească (păreră fundamental greșită), însă mai ales din cauza instabilității guvernelor, — drumurile sunt cu mult mai netede spre înfăptuirea unei descentralizări culturale. Este un domeniu în care asperitățile își pierd ascuțișul, frunțașii pot sta alături, o unitate de direcție a activităților e ușor de adus la numitor comun.

Există apoi un mediu social preparat pentru reluarea propagandei la sate. Gândiți-vă cât de valoroase sunt tradițiile de pătrundere la țară ale *Astreii* din Sibiu: 75 ani vorbesc despre străduințele aproape necurmăte în toate ungherele provinciile transilvănene de a lua contact cu masele, a le ține conferințe la nivelul lor de înțelegere, a le da îndrumări agricole, a le distra cu serate artistice și teatrale. Sunt drumuri străbătute, ce nu trebuiesc părăsite, ci, dimpotrivă, reactivate cu și mai multă intensitate.

Dacă provinciile Ardealului și Banatului au dispus timp de atâtea decenii de un focar atât de strălucit de răspândire a culturii în păturile populare, cum a fost *Astra*, oare în țara întregită crede cineva, că ne putem dispensa de acest instrument solid de acțiune?

Ori, faptul că *Astra* n'a putut ține pas cu vremea, că nu și-a desăvârșit încă un mecanism complet de funcționare și n'a izbutit să-și dea mijloacele necesare de acțiune potrivite cu vechiul ei prestigiu și cu aparatul vast ce-i se impune, este de natură să adoarmă atențiunea față de ea pe de o parte, iar pe de alta de a incuraja instituțiunii noi să treacă peste ea, supralicitându-se în legitimitatea de a descinde printre aceleași pături sociale și pe același teren?

Sensibilitatea morală față de „Astra“ transilvăneană

Dar indiferent de situațiunea prezentă plină de strâmtorări a *Astreii*, este sigur că un referendum popular s'ar pronunța cu aproape unanimitatea voturilor în favoarea renașterii *Astreii*. Există o sensibilitate morală străveche față de venerabila instituție dela Sibiu, care, printr'o norocoasă primenire de cadre, trebuie să-și reia misiunea cu forțe înmulțite. În coastele *Astreii* răsar, la răstimpuri dese, noi și noi înjghebări culturale, cari cu cât sunt mai active și mai populare, cu atât ar vrea să demonstreze și inutilitatea *Astreii* ca fiind un organism caduc, insensibil la o refacere corespunzătoare.

Problema aceasta a organizării culturale este dintre cele mai dificile și mai complexe. O soluție mulțumitoare se elaborează anevoie, dată fiind vastitatea aspectelor

ei. Contururile unui plan sistematic se desprind foarte anevoie. Numai documentări locale, confruntări pe teren, analize îngrijite și metodice, ne pot ajuta să prindem firul care să ne scoată la lumină.

Înainte cu un deceniu, când încă se spera într'o fermă tendință de descentralizare administrativă, atmosfera provinciilor era cu mult mai limpede. Atașarea la *Astra* — fermă și generală! Există un fel de suveranitate a *Astreii*.

Se ținea congresul *Astreii* la Turda. Vorbiam regretatului Vasile Goldiș — fostul ei președinte timp de zece ani — despre oportunitatea mutării sale dela Arad la Sibiu, pentruca să fie permanent prezent la dirijarea unei societăți devenite mari, sporite, amplificate, apoi despre înfăptuirea planului său de a vizita plasă cu plasă... Imi răspundea cu oarecare melancolie, că e prea bătrân pentru astfel de întreprinderi.

E natural ca *Astra* în situația nouă să aibe sarcini mai multe și mai grele, să necesite un aparat mai prompt administrativ, să pretindă o conducere care să rezolve la zi actele, să fie pretutindeni de față. Tocmai de aceea am pledat pentru înființarea unui palat al ei în Cluj, unde să se instaleze secțiile, să di-pue de fișe informative, să activeze fără zăbavă. Căci sistemul nomad de întrunire neregulată prin sălile universităților și liceelor din Cluj nu era deloc reconfortant.

Vasile Goldiș aproba ideea palatului și se gândea la unica sursă posibilă: *un leu de cap de cetățean pe an*. Tocmai de voiajurile sale prin inima văilor și colinelor lega marea speranță, că va populariza părerea sa asupra *impozitului voluntar de un leu pentru cultură*.

Nimic mai ușor decât să contribuie fiecare știutor de carte cu un leu numai, anual. Doar o organizație sprintenă să existe.

Când nu vor mai fi alte garanții, oare n'ar fi bine ca *Astra* să reia ideea *impozitului cultural voluntar de un leu*?

Fundația Concordia — un punct de plecare

Pe nesimțite, fără publicitate, fără inaugurări fastuoase și fără discursurile ocazionale de rigoare, a pornit la drum o nouă societate culturală românească — nouă sub forma aceasta de activitate — în vechiul focar aradan de manifestațiuni: *Concordia*. E mai bine de un an de atunci. Și și-a limitat acțiunea deocamdată la înființarea de biblioteci populare în județul Arad. A deschis până acum șase.

Printre instituțiile culturale ale noilor teritorii se ivește încă una foarte bine organizată dintru început și care se așează curajos printre cele mai solide și cu resurse puternice. Și pentruca pe calea apucată să fie capabilă de

bune îndrumări, a luat o măsură de precauție: s'a asigurat de concursul d-lui dr Octavian Lupaș, una dintre competențele prețioase ale regiunii, un spirit de metodă și organizare verificat chiar și în vara aceasta cu prilejul cercetărilor migăloase dela Sâmbăteni ale Institutului Social Banat-Crișana secțiunea aradană. D. Lupaș a selecționat materialul, a cernut lecturile potrivite pentru popor și a impus un sistem strâns de muncă.

Concordia are o veche viață în Arad. În jurul ei se angajară bătălia răsunătoare. Ea era societatea editoare a ziarului oficios *Românul* pus în coastele *Tribunei* răzvrătite, primenitoare și criticiste — atitudine ce jena conducerea partidului național român.

Destinele *Concordiei* au fost incredințate unei mari energii: intelectualului Vasile Goldiș, omul de elan, de știință și de condeiu; până în ceasul când a închis el ochii, *Concordia* s'a supus voinții lui neînduplecate.

Intemeiată în 1910 de către partidul național român sub forma de societate anonimă, «*Concordia*» s'a instalat în palatul din str. Zrinyi 1 A (stradă ce poartă azi numele Vasile Goldiș), adăpostind tipografia și birourile ziarului *Românul*. Lupta cu *Tribuna* a fost crâncenă, însă în 12 Martie 1912 *Tribuna* capitula și fuziona cu *Românul*. Vasile Goldiș devenise stăpânul suveran al atelierelor și al instituției.

În 12 Martie 1916 Ștefan Tisza suprimă apariția *Românului* și ordonă o vastă anchetă pentru a se da da origina fondurilor (bănuite de proveniență bucureșteană). Contabilii experți au descoperit însă cea mai corectă dintre administrațiuni și au lăudat chiar regula perfectă a conturilor și registrelor; nici o cifră n'a apărut suspectă.. A doua mare biruință a lui Vasile Goldiș.

Până în Octombrie 1918, instituția a dormitat, a dus o existență vegetativă. Odată cu prăbușirea tiraniei habsburgo-tiszaiste, *Românul* reapărea în litere de foc, un clocot de energii revoluționare își găseau expresia în cele mai inspirate dintre articolele lui Goldiș.

Încă o fatalitate pândia soarta *Concordiei*: s'a încins o luptă disperată între partidul național-român, reprezentat local prin Ștefan C. Pop, care-și reclama dreptul de proprietate, și între Vasile Goldiș, care a dezvoltat o savantă demonstrație asupra originii capitalului societății, ce nu era vărsat din buzunare particulare, ci din donații deci nimeni nu se putea prevala de dreptul înstăpânirii exclusiviste. Discuțiile au fost aprinse și fără rezultat. S'a pornit proces cu atât mai pătimăș, cu cât Cicio Pop și Vasile Goldiș făceau parte dela o vreme din tabere diverse politice. Sorții procesului erau nehotărâți, schimbători și se părea, că în cele din urmă Cicio Pop va dobândi câștig de cauză.

Goldiș trăgea de moarte. Sentința dată de tribunal, chiar în preziua morții, în favoarea tezei lui Cicio Pop, a fost comentată, de multă lume, ca fiind clipa desnodământului: svoul făcea să se creadă, că Goldiș a fost fulgerat de moarte în clipa când citia jurnalul maghiar local cu textul sentinței.

Svoul nu era adevărat. Tribunalul se opri

numai la o greșală de formă, care a fost rectificată de către o adunare generală convocată în regulă. Astfel punctul de vedere al lui Goldiș a triumfat definitiv.

Astăzi *Concordia* este condusă de către d. dr Justin Marșieu, omul de perfectă încredere al marelui Goldiș. Fundația *Concordia* a luat un caracter exclusiv cultural și a pornit la drum...

Nu aș fi stăruit asupra istoricului *Concordiei* cu atâtea amănunte, dacă această chestiune n'ar servi ca punct de plecare pentru o serie de limpeziri și directive culturale viitoare.

Se distinge în toate centrele regionale o frământare vie, o pulsație deosebită; grupări în jurul unor societăți proaspete, se fac și se desfac înfiripări de nuclee mai mult ori mai puțin durabile. Tocmai din cauza prea multor societăți culturale, forțele de acțiune se pulverizează, se macină și se pierd în desamăgiri.

Umbra lui Vasile Goldiș

O întrebare stăruie pe buzele atâtor: de ce oare Vasile Goldiș, fostul președinte al *Astrei* din Sibiu timp de un deceniu, a ezitat să treacă în patrimoniul *Astrei* marea avere a Fundației *Concordia*? Doar este evidentă similitudinea scopurilor, totală identitatea de ideologie culturală. Câtă crezare se poate atribui rezervelor mintale, puse în circulație de unii, față de conducerea *Astrei*, care în mod aproape alternativ revine greco-orientalilor și greco-catolicilor? Se va fi oprit oare Goldiș la rațiuni confesionale? Ori poate că el a scrutat zările îndepărtate ale viitorului și a găsit că e mai prudent să redacteze clauza care indică drept autoritate tutelară care să dispună de averea *Concordiei* Consistorul eparhiei Aradului? Puțini vor fi inițiații cari dețin secretul gândurilor unui cugetător de talia lui Goldiș. E probabil, că dispoziția aceasta adăogată la statutul fundației să nu însemneze altceva, decât un act de recunoștință față de eparhia al cărei secretar general a fost o viață de om, și să fie o emanație a convingerii, că existența diecezei aradene înfruntă mai sigur urgia vremurilor viitoare decât ori care alt așezământ...¹⁾

Dar dacă însăș părerea unui om de greutatea lui Vasile Goldiș poate fi atât de sceptică, atunci în perspectiva timpului cum se încadrează *Astra*? Cei optzeci de ani de viață cu urmări dintre cele mai rodnice pentru poporul român din Transilvania, nu implică oare un co-

1) Deciziunea lui Vasile Goldiș ne rememorează o dispoziție aproape similară dinainte de trei decenii: statutele societății în comandită *Tribuna* din Arad prevăd, pentru cazul desființării, trecerea întregii averi asupra *Astrei*, iar dacă și *Astra* ar înceta să mai existe «întreaga avere a societății noastre va trece în proprietatea și administrarea diecezei gr. or. române din Arad». Ce precauțiuni simptomatice! Fundațiunea *Tribuna* deține superioritatea recunoșterii *Astrei* ca o treaptă intermediară necesară. Să nu însemneze oare atari măsuri testamentare, că principiul libertății religioase este definitiv câștigat în lume și că nici o tiranie nu-l mai poate ataca?

mandament moral pentru generațiile viitoare? Să nu existe, vie, activă, hotăritoare, o sensibilitate morală istorică a transilvănenilor față de Astra?

Poatecă niciun alt centru nu se pretează în măsură egală Aradului la ilustrarea complexității problemei culturale. Și tocmai fiindcă Aradul ne oferă o bogăție mai mare de elemente cu ajutorul cărora să disecăm în condițiuni satisfăcătoare obiectul, ne oprim aci mai pe îndelete. Prinderea unui model de situație ne este foarte folositoare.

E nevoie să se concretizeze un tip de organizare cu sortii maximi de a se generaliza în toate colțurile provinciilor și instituționaliza pentru a rezista vremii pe o durată mai îndelungă.

În Arad funcționează actualmente următoarele instituțiuni și societăți culturale: Palatul comunal cultural, societatea *Concordia*, Institutul Social Banat-Crișana, Astra, Ateneul Român. Primele două dispun de palate proprii: cine nu admiră frumusețea arhitectonică și bogăția colecțiilor de cărți, documente, piese de artă ale Palatului cultural comunal îmbogățit și cu biblioteca marelui istoric A. D. Xenopol? Societatea *Concordia* prin chiverniseala marelui Vasile Goldiș nu numai că și-a lichidat toate datoriile ipotecare pe proprietatea din str. *Românului*, ci a fost capabilă să economisească suma de 600.000 lei; deci ea reprezintă la moartea lui Goldiș o avere de cel puțin 3—4 milioane. Depunerea a fost fructificată iar pentruca să se garanteze și mai sigur viitorul *Concordiei*, actuala conducere a cumpărat o a doua casă; intenționa să reintre în posesiunea fostei case a *Tribunei*, de peste drum de Consistor (ceea ce ar fi stârnit un entuziasm de nedescris), însă fondul lichid n'a fost destul de mare, iar credite dela *Astra* și eparhia aradană nu s'au putut obține. *Concordia* proprietară a două case și cu venituri sigure anuale din chirii, este o instituțiune foarte solidă și i se prevede cel mai frumos viitor. Propriuzis, numai *Concordia* este o societate consacrată pe dea-întregul propagării culturii la țară și de o desăvârșită independență materială și cu libertate de mișcare, exact după chipul și asemănarea *Astrei* din Sibiu. Prin structura și mijloacele sale *Concordia* poate deveni baza cea mai solidă a mișcării culturale rămânești în regiunea de Vest a țării. Incadrarea sa într-o unitate mai mare de acțiune desigur că nu va întâmpina opunerea conducătorilor ei înțelegător.

Metoda de acțiune dela Sâmbăteni

Fără să se prevaleze de posibilitățile enorme ale palatului cultural comunal și ale *Concordiei* și fără să sufere vreo comparație cu prestigiul istoric și cu mijloacele bătrânei *Astra*, a luat ființă și și-a deschis vază precis de muncă tânărul Institut social Banat-Crișana, secția Arad, sub președinția unei harnice și tenace energii: d. dr. Cornel Radu, director de clinică în Arad. Adevărul adevărat este, că nicio altă societate culturală n'a tăiat

brazdă mai adâncă în realitățile sociale, n'a fost mai bine ghidată ideologic și n'a înregistrat rezultate mai rodnice decât proaspăta forță intrată în arena culturală: secția Arad a institutului menționat. Fără bani, fără vechime, fără prevalare de titluri și merite, președintele dr. Radu și secretarul dr. Octavian Lupaș, au pus la contribuție toată știința, vremea și însuflețirea pentru a dobândi roade dintre cele mai uimitoare: *Sâmbătenii*, comuna luată sub cercetări monografice amănunțite și înzestrate cu o serie întreagă de îmbunătățiri, stau dovadă materială a triumfului lor.

Dd. dr. Radu și dr. Lupaș au știut să mobilizeze toată floarea medicilor și intelectualilor arădeni ca să coboare în câmpul realităților dela Sâmbăteni. Vreo 12 medici au descins în Sâmbăteni, au dat cam 130 consultații săptămânale, au întocmit fișe. Agronomii s'au amestecat în lucrările de ogor, au introdus mașini agricole și selectoare, mașini de sămănat. S'a organizat un cămin cultural și a fost combătut analfabetismul. Cu prestația sătenilor s'au săpat șanțuri, s'au creat mai multe fântâni sistematice, s'au construit nu mai puțin de 500 closete (la 548 case). Un dispensar medical a fost amenajat în bune condiții. În casă nouă a luat ființă sala de lectură. Pentru depozitarea nutrețului s'a clădit o șură în care s'a așezat un pod-basculă.

La descifrarea stărilor locale se pornise cu echipe de neinițiați, anul trecut, recrutați din absolvenți de școală normală și liceu. Băeții s'au ales cu cea mai folositoare dintre învățători: cea ieșită din viața aspră însăși a țăranelui. Anul acesta grupul monografist a sporit cu echipa studentească a Fundațiilor, care a aplicat metodele profesorului Gusti în mod riguros.

Nu poate fi îndeajuns subliniată maniera aceasta realistă de a face cunoștința exactă a complexului de stări sociale și de a introduce minunea inovațiilor tehnice cari saltă dintr'odată nivelul de viață al plugărimii din primitivism și obscurantism la luminșurile unei civilizații binefăcătoare.

Se desprind de aci o seamă de deducțiuni din care ar trebui să tragă profit oricare societate ce vrea să înalțe gradul pe cultură al poporului, în frunte cu *Astra*. Acesta este drumul pe care trebuie apucat, renunțându-se la programul romantic, inutil și sterp al conferințelor de ocazie.

Despărțământul din Arad al *Astrei*, ca atâtea alte despărțăminte, deși condus de o eminentă figură culturală cum este d. Ascaniu Crișan, totuș se mișcă exclusiv pe linia tradițională. Pentru *Astra* se cere o conduită total nouă, regenerată, reformată, potrivită exigențelor vremii. Bătrâna societate trebuie să-și redobândească primatul îndrumărilor. Să nădăjduim!

Ateneele sunt popularizate în vechiul Regat, unde au și pătruns în conștiința publică. Intinzându-se pe lângă și — fără avere — în coastele *Astrei*, ele silesc la reflecțiuni serioase.

Prea se drămuiesc puterile celor la cari se recurge în lupta culturală, prea se răsleşesc rândurile combatanților.

Prea multe societăți cu prea multe conduceri. Inițiativa se pulverizează. Chestiunile personale răpesc timp și deconectează, distrag dela țelurile superioare ale pătrunderii culturii în straturile de jos ale societății.

Oare nu există puțință de coordonare a forțelor împrăstiate? Să se închege un nucleu organic al organizării culturale, adunând la un loc baze materiale ca societatea *Concordia* și Palatul cultural, prestigiu istoric ca cel al *Astrei* și metode intelectual-științifice ca ale Institutului Social! O instituțiune culturală regională unică. Să încropim un tip trainic de organizare, valabil pretutindeni.

Documentări în diverse centre actuale

Și în Oradea abundă numărul societăților culturale. Când într-o bună zi a fost lansată ideea concentrării eforturilor, opinia publică a tresărit bucurată și a pretins imediata soluționare a... postulatului de subită popularitate. S'a înființat *Casa Națională*. Comuna a cedat o clădire încăpătoare în plin centru pe timp pe cinci ani, după care, dovedindu-i-se utilitatea, *Casa Națională* poate spera punerea în posesie definitivă. *Casa Națională* ocrotește sub acoperișul său toate societățile cu scopuri culturale și filantropice.

Casa Națională este deci născută sub presiunea simțământului general, hărțuit de infinitatea societăților măcinat de personalități mărunte și jenat de neputința acțiunilor de mai largă și dăinuitoare amplitudine. Poate face față cu succes *Casa Națională* tuturor îndatoririlor? Se oprește, apoi, ea la periferiile orașului, desinteresându-se de sate? În ce măsură cuprinde ea aspirațiile de cultură ale păturii proletariatului urban? Dar ne putem desinteresa deocamdată de aceste laturi și reținem numai biruința de ordin principial: lumea dorește ca fără zăbavă să se înmănucheze silințele devotate ale răspândirii culturii. *Casa Națională* orădană ne dă proba decisivă. E expresia necesității de ordin colectiv. E argumentul care cântărește hotărîtor în balanță.

La fiecare pas faci cunoștința dorinții fierbinții de a se ieși din incertitudinea actuală, de a se renunța la veleitățile personale și de a se porni o acțiune viguroasă de civilizare, demnă de un popor liber. Și dacă pui întrebarea: care dintre societățile culturale deține sufragiul universal de a se plasa în centrul acțiunii, apoi pe buzele tuturor revine *Astra* — cu toate că în multe părți ea este depășită de alte societăți, mai tinere însă mai harnice.

Nu este de mirare, dacă în sondările întreprinse la Oradea de unele noi societăți dornice de expansiune în teritoriile unite, s'a răspuns hotărît de către elementele conducătoare, că ele sunt și rămân încă *astriste*.

Astra însă se sbate pe nisip din lipsa de mijloace, nu i se acordă subvenții, nu beneficiază de cota-parte la care ar fi îndreptățită din bugetul cultural al statului. Nimic mai exemplificător că suntem la începutul începutului, că valorile istorice nu contează încă just în

cântarul legiuitorilor bugetari ai țării, că se fac tot felul de experimentări și se recurge la paliative.

E și o confuzie ideologică. Nu e elaborată o concepție viguroasă, capabilă să pună capăt fazei nebuloase pe care o parcurgem.

Episcopul Roman Ciorogaru se sesizează de fondul problemei de îndată ce i-am pus-o, și cu vioiciunea de intelectual totdeauna orientat — înfruntând victorios greutatea celor 83 de ani — are următoarele reflecții:

— «*Deaceea am făcut România Mare pentruca să distrugem o instituțiune de importanță fără margini a Astrei? N'au loc în Astra toți câți vor să se dedice propagandei culturale? Chiar în cazul când Astra n'ar mai conta pe nimeni și ar fi lipsită de orice subvenție ea să caute ca să se razime pe propriul său spirit de organizare*».

Prelatul papal dr Valeriu Frențiu, episcopul diecezei unite a Bihariei, vede la fel chestiunea și a luat atitudine:

— «*Exclusivismul nu e folositor, nu se poate concepe, ci Astra să-și poată îndeplini misiunea cu care ne-am obișnuit*».

Directorul liceului Gojdu d. Teodor Neș, care este în acelaș timp președintele *Astrei* și al *Căsuței Naționale* din Oradea, se pronunță tot atât de categoric:

— «*Cu Astra până la capăt, însă dinamizată, organizată, cu mijloace cuvenite*».

Și pulsul este acelaș, aproape unanim, ferm încă pe lângă *Astra* dacă... Dacă *Astra* izbutește să țină piept valului și să satisfacă voința celor cari vor să se consacre difuzării culturale.

E un moment favorabil pentru dezvoltarea *Astrei*, ca să se întreprindă demersurile salvatoare, cari atârnă, după cum se vede, de un aparat tehnic de multă mobilitate, de garantarea surselor regulate, și în cele din urmă de reglementarea raporturilor pe dublul front: central și local, după cum va eși cu prisosința la iveală din concluziile cercetărilor prezente.

Mobilizarea mijloacelor locale

În Banat situațiunea nu este mai reconfortantă. «*Astra*» s'a izbit acolo totdeauna de rezistențe aproape invincibile. Patriotismul local dezvoltat, puzderia inițiativelor, spiritul care alunecă ușor pe panta personalităților, și poate în cele din urmă deziluzia eșuării eforturilor de a trăi o intensivă viață autonomă a provinciei, au dezaxat încercările de organizare mai vastă

Ce s'a ales de *Asociația culturală din Banat*, întemeiată în mijlocul unei însuflețiri nemărginite în 1920 cu un capital de 5 milioane, patronată de însuș patriarhul Miron?

Înainte cu câțiva ani puseseră aici piciorul *Căsuței Naționale*; întocmai ca și ateneele, casele naționale și filialele Ligii culturale cu greu se vor autohtoniza și potrivește împrejurărilor bănățene. Dacă nici chiar *Astra* nu și-a găsit aici climatul favorabil!

Institutul Social Banat-Crișana face eforturi supraomenești pentru a prinde rădăcini; deocamdată activează cu lumini de împrumut, apelând la București și contând pe sprijinul larg al prefectului dr Nistor. E chiar clipa potrivită de a arăta, că Banatul deține virtualități de foarte mare valoare. El poate garanta deopotrivă mijloacele materiale îndestulătoare, ca și elementele pregătite științific pentru o campanie încoronată de succes. D. dr Grofșoreanu a beneficiat de ambele condiții de muncă. Competințe și energii ca ale d-lor dr Nemoianu, dr Miloia și ale altora contribuie mult la șansele unei mișcări.

Cum de nu a captat *Astra* curentul în regiunea spontaneității spirituale? Nimic mai ușor decât să cucerești simpatiile unui spirit public de vibrație intensă și de mobilitate intelectuală deosebită, cum e cel bănățean!

Pentru a avea un *Fibiș* în 1935, a trebuit numai înțelegerea unui prefect ca dr Nistor, care a pus la dispoziție 800.000 lei pentru înzestrările splendide ale comunei bănățene.

În Banat sunt posibilități sub toate raporturile pentru o muncă în sensul preocupărilor noastre. Morala: realizări prin tine însuși, prin mijloacele locale și regionale cari se pot găsi pretudindeni.

Decentralizare, coordonare și unitate de conducere

Inventarul cultural cel mai sumar în clipa străngerii tuturor provinciilor românești sub un singur acoperiș indica *Astra* drept așezământul cel mai puternic, mai înzestrat și mai orientat în obligațiunile față de masele populare. Nici o altă înjghebare nu i se putea compara. Era o instituțiune aproape privilegiată. De aici și ideea primară de a întinde organizațiile *Astra* în cuprinsul vechiului regat și al tuturor noilor provincii. Mulți au militat pentru această expansiune ardelenescă, sub presiunea căreia s'a procedat la înființarea *Astrei* din Basarabia. Mulți însă și-au exprimat rezervele față de o creștere a aparatului administrativ deodată cu sporul de suprafață teritorială.

Visurile acestea de descindere în celelalte provincii românești, s'au risipit cu timpul. Evident *Astra*, are de înfăptuit un program vast chiar și numai în vechile sale regiuni. Activitatea sa trebuie să câștige în adâncime, în frământări de direcție perpendiculară, iar nici de cum în ambiții vane de cucerire în linie orizontală.

După cum nu se concepe o infiltrație a Ateneelor populare — originalitate moldovenească — și a Caselor naționale — cu un caracter atât de bine definit prin încurajarea industriilor casnice, tot astfel nu se putea justifica nici depășirea din partea «Astrei» a cadrelor tradiționale.

Dar dacă nu sunt de înțeles rațiunile pătrunderii altor societăți culturale în Transilvania și Banat peste capul Astrei, cine ar avea temeritatea să afirme că sunt epuizate fecundele posibilități ale așezămintelor sibiene? Nu mai departe decât înainte cu 17 ani se recunoștea suve-

ranitatea culturală a «Astrei» în România întregită. Iar acum să se calce în cellalt extrem, al negației, al contestării misiunii ei? Sunt salturi ce nu se admit nici în statele cu structura cea mai plăpândă și cu moralitatea cea mai laxă.

Necesitatea unei egide

Odată acest punct câștigat, să trecem la înlănțuirea logică a lucrurilor.

În Ardeal și Banat acționează în acest moment un anume număr de societăți culturale de sine stătătoare. Sunt persoane juridice independente. Sunt forțe juxtapuse. În anume centre unele din ele au dezvoltat o activitate meritoasă, depășind despărțimintele *Astrei*.

La o analiză mai strânsă însă constatăm, că societățile au aproape aceiași membri. Apoi că răslețite cum sunt, partea lor de afirmare este în mod fatal limitată.

Să presupunem că o fuziune generală nu este posibilă. Cum s'ar putea obține o capacitate sporită de muncă, un randament superior? Voința tuturor este îndrumată spre țeluri aproape identice, deci ar fi vorba mai mult despre o armonizare, o coordonare a eforturilor.

Dacă supui chestiunea aceasta unui referendum popular, 99% se pronunță pentru coordonare reglementată și dirijată de către cineva.

Organismele viabile nu trebuiesc descurajate, dezarmate, dezaxate, anulate, ci dimpotrivă fortificate în rețeaua unui complex unitar de muncă. Nu să se impună cu ori ce preț predominanța *Astrei* — mai ales acolo nu, unde instituțiuni aparte și-au înfipt rădăcini adânci în mediul local și și-au dat o tulpină viguroasă. Ar fi de recomandat o acceptare voluntară a primatului *Astrei*. O bruscare a situației ar fi inoportună. Să se încerce totul în favoarea unui acord.

Concentrarea și armonizarea eforturilor presupune neapărat o egidă, care să asigure direcția spirituală și disciplina muncii.

Acolo, local, regional, se impune cu necesitate rezolvirea chestiunii de prezidare (egidă) a lucrărilor.

Distribuția rolurilor nu întâmpină dificultăți serioase. Diferitele societăți se pot transforma în tot atâtea *secțiuni* ale organizației regionale.

Contopiri totale și organizare după specialități — ar însemna suprema satisfacție.

Dar chiar și în acest caz societatea regională unică trebuie să ia continue colaborări. În domeniul cultural și școlar se impun eforturi paralele cu ministerul instrucțiunii. Pentru exemplificări pe teren e dator să vină într'ajutor aparatul ministerului de agricultură cu mașini de experiență. Intervențiunile medicale reclamă jerfe de material dela Sănătate, Muncă și Ocrotire. Apoi pentru a te adresa muncitorimii urbane, e necesar concursul Imser-ului.

Relațiunile sunt de natură complexă. Ce extraordinară favoare ar însemna simplificarea chestiunii prin acordul realizat între actualele societăți culturale! Simplificare,

care să sporiască dinamica muncii. E ceea ce am numi secretul unității de comandament.

Reglementarea raporturilor dintre Astra provincială și București

Cea dintâi dificultate ce trebuie învinsă este tocmai punerea la punct în mod minuțios a planului de organizare culturală. Concepția se cere limpezită sub toate fețele, pentruca se se lase turnată în texte, oarecum materializată, sensibilizată în program.

Cu o convingere sigură altfel pornești la drum, decât dezorientat și cu riscurile poticnirilor la fiecare pas.

Am pus toată greutatea pe elaborarea planului, pentrucă fără această condiție primară îndeplinită, nu putem avea nici o șansă să obținem soluții echitabile pentru două probleme grele, împinse pe primul plan al actualității.

Intâia problemă este desăvârșirea acordului regional între societățile existente.

Dat fiind patrimoniul vechiu și vast al *Astreii*, intervențiunile pe lângă factorii provinciali hotărâtori, cu merite în înfiriparea societăților și având cuvântul neconstestat în orientarea lor viitoare, vor sfârși prin a se declara în favoarea *Astreii*.

Cine nu apreciază valoarea așezămintelor dela Sibiu ale *Astreii*, care a fondat casele cu bibliotecă, muzeu și colecții valoroase, a susținut școala de fete cu internat, a tipărit Enciclopedia română, a editat biblioteca populară, renumita foaie populară *Țara Noastră* și revista *Transilvania*, patrimoniu care se datorește în deosebi geniului organizator a lui Corneliu Diaconovici, fost prim secretar? Deasemeni, *Astra* este foarte tare la Brașov, unde planul profesorului Axente Banciu a dus la rezultate grandioase. În Cluj *Astra* a izbutit să mobilizeze sub steagurile ei toată floarea intelectualității românești — doar mediu să i se ofere de acțiune. În Sighet *Astra* vibrează de suflet cald și de răsunet până departe în satele înfundate în văi de codru adânc.

Există mijloace foarte apreciable de ordin material și cultural care dau *Astreii* atâtea forțe încât să se împotrivescă victorios tentativelor de eclipsare și înăbușire.

Nu de mai puține sensibilități este susceptibilă cea de a doua problemă cardinală: reglementarea raporturilor exterioare ale *Astreii*, adică a raporturilor cu Bucureștii înțelegând prin el statul însuș, apoi Fundațiile Regale Institutul social român ș. a.

Aci se evidențiază în toată amploarea importanța unui plan de organizare culturală elaborat cu grijă pentru toate provinciile țării. Un plan bine făcut are toți sortii să deslege dintr'odată ambele probleme; desăvârșirea acordului regional și staternicirea relațiilor cu centrul.

Dacă aduci la un numitor comun străduințele regionale și realizezi comandamentul unic (de pildă egida *Astreii*), atunci centrul deține certitudinea obligațiilor sale, de a activa prin factorul reprezentativ al provinciilor, unul singur, neîmpărțit, cert, palpabil, materializat prin cineva (*Astra*).

Reglementarea raporturilor cu centrul vizează, firește cota bugetară culturală care revine de drept reprezentanței culturale regionale. Dar ea asigură și fluiditatea de circulație a îndrumărilor științifice de cari nu se poate lipsi, cum este de exemplu transplantarea aparatului de cercetări monografice de care dispun Institutul Social și Seminarul de sociologie de sub direcția profesorului Dimitrie Gusti.

Oricât de tari ar fi împotrivrile unei colaborări organice dintre centru și provincii, ele cedează sub puterea planului care indică drumul cel mai direct la inima satelor prin instituțiuni de importanța *Astreii*.

Bărbatul cu greutate dela Fundații și Institutul Social, chemat să formuleze raporturile amintite este însuș d. prof. Dimitrie Gusti, teoreticianul cel mai documentat al regionalismului cultural. Este un postulat al sociologiei monografice «sarcina organizării tehnice a vieții locale, a realizării și îndrumării active a vieții sociale». După cum echipele au colaborat atât de intim și de efectiv cu elementele locale destoinice la Sâmbăteni, tot așa trebuie să intre în acțiune cuminența politică necesară la aranjamentul general cu *Astra* pentru cele două provincii transcarpatice.

Iar dacă firele conduc la puterea executivă de stat, apoi este aproape sigur, că nici un guvern nu se va constitui fără să se rezerve câteva portofolii reprezentanților Ardealului și Banatului, provincii mari, de voința cărora se va ține seamă. D. ministru Alexandru Lapedatu este actualmente exponentul Transilvaniei în guvern; într'o atare materie va exercita oricând influența hotărâtoare.

Dați contururi definitive planului de organizare culturală, și cele mai dificile dintre probleme se rezolvă ca o consecință de sine înțeleasă.

Un tip unitar de organizare

Nu este sarcină ușoară să dai corp unui plan rotunjit complet, definit. Și mai ales în ritmul trepidant al unor transformări sociale ce abia pot fi urmărite.

Pentru așa ceva se cer participațiuni multe și de competență necontestată. Cum însă ceva perfect de tot și de îndelungată rezistență este aproape de neimaginat, trebuie să se încerce înseilări valabile cel puțin pentru o vreme oarecare. Rigiditățile programatice conțin inconveniente. Ceea ce se încearcă însă trebuie să dețină prospețimea actualității și claritatea — garanția persuaziunii rezezi.

Ne imaginăm organizația *Astreii* ca total descentralizată. Să-și creeze noi nuclee regionale, prin care pulsațiile să se propage până la ultimul sat.

Se impune întâiu de toate o regenerare a metodelor sale de acțiune, inspirându-se dela modelul din Sâmbăteni-Arad. Locul propagandiștilor de ocazie, cuvântătorilor diletanți și lipsei de astăzi de birouri cu specialiști pe deantregul consacrați reformării satelor cufundate în

primitivism ancestral, să-l ia mănunchiul eforturilor continue. Anchete monografice pe teren, inițierea intelectualilor locali, obișnuirea poporului cu un standard ridicat de existență. Acționat deodată și pretutindeni, cu egal interes, fără monopolizarea mijloacelor pentru comune preferate.

Printre centrele regionale culturale noi ar putea figura următoarele:

Brașovul cu județele Brașov, Făgăraș, Treiscaune, Ciuc, Odorhei;

Sibiul cu județele Sibiu, Târnavele, Alba;

Clujul cu județele Cluj, Turda, Murăș, Bistrița-Năsăud;

Oradia cu județele Bihor, Sălaj, Satumare, Maramureș;

Aradul cu județele Arad, Zarand, Hunedoara;

Timișoara cu județele bănățene Timiș, Caraș, Severin

Programul de lucru trebuie concretizat în jurul următoarelor probleme:

a) combaterea analfabetismului și organizarea asistenței, prin cămine școlare cu dispensarii medicale la sate;

b) casa de editură pentru scriitorii regiunii, expoziții de artă, burse, foi populare;

c) organizarea fondului cultural prin subvențiile locale regulate și prin cota bugetară centrală a statului și la nevoie prin impozitul cultural voluntar preconizat de Vasile Goldiș;

d) anchete sistematice monografice și amestecul în ameliorări locale după modelul Sămbătenilor;

e) selecționarea echipelor de specialiști cari să acționeze la fața locului prin pilde vii...

Palatul cultural regional

Lucrările sunt de neconceput fără palatul cultural regional, care să fie adăpostul secțiilor de muncă, al arhivelor cu fișe, al pulsațiilor continui și directivelor înainte.

Descentralizarea culturală a fost în mod exemplar rezolvată de către republica cehoslovacă prin cele patru diete provinciale, cari dispun în mod suveran de cota culturală, grație căreia nu este scriitor, artist, poet, pictor care să nu beneficieze de burse pentru perfecționare în străinătate și de mijloace pentru a-și vedea tipărite operele. Câtă conștiință politică la reformatorii cehoslovaci, cari au introdus dreptul suveran al întrebunțării fondurilor culturale pentru intelectualitatea care se desface

din marele anonim care este poporul regiunii! Cine este expresia cea mai curată a păturilor populare dacă nu intelectualul — os din osul celor mulți, icoana totdeauna fidelă a nevoilor și aspirațiilor locale?

Regionalismul cultural este cheia de boltă a satisfacerii revindicărilor populare și instrumentul cel mai sigur al unificării sufletești.

Stăruie lângă noi metoda de muncă cehoslovacă. Dece nu ne-am însuși-o?

Și dacă n'am dispune de înzestrările bogate ale unui trecut ca acela care ne-a creiat *Astra*!

Noi ar trebui să ne mișcăm pe un teren sigur, pe un pământ frământat de generații, sporind un tezaur.

Înțelepciunea cea din urmă poate va trezi la realitate toți factorii implicați în procesul cultural deschis.

Patrimoniile solide culturale în Transilvania și Banat avem până acum în Sibiul prin așezămintele dinainte de război și în Brașovul înfăptuirilor celor mai laudabile; baze puternice de acțiune putem avea în «Concordia» din Arad deținând toate posibilitățile ideale de punere în funcțiune a *palatului cultural regional*, în Oradia prin «Casa Națională», în Sighet prin palatul vechei asociațiuni maramurășene, etc.

Consimțămintele intelectualității locale nu sunt greu de realizat, de îndată ce planul cultural prinde corp precis.

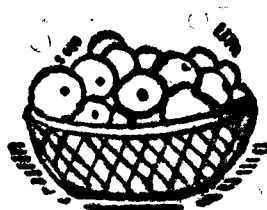
Dar nu este centru care prin bunăvoința părinților municipali și urbani să nu fie în stare să amenajeze instituția radiatoare de lumină.

Iar odată tipul de organizare socială îndeplinit, el servește ca model pentru toate colțurile de țară.

Planul cultural dezvoltat aci doar în embrion, e susceptibil de sinteză superioară. El contopește într'o indisolubilă unitate factorii materiali și psihici ai progresului. Rezolvă dilema celor două sociologii: spiritualiste și materialiste. Nu înfloarește cultura decât acolo unde există prosperitate economică. Flămânzilor nu le arde de artă și carte. Iar pentru cunoștința tehnică a industrializării trebuie să ai echipele instruite și de cel mai desăvârșit nivel științific și intelectual.

Exclusivismul așa numitei propagande culturale de până azi, a dăunat excesiv de mult și a cloroformizat opinia publică prin formule simpliste și pretinse naționaliste. Cultura își revendică un conținut total, cuprinzând întregul complex de viață al poporului dela manifestațiuni artistice până la cea mai dură și mai ingrată dintre muncile existenței umane.

ION CLOPOȚEL

Răspuns la ancheta asupra organizării culturale regionale

Statul cultural. — Astra. — Regionalismul creator. — Soluția

I. — Nu cred în posibilitatea unei adevărate și intense resurecții intelectuale.

Nu cred, fiindcă nu are cine s'o facă. Generația bătrână e incapabilă pentru așa ceva. Pentru o activare intelectuală, vie și răscolitoare, îi lipsește o mulțime de calități. E o generație inertă, de defecțiști. Generația tânără e desorientată și dinamitară. Fără orizontul clar și luminos al unui ponderat ideal social, ea se agită, se frământă și se sbate pe linia colțuroasă și anarhică a idealurilor extremiste. Nu are, decât în cazuri izolate, prin câteva exemplare de elită, preocupări de pur intelectualism.

Bătrânii tac și consumă în liniște, în somnolența inconștientă a unei senilități sterile, beneficiile cu cari i-au încărcat conjuncturile politice și hazardul. Tinerii sbiară și rabdă, cu gândul la o bucătură de pâine, care-i desarmează și lichelizează. Un catastrofal vid spiritual, creat și mărit prin nefastele noastre regimuri politice. Democrația noastră e o vorbă goală, un petec de hârtie. La noi nu se poate vorbi de o libertate a spiritualității cu posibilități de o largă, documentată și obiectivă orientare doctrinară. Nu poate să existe o intensă viață intelectuală acolo, unde sunt botnițe, iar nu spirite libere.

Dacă sub resurecție se înțelege o mișcare anemică, diluată, atunci da, putem s'o facem. O avem chiar. Astra, Ateneul, Extensiunea universitară întrețin în Ardeal, prin conferințele lor, o astfel de mișcare. Dar această mișcare sezonieră, anodină și incoloră, nu ridică cu nimic nivelul vieții noastre culturale.

Noi avem azi lipsă de o resurecție cu adânci răscoliri spirituale, de o revoluționare a opiniei publice. În anarhia de doctrine și ideologii importate, noi avem lipsă de crearea unei ideologii genuine și naționale. Dacă nu se poate impune o anumită doctrină, se poate cel puțin crea o atmosferă de continuitate și agitată preocupare spirituală în jurul marilor probleme ale zilei. Avem lipsă de o mișcare spirituală, care să fie o școală de serioasă și documentată îndrumare pentru public, dar și de o solidă pregătire pentru intelectualul de mâine. Cel de astăzi e încărcat cu toate defectele unei educații pripite și neisprăvite. Cel de mâine va trebui să fie radical altul. Spre a-l avea așa cum îl cer marile noastre interese naționale, trebuie să lucrăm serios și programatic, la crearea lui. Aceasta trebuie să fie ținta principală a unei adevărate resurecții intelectuale.

Trebuie să dăm o nouă cultură spirituală publicului și o educație cărturării noastre. Ne trebuie altă cultură.

Dar cultura nu e o problemă de voluntarism, ori de propagandă sezonieră. Cultura e problemă de forță și de voință organizată.

De aceste două nu dispun societățile noastre culturale. Nu dispune Astra și nu dispun nici celelalte. Orice încercare de resurecție prin ele nu va da rezultatele dorite. Nu au posibilități materiale. Nu au o idee centrală, de animare și revoluționare a opiniei publice. Nu au un program de acțiune coerent și armonizat. Cunoaștem activitatea Astei. Ea se sbate neputincioasă între două mari, aproape insurmontabile dificultăți, între lipsa de fonduri și lipsa de program de acțiune. Când i se vor da Astei amândouă, atunci va putea încerca să pornească o mișcare intelectuală mai vie, mai energică. Dar nici atunci nu ne va putea da ce ne lipsește.

Factorul culturalizator e o mână dă și cu alta sancționează. Acest factor nu poate fi decât statul. El trebuie să se așeze în centrul acțiunii de intelectualizare și de culturalizare a masselor. Acțiunea particulară poate secunda și amplifica acțiunea centrală. N'o poate nici când substitui. Statul cultural de mâine va trebui să ia asupra sa această grea și formidabilă sarcină.

Noi așa înțelegem o adevărată resurecție. Dacă cuvântul îl limităm numai la sensul lui lexical, atunci ne putem mulțumi cu mai puțin. Atunci putem să fim mulțumiți cu ceea ce ne vor da societățile

culturale. Nu ne vor putea da mult. Dar și puținul dat, printr'o muncă serioasă și coordonată, va putea să însemneze ceva în viață noastră așa de săracă în manifestări intelectuale.

Nu ni se va da, prin ele, o altă cultură. Se va putea crea, în schimb, o atmosferă de intelectualism, de înălțare spirituală în pătura noastră intelectuală. Se va deschide un drum pentru cei cari vor veni după noi, pentru adevărații clăditori ai culturii noastre românești.

Făcând această concesiune, ne întrebăm îngrijorați, oare vremurile, cari se precipită năvalnic, ne vor da răgazul de a ne clădi o cultură proprie folosindu-ne de aceste mijloace de primitivă și vetustă factură?

Multul ce l-am dori, nu se poate înfăptui. De aici nu urmează că trebuie să rămânem inactivi. Trebuie să încercăm să realizăm și puținul ce se poate între împrejurările date. Mijloacele de înfăptuire vor fi următoarele:

1) *O concentrare a tuturor societăților culturale sub o singură conducere. O conducere, un program. In Ardeal să rămână numai Astra. Parada cu atâtea societăți culturale cari nu fac nimic, e și ridicolă și compromițătoare. N'au drept la existență în Ardeal, nici ligile nici ateneele. Să întărim pe aceea, pe care o avem;*

2) *să se pună la dispoziție fonduri pentru propagandă verbală și pentru tipărirea de publicațiuni;*

3) *să se înființeze în fiecare centru câte un cerc de studiu pentru o largă și documentată studiere a problemelor social-economice, cum și pentru o temeinică cunoaștere a regiunii proprii prin anchete sociografice și prin publicarea de monografii locale.*

Toate aceste modeste înfăptuiri nu pot lua ființă decât printr'o continuă și stăruitor susținută propagandă făcută dela centru. Dacă activitatea prezentă a Astrei e redusă, vina e de a se căuta, în parte, în lipsa contactului direct al centrului cu despărțămintele.

II. — Orice regionalism care tinde la ridicarea și consolidarea culturală și economică a unei regiuni, e justificabil. Chiar și cel politic, dacă nu are tendințe separatiste și destructive. Cultura universal românească nu poate fi decât rezultanta culturilor parțiale regionale. La universalismul românesc nu se poate ajunge decât prin particularismul regional românesc. Un stat nu poate fi consolidat, decât dacă se razimă pe regiuni temeinic și solid consolidate în toate ramurile de viață economică și culturală. Regiunea a fost la noi total abandonată. Lăsată pe puterile proprii regiunea noastră, fie că se numește Ardeal, fie Basarabia ori Moldova, a ajuns în situația de completă criză economică în care se află și de rușinoasă mizerie culturală.

O singură regiune avem în care găsim o pleoră de instituții culturale și de monedă circulatorie. Aceasta e Bucureștii. Dacă există un regionalism reprobabil e regionalismul bucureștean. Băncilor din București «Banca Națională» le-a putut da în anul 1934, un împrumut de aproape 21 miliarde lei, în vreme ce celorlalte bănci provinciale din întreaga țară abia le-a dat 5 miliarde. Acestui regionalism economic-financiar i se adaugă și un extrem de exagerat regionalism cultural. Grafica culturală a Bucureștilor e foarte ridicată. In Cetatea Albă și în Salonta grafica culturii românești e inexistentă.

O difuzare a culturii românești spre periferii e una dintre marile probleme existențiale ale statului românesc. Acestora trebuie să li se dea viguroase instituții culturale și economice. Trebuie creată în orașele din provincii o solidă cultură românească. Spre ajungerea acestui scop statul trebuie să aducă orice jertă. Inițiativa regională trebuie ajutată și întărită printr'o continuă și vigilentă colaborare a statului.

Abandonarea regiunilor, practică cu înconștiența de pân'acum, ne poate duce și țara și neamul la dezastru. O adevărată resurrecție culturală și economică trebuie să pornească din regiune, trebuie să fie regională. Numai un regionalism activ, conștient și ponderat, ne va duce spre consolidarea internă a statului.

P. SUCIU

Reflexiuni asupra mișcărilor culturale

Prin introducerea obligativității învățământului primar în legislația țării educația maselor populare a făcut progrese uiașe. Înființarea cursurilor supraprimare înseamnă de asemenea o remarcabilă cucerire în acest domeniu. Dar, vai, cunoștințele câștigate pe băncile școlii se pierd atât de lesne mai ales în zgura unui mediu puțin prielnic preocupărilor de ordin spiritual. De aceea chiar și la frunțașii satelor noastre butoiașul cu rachiu se află și astăzi în mai mare cinste ca ori ce carte bună, iar purcelul și vițelul se bucură de mai multă atenție decât fragedul vlăstar al familiei, stâlpul de mâine al edificiului nostru de stat. Astfel fiind, încheierea operei de luminare a poporului la sfârșitul cursurilor primare sau supraprimare ar constitui un atentat grav nu numai contra progresului civilizației, ci în același timp și contra intereselor noastre de stat.

Necesitatea difuzării produselor minții și sufletului omenesc în rândurile contingentelor cari au părăsit deja băncile școlare a fost recunoscută cu multe decenii înainte. Ca rezultat pretutindeni s'au arătat oameni cu dragoste de carte și cu iubire de neam, cari și-au sacrificat timp și bani pentru a facilita pătrunderea darurilor luminoase ale culturii până în cele mai îndepărtate unghiuri ale țării, stăpânite de duhurile întunericului și al ignoranței. Din zbuciumul acestor apostoli s'au născut o serie de asociații culturale cari au trezit la timpul lor multe conștiințe și au stimulat multe acțiuni înălțătoare. Istoricii posterității vor avea desigur numai cuvinte de profundă admirație pentru activitatea desfășurată pe acest teren în anii cari au precedat războiul mondial, de către «Asociațiunea pentru cultura poporului român» Astra, cât și de Liga Culturală, ambele contribuind în largă măsură la pregătirea sufletească a românilor de pretutindeni în vederea măreței epopei a unirii. Ne închinăm și astăzi cu smerenia cuvenită în fața unui trecut atât de glorios și apreciem eforturile ce se depun neconștient pentru a se arăta vrednice de acest trecut, dar cu toate acestea suntem nevoiți să constatăm că ritmul în care se desfășoară întreaga lor activitate din ultimii ani, nu mai satisface cerințele vremurilor.

Adevărul acestei afirmațiuni își află cea mai evidentă confirmare în surescenența exagerată a societăților culturale. Din zi în zi tot mai multe ambiții și energii creatoare, cari nu se pot încadra în ritmul împovărat de jugul tradiției vechilor societăți culturale își iau avânt și împodobindu-se cu titluri și embleme răsunătoare se zbat din răsuputeri pentru a-și justifica o existență necăjită, care nu odată este tot atât de efemeră ca și aceea a baloanelor de săpun din cauză, că năzuințele lor mai adeseori se zdrobesc într-o luptă sterilă angajată cu tovarășii firești. Căci majoritatea societăților culturale cari apar ca ciupercile pe tot cuprinsul țării în loc de a se întovărăși la o muncă comună, își irosesc elanul combătându-se cu o ardoare și deslănțuire de energie vrednice de o cauză mai bună. Evident că în atari condițiuni nu poate fi vorba de o acțiune de culturalizare a maselor la nivelul cerințelor.

Asemenea triste constatări au determinat probabil și pe M. S. R. Carol al II-a — experimentat cunoscător al realităților sociale din țara noastră — să mobilizeze sub stindarul Fundațiilor Culturale regale o numeroasă echipă de energii tinere și viguroase îndemnându-le la o cruciadă curajoasă contra ignoranței — una din rănilile cele mai dureroase care dospesc pe trupul poporului român. Inițiativa prea înțeleaptă a aceluia care cârmuiește destinele țării, este pentru noi mai mult decât o manifestare a unor preocupări cari frământă creierul și sufletul iubitului nostru suveran, căci prin ea ni s'a dat confirmarea cea mai autorizată a importanței pe care o au problemele culturale în viața de stat.

Considerând prin urmare, că difuzarea culturii în masele populare constituie o problemă vitală pentru neamul nostru, opera de culturalizare a maselor nu poate și nici nu trebuie lăsată în sarcina exclusivă a inițiativei particulare, care deși activă pare a fi în oarecare măsură și deorientată; și tot așa nu trebuie lăsată nici la discreția absolută a organelor de stat lipsite cele mai adeseori de elanul creator și dinamismul necesar unei acțiuni atât de însemnate. Drept aceea, pentruca sacrificiile de muncă, timp și bani, cari se vor aduce de aci încolo pe altarul educației poporului să dea roade cât mai îmbelșugate, se cere în primul rând realizarea unei colaborări intime între inițiativa particulară și autoritatea de stat. O asemenea colaborare însă nu se poate înfăptui la întâmplare, ci trebuie organizată temeinic și cu multă chibzuință, căci numai astfel se poate asigura o acțiune convergentă și armonioasă a tuturor forțelor angajate pe diferite planuri în urmărirea aceluiași ideal.

Aceia dintre cititorii rândurilor de față cari sub îndemnul sufletului lor cald s'au încumetat cândva să atace ogoarele încă nedestelenite din raza de acțiune a diferitelor societăți culturale și s'au izbit de zidurile chineze cari le separă unele de altele, vor schița desigur un zîmbet sceptic, o colaborare activă între taberele astăzi în crudă vrășmășie părându-li-se o himeră. Cu toate acestea nu mă sfiesc a susține că printr-o voință hotărîită și dispunând de suficientă autoritate ar putea înfăptui mâine cu multă ușurință ceea ce în momentul de față ne pare a face parte din domeniul utopiilor.

* * *

Dar odată ce am riscat să fac enunțarea atât de categorică, nu mă pot sustrage nici dela obligația de a trasa și cărările — cari după modesta mea părere — ne-ar putea conduce cu mai multă siguranță spre ținta de care dorim să ne apropiem.

Intrucât toate întocmirile și așezările omenești sunt emanațiunile practice ale unor principii sau idei, astfel și organizația de culturalizări a maselor a cărei structură intimă o voi schița-o aci, are la baza ei o serie de principii călăuzitoare. Cunoașterea acestora este absolut necesară, căci ele sunt resorturile intime cari însuflețesc acțiunile de totdeauna ale mecanismului complex în

angrenajul căruia intră oameni și instituțiuni, cari deși în formă și factură diferă unele de altele, tot așa ca și piesele unei mașini, în totalitatea lor constituie totuși o realizare de o armonie desăvârșită. Iată cari sunt ele:

1) Structura minții și a sufletului omenesc, ca și produsele acestora arată o serie de particularități nu numai dela om la om, ci și în cadrul unor colectivități mai mici sau mai mari, împrumutându-le oarecari trăsături caracteristice uneori aproape specifice.

2) Specificul acesta local sau regional impune o adaptare perfectă a tuturor acțiunilor și inițiativelor.

3) Continuitatea metodică în acțiune este un imperativ determinant al izbânzii finale.

Chiar și numai din simpla enunțare a principiilor de mai sus rezultă că o campanie de culturalizare a maselor trebuie pregătită și introdusă prin cercetarea și cunoașterea realităților locale, căci fără înregistrarea realităților sociale, economice, morale, culturale etc. ale satelor sau regiunilor nu putem afla nici mijloacele de luptă adaptate necesităților locale. Abia după ce terenul a fost sondat, urmează opera de culturalizare propriu zisă, urmărind ridicarea nivelului cultural al populației — prin difuzarea cunoștințelor celor mai variate în măsura utilității și asimilabilității lor — îndreptarea defectelor și întărirea virtuților fizice și sufletești, stimularea, energiilor creatoare și eliminarea deficiențelor de ordin moral, social, etc.

Evident, că având în vedere diversitatea problemelor cât și dificultatea lor de rezolvare pe teren, continuitatea de acțiune este prima condiție indispensabilă pentru asigurarea succesului. Acțiunile răslețe, cu vizite și conferințe cari se succed din Paște în Paște sau la intervale și mai mari, echivalează cu o risipă nechibzuită de energie, timp și bani.

Ori, unor cerințe atât de variate și prețioase nu se poate face față prin organisme de acțiune improvizate, ci numai prin instituțiuni cu o perfectă structură tehnică așezate chiar în inima localităților sau regiunilor din raza lor de acțiune. *Pentru comunele rurale ca și pentru orașele mai mici «Căminul cultural» mi se pare a fi instituția cea mai potrivită scopului.*

Ideia căminurilor culturale sau caselor culturale nu este nouă, dovadă că numeroase sate din cuprinsul țării sunt împodobite cu clădiri impunătoare, ținând pe frontispiciul lor această numire, însă cele mai multe din ele în lipsa unui suflet animator, cât și a unui program rațional au rămas simboluri sterpe. *Un cămin cultural trebuie să fie pentru sat cece este căminul familiar pentru membrii aceleiaș familii: izvor de bucurii și de desfătări sufletești, îndrumător în cele spirituale* **CA ȘI ÎN CELE MATERIALE** *deopotrivă, călăuze celor tineri pe cărările întortochiate ale vieții și depozitarul experiențelor celor bătrâni, forul suprem pentru selecționarea valorilor și în sfârșit un far veșnic aprins care își revarsă neconținut lumina și căldura flăcărilor sale asupra norodului de sub oblăduirea sa. Conduc și susținut de către fiii satului, acest cămin nu se poate îndepărta niciodată prea mult de atmosfera spirituală a mediului*

asupra căruia în schimb are toate posibilitățile de a exercita o influență din ce în ce mai bine-făcătoare. Dat fiind că spre acest cămin s'ar concentra toate inițiativele și de aci ar porni toate acțiunile creatoare, el constituie cea mai formidabilă fortăreață în lupta contra ignoranței la sate. Este profund regretabil că societățile culturale existente, cu excepția Fundațiilor Regale n'au dat atenția cuvenită acestor instituțiuni, lăsându-le în voia sortii fără îndrumarea și controlul salutar.

Dar precum satul nu este o insulă complet izolată de așezările omenesti din jurul său, tot așa nici «Căminul Cultural» nu se poate retranșa sub o carapace hermetică închisă.

Autoritatea de stat pentru a putea coordona și supraveghea comunele, cu interese economice, politice, sociale, etc. apropiate au format unități administrative mai mari numite județe. Deasemenea pentru a putea impune o colaborare strânsă între căminurile culturale și a realiza o unitate de acțiune în problemele cari depășesc cadrele restrânse ale satului, se cere neapărat creerea unor organisme speciale. Asemenea organisme vor trebui să ființeze în fiecare capitală de județ, ca astfel să poată sta în permanentă legătură cu factorii conductorii ai vieții politice și administrative, iar spre a le deosebi în rang de surorile lor mamei dela sate și a le scoate în evidență atribuțiunile deosebite, le putem conferi numirea pompoasă de «Palat Cultural.»

Palatul Cultural trebuie să fie oglinda fidelă care reflectează toate preocupările de ordin spiritual atât din orașul-capitală cât și din restul județului. Ca organ de control și îndrumare a căminurilor culturale din raza sa de acțiune, se va îngriji cu deosebire de armonizarea activității acestora, atribuțiune pe care o va exercita însă cu deosebită prudență și cu mult tact spre a nu sufoca individualitatea organismelor în subordine, paralizându-le forțele creatoare. Palatul cultural mai trebuie să fie și alma-mater a tuturor societăților culturale, cari acționează pe teritoriul județului. El constituie cimentul care leagă în mod inextricabil diferitele unități culturale spre a forma din ele un organism deplin consolidat și viguros în cadrul căruia organele și aparatele componente funcționează în cea mai perfectă armonie.

Spre a putea corespunde unui rol de așa mare răspundere, conducerea Palatului Cultural trebuie încredințată unui comitet format din președinții societăților culturale active, iar continuitatea în acțiune se va asigura printr-o direcțiune tehnică și administrativă permanentă. Pe deasupra el trebuie înzestrat cu toate drepturile și îndatoririle unei persoane morale și juridice conferindu-i-se printr-o lege specială o jurisdicțiune asemănătoare aceleia a camerelor profesionale asupra tuturor societăților culturale de pe teritoriul județului. Ca urmare imediată a unei măsuri legislative de această natură am avea o regrupare sănătoasă de energii convergente, dat fiind că numai acele societăți își vor avea locul lor în cadrele Palatului cultural, cari oferă suficiente garanții de seriozitate, iar ca scop și mijloace de luptă se indentifică întru toate cu năzuințele și programul de muncă al acestuia

Astfel conceput «Palatul cultural» ar fi un organism puternic și înzestrat cu resurse tehnice îndestulătoare pentru a putea duce la îndeplinirea celor trei îndatoriri principale:

1) Cunoașterea vieții satelor prin cercetări sociologice.

2) Difuzarea culturii în masele populare

și 3) Realizări practice cari să contribuie la ridicarea nivelului cultural al populației (muzee, biblioteci, săli de lectură etc.).

În executarea acestor obligațiuni va fi susținută de către societățile componente, fiecare activând în domeniul preocupărilor sale.

Institutele sociale prin anchete sociologice, «Astra» prin propagandă culturală, Fundațiunile Regale prin realizări practice etc.

Aceleași criterii cari ne-au determinat de a pleda în favoarea creării palatelor culturale județene ca organisme de coordonare și diriguire în acțiunile de culturalizare a poporului, ne îndreptățesc să milităm și pentru creerea unor palate culturale regionale cu o rază de acțiune asupra mai multor județe cari prin particularitățile lor etnice, geografice, economice etc. formează o unitate distinctă.

Mijloacele de luptă ale acestor instituțiuni vor fi evident mai largi de aceea în sarcina lor ar cădea cu deosebire realizările culturale cari reclamă eforturi depășind posibilitățile restrânse ale palatelor culturale județene. Ca preocupări mai de seamă ar avea deci: organizarea muzeelor și bibliotecilor regionale, a expozițiilor culturale etc. deci a unor instituțiuni și manifestațiuni culturale cari necesită fonduri însemnate și în același timp suficiente elemente înzestrate cu o temeinică pregătire tehnică. În conducerea palatelor regionale ar intra de drept președinții și directorii așezămintelor județene.

În vârful piramidei ar fi așezat apoi un consiliu cultural superior, în compunerea căruia ar intra de drept toți președinții palatelor culturale județene și regionale, precum și un număr oarecare de reprezentanți aleși ai căminurilor culturale sătești. Acest consiliu va avea misiunea de a încadra întreaga activitate culturală din cuprinsul țării în ritmul vieții de stat și a susține mișcarea culturală prin reprezentanții săi autorizați în fața corpurilor legislative. El s'ar întruni odată sau cel mult de două ori pe an pentru a fixa directivele generale ale mișcării. Spre a sugruma încă în fașe orice încercare de birocratizare a acestui suprem for, palatele culturale județele vor funcționa ca unități administrative independente, încât în afară de un secretariat general—și acesta mai mult tehnic decât administrativ—consiliul superior n'ar mai avea de întreținut nici un alt organ executiv.

Dupăce am trasat în liniile sale generale un plan de organizare al activității culturale pe întreaga țară, ne mai rămâne să ne ocupăm de una din cele mai dificile probleme ale timpului nostru stăpânit de spectrul crizelor de tot felul și anume despre procurarea fondurilor necesare acestui scop. Oricât spirit de jefă ar sălășlui în masa apostolilor anonimi ai mișcărilor culturale, și oricâtă bună voință și solicitudine ar avea societățile culturale în executarea mandatelor lor, mai devreme sau mai târziu se vor zdrobi de barajul

sinistru pe care-l ridică în fața lor lipsa banului --resortul nelipsit al tuturor faptelor omenești bune sau rele deopotrivă. Căci a susține că pentru a cultiva masele este suficient să fie cineva înzestrat cu un suflet larg și cu oarecare inițiativă, este o observație tot așa de vană, ca și când ai căuta să demonstrezi că poți câștiga o bătălie atunci când dușmanul tău este înarmat cu tancuri și mitraliere, iar tu îi stai în față cu o gloată fără arme, cu pumnii strânși și cu pieptul descoperit. Opera de culturalizare a maselor cere bani și încă mulți bani, cari nu se pot procura numai prin festivaluri răsuflăte sau ceaiuri dansante și nici printr'o cerșetorie degradantă la ușa autorităților sau particularilor. O acțiune serioasă de culturalizare a maselor cere resurse materiale sigure și îndestulătoare, cari nu se pot obține altfel decât prin particularizarea obligatoare a comunelor, județelor și a statului cu o cotă parte fixă a bugetelor anuale. Sumele provenite dela comune vor fi administrate și utilizate de Căminurile culturale sătești, iar cele de județ de către Palatele Culturale județene, rămânând ca cele provenite din bugetul statului să se repartizeze ca subvenții instituțiilor din regiunile mai sărace sau unde se cere o activitate culturală deosebit de intensivă. Reglementându-se în felul acesta contribuția materială a autorităților de stat, județ și comună în folosul mișcărilor culturale, s'ar pune în sfârșit capăt abuzurilor ce se săvârșesc pretutindeni în țara noastră de către unii falși apostoli culturali, cât și de către societăți culturale inactive sau uneori chiar fictive cari cunosc de minune arta de a storce banul din trezoreriile publice cu atâta strășnicie păzite când este vorba de a susține inițiative salutare.

Evident că precum în ori ce domeniu al activității omenești, așa și în acțiunile culturale materialul uman ocupă un loc de frunte. Opera de culturalizare a maselor nu se mulțumește cu elemente cari lucrează numai pentru a-și îndeplini o datorie oarecare, căci jertfele pe care le cere din partea celor cari i se dedică nu pot fi suportate decât de oameni al căror suflet este posedat de ceea ce este adevărata chemare. Falșii apostoli, mercenarii culturali, cât și alți profitori infami a căror ținută morală este incompatibilă cu rolul de luminători ai maselor, trebuiesc eliminați din cadrele active ale acțiunilor culturale, căci aceștia nu vor aduce de cât prejudicii cauzei. Decât să propovăduim cu asemenea elemente cuceririle civilizației, mai bine să lăsăm ca poporul să-și ducă traiul său liniștit la umbra ignoranței lor nevinovate.

Nu pretind de a fi dat cea mai bună soluție problemei care ne preocupă, ba sunt convins chiar că se vor găsi mulți alții în stare să elaboreze un plan de organizare mai perfect decât cel schițat aci. Mi-am expus totuși părerea, fiindcă mi s'a făcut cinstea de a fi fost solicitat la aceasta de către eminentul sociolog care este d. Ion Clopoșel directorul revistei *Societatea de Măine*, cât și din pricina că nici până astăzi cei chemați nu s'au hotărât să acorde operei de culturalizare a maselor toată atențiunea cuvenită. Ori emulația popoarelor pentru supremația politică impune acestora o cultivare asiduă a tuturor comorilor cu cari le-a înzestrat natura, căci din conflictul fatal care va izbucni mai curând sau mai târziu,

vor eși învingătoare numai acelea cari și-au îngrijit cu mai multă pricepere și căldură zestrea moștenită dela strămoși, fiind strivite în schimb acelea cari n'au știut să-și economisească aceste daruri. Privirile noastre trebuie să se îndrepte în primul rând spre granițele unde poporul românesc stă în contact mai apropiat cu rivalii săi de totdeauna. Granița de Vest este mai ales punctul sensibil al românismului. Aci trebuie acționat fără a cruța nici energii și nici bani, căci numai astfel vom putea înlocui fruntariile politice, geografice atât de șubrede cu barierele de granit ale unei superiorități etnice, morale și spirituale indestructibile. Se cere o acțiune grabnică, hotărâtă și serioasă, căci ori ce zi pierdută pe acest teren înseamnă o gravă primejdie a intereselor naționale. De aceea încercarea de a înjgheba o colaborare între autoritățile de stat,

judet, comună și inițiativa particulară să înceapă la această graniță. Mișcarea ar putea-o porni cu mulți sorți de izbândă cele trei organisme culturale robuste: Fundațiunile Culturale Regale, «Astra» și institutul Social Banat-Crișana, constituind împreună o forță de acțiune redutabilă. O modestă experiență de asemenea natură s'a făcut în cursul anilor din urmă la Arad, demonstrându-se că o colaborare între instituțiunile culturale amintite, nu este numai posibilă, ci în acelaș timp și absolut necesară. Rămâne ca cei în drept să ia cât mai curând înțeleapta hotărâre de a perfecta pe toate liniile o atare colaborare din care mai târziu să se poată desvolta o organizație culturală solidă, asemănătoare aceleia arătată aci.

Dr CORNELIU RADU

Arad, Decembrie 1935.

TREI CARTI

Renașterea Italiană de C. Antoniade

D-l C. Antoniade ministrul nostru la Geneva este un pasionat al biografilor istorice și în această ipostază d-sa a dăruit din plăcutu-i exil, literaturii noastre, două cărți.

Prima, era o lucrare bio și bibliografică asupra lui Machiaveli, apărută acum doi ani în editura Culturii Naționale.

Secunda, este recenta «Trei figuri din Cinquecento» triptic istoric din acel superb sfârșit de veac al renașterii italiene.

D. C. Antoniade ajutat de cultura sa istorică și-a dat de sigur seama că forțele și ideile reprezentate azi de statul italian, abia se formau și abia scânteiau în valurile populare și în mințile luminate ale renașterii.

Italia de astăzi este o unitate spirituală și teritorială gândită, revendicată și cucerită de ideile ce au înflorit odinioară în atmosfera romantică de crimă și iluminare lăuntrică a Renașterii.

Cele trei figuri din ultima sa carte sunt Pietro Aretino, Francesco Guicciardini și Benvenuto Cellini.

Trei figuri legate printr-o concepție simetrică despre destinul omului în istorie.

Pietro Aretino, în scurta biografie despre care vorbim este înfățișat ca primul gazetar al timpurilor moderne.

Pietro Aretino reprezintă ca și Cezar Borgia și ca Machiaveli omul setos de putere și biciuit de pofta dominației.

Individualismul renașterist, a încăput în tiparele unui Pietro Aretino, a unui politician filosof ca Guicciardini și în trunchiul subteratic al sculptorului făcător de minuni Benvenuto Cellini.

Francesco Guicciardini faimosul guvernator al statelor papale este lămurit cititorului cu ajutorul faimoaselor «Ricordi» ale politicianului filosof.

Francesco Guicciardini vede la capătul eforturilor omenești bucuria pe care o dă posesiunea și actul dominației.

Lupta omului pe pământ se dă numai pentru «il principale suo».

În această luptă Guicciardini recunoaște ca protector al omului icoana plastică a moralității și a onoarei.

Egoismul și materialismul istoricului italian se exprimă în cadrele valorilor etice și sociale. Benvenuto Cellini a cărui viață este iluminată de orgoliu și de conștiința zdrobitoarei sale superiorități, este ultima figură din cartea d-lui C. Antoniade.

Renașterea italiană a însemnat pe plan

politic și social resuscitarea forțelor cetățenești ucise de dominația multiseclară a creștinismului.

Odată cu masa amorfă și înfeudată s'a trezit și conștiința superbă a omului care spre deosebire de Dumnezeu își construia propriul său cer împodobit cu alte sisteme astrale.

Renașterii îi datorăm apariția a două forțe sociale și spirituale: masa și individul promotor.

Acest lucru îl subliniază d. C. Antoniade cu litere frumos gândite, în noua sa carte.

Les Nouvelles nouritures

Așa se cheamă ultima carte a celui mai nestatornic creator de literatură din Franța. André Gide a scris după 20 de ani o replică sau o continuare la ale sale «Nouritures terrestres».

Cartea de acum 20 de ani voia să fie un imn al bucuriei simple și concrete a trăirii. «Bucuriile pământeste» ca un cor reinviat din mitologie, spărgeau cerul contemplației abstracte, și situau picioarele omului pe pământul tuturor ispitelor.

Aceste «Nouvelles Nouritures» închid paranteza unor complexe experiențe ideologice.

De câțiva ani André Gide a evoluat spre extrema stângă.

Cu noua sa carte ideologul André Gide trece bariera speculației și intră în forul vorbirii sincere și lipsite de artificiu.

Aceasta este de altfel și interesul pe care îl prezintă noua carte a scriitorului francez. Trecerea dela speculație la realizare concretă.

Trecerea dela formulă la vizionarea profetică a adevărului.

Cartea lui André Gide demonstrează superioritatea nedezmințită a cântecului față de discurs.

André Gide cântă. Temele lui sunt bucuriile viitoare ale umanității. Bucurii concrete, exprimate plastic prin cântec, prin acorduri grave și umane.

Noile alimente vor fi dăruite oamenilor de pământul stăpânit în comun, de soarele privit prin mii de ochi ce fraternizează.

Aceasta e senzul cântecului lui André Gide.

Bălăuca de E. Lovinescu

Recentul roman al d-lui Eugen Lovinescu apărut în editura «Adevărul» este a doua parte din ciclul vieții lui Eminescu, inaugurat cu «Mite».

Bălăuca este un apelativ al Veronicăi Micle, cu care era gratificată de prietenii marelui poet, muza dela Iași cu ochii albaștri ca ai Minervei.

Epizodul din «Mite» este în ordine cronologică ulterior celui tratat de d. E. Lovinescu în Bălăuca.

Primul roman din ciclul vieții lui Eminescu, se termina cu plecarea poetului la Iași, cu misiunea delicată de a consola pe văduva defunctului Ștefănuță Micle.

Plecarea aceasta era în mare parte rezultatul unui proces sufletesc petrecut în sufletul Mitei Kremnitz.

Eminescu pleacă la Iași din calculul unei femei care vrea să-și apere onoarea și patrimoniul conjugal.

Plecarea poetului la Iași constituie pentru d. E. Lovinescu un abil pretext pentru a dezvălui cetitorilor săi, epizodul dragostei marelui nostru poet cu soția profesorului Micle.

Cum această plecare se petrece la moartea lui Ștefănuță Micle, adică după ce faimoasa quasi idilă dintre Eminescu și Veronica se consumase, ne dăm seama de strategia d-lui Eugen Lovinescu, care-și construiește cartea cu o tehnică retrospectivă.

În drum spre Iași călătorul Mihail Eminescu, intră pe poarta mare a visului semilucid și trăește prin pana d-lui Lovinescu începuturile dragostei sale vieneze cu Bălăuca.

Starea de semnambulism sufletesc pe care romancierul o presupune eroului său, trăește în tablouri sugestive aproape pantomimice și imemorabile.

Caracterul de trăire retrospectivă fundamentală marilor exilați, romanticilor și deci și lui Eminescu a fost splendid pus în valoare de d. Eugen Lovinescu.

Ajuns la Iași eroul d-lui E. L. se întâlnește cu Creangă.

Prietenii se duc să sărbătorească revederea la un chef.

Eminescu, omul visului și al iluzinației, deținătorul marilor secrete ale lirei pleacă dela chef. Se duce la plimbare.

În reveria sa nocturnă poetul aruncă un pod imaginar și aerian dela Râpa galbenă până la Repedeaua...

De pe acest pod eroul d-lui E. L. are viziunea Iașilor istorici și sentimentali.

D. Eugen Lovinescu a realizat cu o foarte dificilă tehnică o carte agreabilă și instructivă în acelaș timp.

În paginile acestei cărți palpită prezenta melancolică și spiritualizată a Iașilor eminențieni.

Și mai ales e prezentată în această carte fruntea de medalie a marelui poet, pornită par'că să absoarbă toată lumina tristă ce se dăruie de sus.

V. CRISTIAN

Scrisori din arhiva familiei Mocioni

Atacurile „Tribunei“

Vicențiu Babeș către Alexandru Mocioni

Bpesta, 3/15 Faur 1894

Amate Sandre,

Primind în acest minut (10 ore) epistola Ta d'alaltăieri mă grăbesc a-Ți răspunde, mai vârtos pentru d'a Te feri de o posibilă rătăcire. Deloc nu din partea Comitetului naț. mi-a venit știrea despre refuzul cu motivarea Ta, relativ la apărarea acuzațiilor¹⁾, ci tocmai din parte cam contrară și-mi s'a scris din două părți, însă din ambele ca un *secret*, dintr'o parte cu bănuială, că secretul este numai până la judecată — apoi se va vedea ce se va face. De altminte la noi de dincoaci cu greu Te vor mai ataca *direct*, deoarece categoric li-s'a desfătuit aceasta din Buc.; cu amenințarea că-li se va tăia orice subvențiune! — dar dincolo prin Voința-Naț. etc... De altminte ei, Tribuniștii nici acum n'au pierdut speranța că Te vor câștiga, numai să le succedă a Te separa de mine, carele aici, la cei mai deasupra ai Statului, până și semioficial din Buc. și din Transilvania denunțat sum, că — eu port vina tuturor relelor și ale mele intențiuni secrete au fost, cari au făcut pe corifeii mișcării, toți adieți Austriei și Casei Habsburgice, să se emancipe de sub influența mea. Din Buc. mi se scrie de un om mie devotat, că — și «Dreptatea» este formal angajată în această direcție!

Eu, unele le cred alte *nu*. Atâta însă pricep, că eu nu pot să mai am vre o rolă publică. Și din această considerație eu îmi făceam planul, d'a mă muta d'aci în Germania sau în Sudul monarhiei, ocupându-mă numai de continuarea și resp. terminarea opurilor mele istorice de mult începute. Acum că starea sănătății lui Emil²⁾ este aproape desperată, planul meu cred că se va realiza mai înainte de timpul ce-l avem în vedere; dar mă cuget, că eu m'aș putea retrage și în patrie undeva, ca să pier din naintea ochilor răi.

Poimâne, Sâmbătă, Emil însoțit de mamă sa pleacă-prin Viena spre Sud-Vest, per Gratz, Triest, Abbazia, Veneția etc. Această călătorie de distracție i-a recomandat-o Schrotmmer (?) și Kétly, și el, Emil o întreprinde cu plăcere și ultima speranță d'a scăpa de ipochondria ce l-a cuprins și-l persecută aici înfricoșat. Vei pricepe, Amate Sandre, că întreagă familia mea aici merge spre o criză.

La Buc. am scris copiilor mei părerea mea astfel, încât chiar și Victor a găsit-o corectă și a promis a i-se acomoda. Victor în 25 Martie va fi — cu soția sa în Roma, pentru congresul igienic, e posibil, că cu acea ocaziune se va întâlni cu Emil și mamă-sa. Iară eu sunt rugat, a merge la București încă înainte de plecare, adecă între 15—20 Martie, pentru o consultare și înțelegere mai deaproape...

Părintelui Epp. Mețianu am scris despre dorința Ta ca să ne întâlnim cu el în cauza Consist. țemișian³⁾. La aceasta mi-a răspuns că — bucuos ne vede la sine ori și când, dar ar crede, că mai corespunzător ar fi, ca

pe la 15 Martie să ne întâlnim în Sibiu, unde p'atunci se va întruni Reprezentanta fundațiunii Gozsdu, și ne-am putea înțelege și cu Metrop. și Popea.

Tu Te-ai putea decide la această întâlnire, iară eu, carele tocmai p'atunci am să fiu la Buc., nu cred să vă fiu de lipsă. Ideea mea vă este cunoscută tuturor.

Zici că ai făcut din a ta parte corecturi încă 88; apoi dacă era să facem de tot bine, puteam să facem și 888!..

Au început oamenii să mă interpeleze, că — ce vrem, unde tindem cu «Dreptatea», rivalizatoare în toate prostiile cu Tribuna? Răspunsul meu stereotipic: «*Tăceți și așteptați cu răbdare, cum fac și eu*».

Despre altele cu salutarea cordială și multe complimente pentru toți, al Vostru

V. BABEȘ

Vicențiu Babeș către Alexandru Mocioni

Budapesta, 8/20 Febr. 1894

Amate Sandre,

Ți-am scris eri o corespondență postală numai despre schidoala de publicațiune în Budapești-Hirlap asupra articolului Tău, numai ca să dau expresiune repetitelor mele experiențe și afirmări, că manifestațiunile Tale cele atât de adânc cugetate și bine combinate — de tot puțini sunt pricepute și apreciate, atât la noi, cât și străini. Oamenii generațiunii de astăzi sau nu voesc, sau nu sunt în stare de a-și lăsa timp ca să cugete și aprofundeze cuvintele adevărat cugetătorilor și învățătorilor.

Este ca și cum generațiunea nici n'ar cugeta, nici n'ar dori adevărul.

Ieri în dietă șarlatania de sus își găsi în Polonyi¹⁾ pe rivalul adevărat. Tot am auzit și văzut, că nimenea nu poate să sbiciuiască și demascheze pe hoți ca un hoț tot atât de mare, ca și cei mai mari hoți! Apoi cei dela putere, ștreberi toți, nu puteau să fie mai bine caracterizați, decât ce i-a caracterizat Polonyi. Ceeace pe mine ca Român adânc mă doare — e, că această nouă caracterizare și demascare nu se poate închipui fără de a atinge pe — bietul Monarh, care după atâtea dezastre — a ajuns pe mâna hoților și este purtat de ei!!!!..

Să nu te multămești cu extrasele mult-puțin exacte din ședința de ieri!

Ieri seara am avut o lungă consultare cu d-l Schiau²⁾ asupra procesului³⁾. Mi-s'a plâns, că d-l Rotariu nici până azi nu i-a trimis informațiunile cerute. Indată am scris d-lui Rotariu.

Silogismul Tău d-l Schiau îl pricepe foarte bine, îl consideră de un bun argument secundar, dar — *nu-l ține acceptabil* în cazul nostru, unde avem norme speciale, pozitive, în lege, cari toate le-am înșirat și aplicat, în care implicate se cuprinde — în valoarea sa principală — și argumentul Tău; de altă parte fiind princip al legii practice, că ori unde ai argumente în legea specială, să nu aplici silogisme sau argumente logice abstracte.

Cu aceasta salutându-Vă cordial, al Vostru

V. BABEȘ

1) Advocat și deputat în Camera Ungară. A fost un timp scurt și ministru al justiției, și a fost nevoit să-și părăsească scaunul în condițiuni puțin onorabile.

2) Procuror regesc.

3) Procesul Românilor contra Grecilor pentru biserica greco-română din Budapesta.

1) Acuzații în procesul memorandumului.

2) Fiul său, avocat în Budapesta.

3) Bănățenii doreau înființarea unui Consistor eparhial în Timișoara.

Mocioni în presa contemporană

Vicențiu Babeș către Alexandru Mocioni

Budapesta, 5/17 Septembrie 1899

Amate Sandre,

Ieri, când Ți-am scris răspuns la epistola Ta din urmă nu cetisem nici o foaie de zi, abia seara cetii *Bpesti-Hir.*, iar astăzi Emil îmi trimise *Pesti Napló*.

Eu Ți-am atins numai atâta, că cu cei dela *Tribuna* nu mai stau nici de vorbă¹⁾, cu atât mai puțin le dăm voie a publica acea epistolă a Ta, a cărei importanță ei nici dintr'un punct de vedere nu știu aprecia.

Mă temeam, par'că presimțeam instinctiv, că publicațiunea aceleia, — și încă tocmai în *Tribuna* — are că provoace iarăși — *frecări* și *misticări*, de cari chiar și în sensul aceleia inoportun este a provoca astăzi, nefiind noi în stare d'a le combate cu efect și folos pentru cauză.

Eu neștiind, dacă tu ai «*Pesti Napló*» numai d'aceea Ți scriu, ca să nu-l treci cu vederea! De altminte mi se spune că și alte foi se ocupă de *Tine* și epistola Ta și — de cauza noastră, firește toate — în contra noastră.

Bună și potrivită a fost publicațiunea epistolei Tale către B. P. Tageblatt, care în puține cuvinte spune foarte mult! și — abia poate fi mistificată — încât pentru politică.

Cu salutări și multe sincere complimente pentru ai Țai
V. BABEȘ

Apropos!

Tocmai când să încheiu, îmi vine aminte că am a Te reflecta încă la două lucruri ce merită a fi luate în considerațiune:

1. *Almanacul Reuniunii Invățătorilor din dieceza Caransebeșului* — tandem aliquando — eși de sub tipar, și — critica ce i-o face gazeta, este de tot favorabilă încât pentru cuprins și instalațiune.

Deci — cred de lipsă a lua 20—25 exemplare — din partea voastră pentru ocazionala împărțire. Prețul 1 exemplar este 1 fl.

2. Încă dastăprimăvară a apărut tot în tipografia din Caransebeș un număr dublu al *Bibliotecii noastre*, cu o descriere a Banatului, care cuprinde unele nouă descoperiri, este scrisă de Drăgălină și asemenea merită a fi sprijinită cu 20—25 Fl. Sunt gata a le comanda, dacă vă învoiți.

De nobis sine nobis

Vicențiu Babeș către Alexandru Mocioni

Budapesta, 7/19 Septembrie 1899

Amate Sandre,

Mă grăbesc a-Ți comunica aci articolul din fruntea lui *N. P. Journal* de astăzi, părăndu-mi că Tu nu Țini această foaie.

Ii dau importanță, deoparte căci știu că astfel de articole se fabrică din Biourul de presă al guvernului, și căci am înțeles, cum că Romanus din *Pesti Napló* ar fi d-l Alex.²⁾, cu ale cărui explicațiuni cei de sus n'ar fi fost pe deplin satisfăcuți.

1) Babeș era supărat pe «*Tribuna*», pentru că îi atacase și calitatea sa de președinte al partidului național român din Ardeal.

2) Probabil Dr. Gheorghe Alexici, profesor de limba română la Universitatea din Budapesta.

Dar oricât de măestrit se pare acest articol, n'aș pune nici o valoare pe el, dacă din cuprinsul lui n'ar ieși la iveală, că pasivitatea tare îi jenează pe cei dela putere, și că o consideră de un protest în contra decretării *de nobis sine nobis a Uniunii Ardealului*.

Intru atâta par'că m'aș mulțumi cu publicarea epistolei Tale; însă intru cât văd provocarea la ținuta României și a Regelui ei, și cunosc relațiunile Ligei către guvernul de azi de dincolo, trebuie să cred vrând-nevrând, că *motivul recursului la Tine a celor din Sibiu este un aviz din București!* Este iarăși o intrigă la mijloc.

Eu de 2—3 zile sufer de junghiuri în coastele dela pieptul drept. Astăzi mă simtesc mai bine, ieri am zăcut,

Cu salutări cordiale, al vostru,

V. BABEȘ

Dr Ioan Rațiu către Mocioni

Sibiu, 11 Martie No. 1901

Mult Stimat Domnule Mocionyi,

De când am avut onoare a conveni ultima oară cu D-voastră situația noastră s'a schimbat intru atâta, încât curentul activist față de alegerile dietale a devenit mai pronunțat. Numărul acelor cari ar dori să intrăm în dietă și cari ar dori să fie aleși de deputați s'a sporit.

În fața acestei situații întrebat fiind în scris de d-l I. Rusu Abrudeanul, redactorul «*României Ilustrate*», mi-am precizat părerile în o scrisoare, care s'a publicat în Nr. ultim al acestei reviste și a fost reprodus și în coloanele «*Tribunei*».

Eu sunt de părerea neștrămutată, că trebuie să persistăm și acum, la alegerile viitoare, în pasivitate, și mai presus de toate insist, că în atitudinea noastră politică nu se poate face nici o schimbare, fără o conferință națională. Conferințele naționale ne-au prescris atitudinea noastră de până aci și de concluziile acestea avem să ne ținem, până va face o schimbare tot o conferință națională, forul nostru suprem.

Sunt pe deplin convins că și D-voastră împărtășiți aceste vederi, cari după părerea mea, și din punctul de vedere al disciplinei de partid, sunt corecte.

Acum abstrăgând de la «*Activitatea*» din Orăștie, care pledează pentru intrarea în parlament și dela atitudinea nehotărâtă, șovăitoare a «*Tribunei Poporului*», abstrăgând dela acestea, cari puțin hotărâsc, vedem că și «*Telegraful Român*» de aici, în o serie de articole face propagandă, ca că trimitem deputați în dietă, dar astfel, ca aceștia să susție în dietă principiile programului nostru național. Cine a scris aceste articole. nu știu pozitiv, dar în Sibiu se vorbește, că autorul lor este d-l dir. Cosma.

În fața acestor curente, eu afl de bine, ca și D-voastră să vă spuneți cuvântul autoritativ, să vă precizați părerea în vreunul din ziarele noastre, în care și în modul cum veți afla de bine. De sine înțeles, că coloanele «*Tribunei*» ca și până aci, vă stau la dispoziție.

Vă rog a-mi scrie în privința aceasta și a vă da totodată părerea, că oare să intrăm în polemie cu articolii amintiți ai «*Telegrafului Român*»? Vă notez, că ziarul nemțesc de aci «*Tagblatt*», reproduce în extras articolii amintiți ai «*Telegrafului r.*» cum veți binevoi a vedea din aci alăturatul Nr.

Vă doresc deplină sănătate și Vă rog să primiți încredințarea despre înalta stimă, ce Vă păstrez.

Al D-voastre devotat,

DR. IOAN RAȚIU

Plastica ardelenă

Ardealul are un specific al său pe care ușor i-l va prinde orice ochiu ceva mai ager.

Caracterelor geometrice și antropologice, dacă mai adăugăm peysagiul și trecutul istoric al acestei provincii — cu luptele sale de afirmare națională, cari au lăsat urme adânci în dispozițiile sufletești ale locuitorilor — dacă ne mai gândim și la isoarele de cultură, în mare parte deosebite de cele ale restului țării, putem vorbi de un specific ardelen bine conturat.

Acest specific ardelen — care ar putea să fie un bogat motiv de inspirație artistică, — a fost întru câtva oglindit în creațiile artistice poporane; muzică, ornamentică, etc.; deasemenea și în literatura cultă a acestei provincii — nu destul însă.

Dacă putem vorbi de o literatură a Ardealului care a reușit să ne redea un fragment puternic din aspectul acestei regiuni — să ne gândim numai la opera unora ca: Slavici, Coșbuc, Goga, Rebreanu, Agârbiceanu, Blaga, deasemenea să ne gândim la merituosele încercări ale tineretului care se afirmă acum și care în mare parte se grupează în jurul unor reviste deosebite merituoase — zic dacă putem vorbi de o literatură a Ardealului, nu tot așa stau lucrurile cu politica.

Este o plastică ornamentală, creație a poporului; nici vorbă nu poate fi însă de o creație artistică, plastică superioară, specific ardelenescă.

E bine să căutăm și cauzele cari au contribuit la această stare de lucruri, elementul defavorabil al apariției unei plastici superioare.

Arta, și în special plastica, presupune nu numai talente, ci și o liniște, o bună stare materială, perfecționare tehnică și mai presus decât toate o cerință a publicului.

Dacă este cerința publicului, multe din celelalte neajunsuri se rezolvă dela sine.

Aprape în tot cursul istoriei marile curente artistice au fost legate de o epocă de prosperitate materială și de un echilibru cultural superior. În vechime clasele conducătoare (politice și mai cu seamă cele spirituale) dispuneau de aceste două lucruri: bogăție și cultură, iar în epoca modernă clasa aristocrată. Când acestea două se întâlnesc (bogăția și cultura) e fatală apariția unui rafinament, unei subțimi de gust.

Pretențiile se vor mări în favoarea artei.

În Ardeal a existat o singură clasă viguroasă: țărănimea și imediat suprapusă acesteia, mlădița ruptă din trunchiurile ei, clasa nu conducătoare,

ci o clasă de luptă conștientă, clasa difuzoare a ideologiei naționaliste. Această clasă suprapusă — și cred că nu este termenul cel mai potrivit, fiindcă precum era legată cu cea dintâi prin obârșie, viața la fel îi era împletită cu a celei dintâi — era formată din preoți și învățători. O clasă nobilitară n'au avut românii din Ardeal, și dacă unii au primit blazoanele domniei străine, acestea de cele mai multe ori au fost arginții lui Iuda.

Noblețea Ardealului românesc a fost determinată de un blazon cu mult mai viu, unul de care se puteau bucura toți; acest blazon era conștiința de sine; conștiința națională.

Condițiile istorice în cari se aflau aceste două clase au fost de așa natură încât apariția unei plastici superioare era imposibilă — o plastică, înțeleg, structuralizată într'un cadru ideologic bine determinat, aparițiile rare fără linie de continuitate n'au lipsit.

În ce privește pictura bisericească ar fi o greșală să se introducă în Ardeal «Arta bizantină» numai de dragul de a fi introdusă. Aceasta își are marele ei rost legat de viața mănăstirească și curțile domnești și boieresti ale celor două principate: Moldova și Muntenia.

La aceste curți și mănăstiri a pătruns o cultură răsăriteană; și odată cu aceasta a pătruns și arta bizantină; cea din urmă este numai o față a celei dintâi. Pictura bizantină, în principate, a evoluat legându-se strâns de tradiția și cultura locală, astăzi fiind un bun intrat definitiv în patrimoniul național; ea mai este și un document elocvent prin împrejurările istorice în mare parte deosebite, în cari au evoluat cele două principate spre deosebire de Ardeal. În Ardeal dintr-o dată s'a produs o influență a unei culturi apusene deosebite de cea răsăriteană. Să ne gândim numai la aspectul arhitectonic al bisericilor; spre deosebire de cele din Muntenia și Moldova unde predomină linia și ornamentul oriental (arabescul), la bisericile române ardelen întâlnim ogiva, acoperișurile și turnurile influențate de stilul gotic. Ori, nu se poate concepe decât o unitate între arhitectură și ornamentație.

Ceea ce s'ar aștepta, deci, ar fi închegarea unui stil care să cuprindă toate elementele cari s'au introdus — în trecutul acestei provincii — și cari nu pot fi nesocotite.

A transplanta brusc o artă pe un pământ nou, unde nu s'a introdus ea singură prin ajutorul marelui agent transformator care este timpul, în-

semnează o forțare nenaturală a lucrurilor; greșală în care au căzut mulți.

Prin anul 1925—26 s'a înființat în capitala Ardealului o școală de belle arte; rostul ei, ca suprem for de orientare artistică a acestei provincii s'ar fi așteptat să fie covârșitor; au rămas însă niște anemice ateliere, cu ultim țel de a conferi diplome. N'a născut în această școală o ideologie; nu s'a căutat încadrarea ei în ansamblul vieții de peste munți; nu s'a căutat creerea unei instituții vii, care să-și tragă energie din sufletul acestei provincii și care să fixeze puncte de reper în jurul cărora să se structuralizeze o artă viguroasă.

Corpul profesoral — bun rău cum era — demoralizat de nesiguranța zilei de mâine, n'avea vigoarea acțiunilor mari, acțiunilor eroice.

N'a voit să se intereseze nimeni de această cenușereasă, după ce a fost înființată (de cine o fi fost înființată). Nu s'au creat în jurul acestei școli contraforții unei simpatii încurajatoare. După ce a vegetat câțiva ani ca o plantă într'un pământ neprielnic, amenințată în însăși existența ei, a fost transplantată la Timișoara. Cum se va menține și ce va realiza aici, se va vedea.

Astăzi după atâția ani dela unire, nu avem un muzeu reprezentativ al plasticei Ardealului — Ardealului românesc, menționez din nou — în care să se vadă eforturile răslețe ale iluminatilor, în care să se adune ceea ce totuși s'a făcut până azi, așa cum s'a făcut, mai cu seamă că după război s'au afirmat unele talente promițătoare; un muzeu care să fie un document despre ceea ce s'a putut face și o școală pentru ce va trebui să se facă.

Este o dureroasă mustrare pentru cei ce vor s'o vadă că în «Ardealul românesc», în timp ce noi de abia avem o «pseudopinacotecă» — datorită și aceasta unui generos donator: «Pinacoteca Cioflec», MINORITARIU au un apreciabil număr de muzee, dintre cari dacă voi aminti numai muzeul «Bruchental» din Sibiu și este destul.

Dacă mare parte din aceste muzee sunt azi în posesia statului român, prin conținutul lor nu sunt deloc românești — departe de mine gândul de a le contesta totuși, marea lor valoare artistică și educativă. Trebuie însă să ne dăm seama că unele opere de artă cu toată valoarea lor artistică intrinsecă, ce depășește preocupările mărunte și de moment, trezesc și adânci rezonanțe emotive de altă natură decât de pură

simțire estetică. Sunt opere de artă cari pentru marele public mai spun și alteva, prin subiectul cari-l reprezintă, prin autorul lor, etc. Și de multe ori opera de artă — tocmai fiindcă-i capabilă să răscolească o adâncă tărie sufletească — este pusă în serviciul societății cu scopuri cari depășesc preocupările pur artistice.

Față de această situație — *apreciind și respectând un bun pe care au putut să-l realizeze alții* — se impune stimularea și valorificarea puterilor creatoare ale poporului românesc care este cel mai numeros și cel mai vechi pe aceste meleaguri. Dacă până după război, din cauza vicisitudinilor unei istorii atât de vitrege cu poporul nostru — care avea cele mai multe drepturi naturale — s'a realizat așa de puțin în domeniul plasticeii, cel puțin de acum încolo să ne dăm seama de misiunea ce avem de îndeplinit ca popor civilizat.

Ceea ce au făcut înainte clasele bogate, revine azi ca o datorie statului român; statul a făcut mult până azi, dar n'a făcut totul.

Trebue să recunoaștem ce s'a făcut, dar să vedem și ce nu s'a făcut. Să nu uităm că statului se datoresc crearea și menținerea atâtor instituții de cultură românească în această provincie printre cari ocupă locul de frunte vrednica Universitate Clujeană care este într-o frumoasă ascensiune și care reprezintă pentru cultura românească un minuat for.

Unul dintre mijloacele cele mai eficace de a stimula creația artistică și de a ne da o privire de ansamblu a realizărilor răslețe ar fi înființarea unui «salon al plasticeii ardeleni».

Acest salon ar fi un stimulent și

o școală; un salon care să selecționeze și să îndrumeze. S'ar putea astfel afirma multe talente cari nu vor putea fi altfel cunoscute și poate că surprizele revelatoare nu vor lipsi.

Iniințarea unui salon ardelen ar fi motivată și de alte lucruri:

1. Minoritarii au și azi un mănunchi de artiști bine pregătiți cari organizează dese expoziții în capitala Ardealului; ei se prezintă cu tot ce au mai bun și — natural — fac o bună impresie în ce-i privește.

Artiștii români, mai de seamă, cari s'au ridicat în epoca postbelică, nu sunt legați de acest oraș; ei gravitează spre București, unde îi vedem reprezentați în «Saloanele oficiale» și unde deschid expoziții personale. În mare parte expozițiile cari se fac la Cluj sunt mediocre dacă nu submediocre ceea ce creiază un contrast cu expozițiile minoritare.

2. Se fac expoziții ambulante cu titluri cari scontează mult și cari în realitate merită să fie arse.

Un exemplu: iarna trecută s'a deschis în centru Clujului — sub numele: «Expoziția pictorilor bucureșteni» — o panoramă care trebuia să pună pe gânduri pe cei ce aveau de spus un cuvânt.

În primul rând e revoltător cum niște mediocrități au îndrăzneala să se erijeze în reprezentanții ai pictorilor bucureșteni, expunând lucrări de cari — cred — că ei înșiși vor fi roșit și nu vor fi știut cum să se descotoresc de ele. Figurau în această expoziție totuși vreo două nume de cari te cruceai cum vor fi putut ajunge în halul acela de decădere. De cum intrai în această tristă sală de expoziție îți bruscau ochii câteva

duzini de tablouri cari se etalau pe pereți formând un macabru concert; oribil și bufon. Și când te gândești că în expoziții ca acestea vin intelectuali și studenți, cu sufletul avid de frumos sperând că vor savura o roză ruptă din sufletul curat al celor mai reprezentativi cantăreți plastici; în realitate ce oroare!

Avea și această expoziție, ca și altele pe măsura ei, darul de a-ți trezi un regret sincer că nu există un serviciu de ecarisaj pentru cei ce păngăresc ceea ce numește artă.

Se vede în această expoziție — organizată de cine știe ce hienă a artelor — ce însemnează când nu este un control în organizarea manifestărilor artistice. Bucureștii are atâția artiști plastici de cea mai mare valoare, ale căror opere stau cu demnitate alături de marile creații ale apusului în diferitele «saloane», muzee și expoziții internaționale; cu lucrări de ale acestora să se facă un turneu prin țară ca să fie cunoscute; va fi un câștig național și cultural.

Noi nu ne cunoaștem în deajuns arta noastră; în special orașele de provincie n'o cunosc.

3. Crearea unui salon al plasticeii ardeleni ar avea și un mare rol educativ: Clujul fiind un mare centru școlar, tinerimea studioasă și-ar putea face o idee despre capacitatea de creație artistică a poporului românesc, ar găsi o rază de lumină idea listă care poate multora le-ar încălzi și le-ar îmbogăți sufletul.

Și în ultimă analiză trebue să fie un sentiment de mândrie națională, care să ceară afirmarea a tot ce avem mai bun în noi.

ALEXANDRU TOHĂNEANU

Materlulul «Bălăucăi»

Criticul și istoricul literar Eugen Lovinescu și-a consacrat acum și un nume de romancier prin cele trei romane apărute: «Bizu», «Firu în patru» și «Mite». Îndesebi asupra splendidei realizări «Mite» ne-am spus la timp părerea. Noul roman eminescian «Bălăuca» este o senzație a vitrimei și cunoaște un mare succes. Tocmai deaceia e bine să reținem, pentru informarea cititorilor aceste câteva amănunte pe cari le dă d. Lovinescu asupra Bălăucăi:

„Țin să declar așa dar, pe această cale că, în afară de liniile generale ale legăturii de dragoste dintre cei doi poeți, cunoscute de toți cei ce au studiat problemele eminesciene, cartea nu se bazează pe nici o documentație nouă, memorii sau scrisori, ori pe informație verbală necontrolabilă; cadrul ei schematic e la îndemâna tuturor: culoarea epocii e deasemenea ușor de stabilit. Încolo, totul este o pură invenție, a cărei singură obligație e de a fi posibilă, să pară că așa

a fost. Toate episoadele sunt imaginare, toate amănuntele născocite, toți eroii secundari sunt ori creați, ori au existat numai ca nume dar cu un conținut de atitudini și de vorbe pe de antregul împrumutat de mine. Totul îmi aparține și primesc răspunderea oricărui lucru și uneori a oricărei răstălmăciri a adevărului istoric; ceea ce am urmărit e numai adevărul psihologic și creația unui Eminescu viabil și integral, în care scop i-am atribuit fapte și vorbe de o calitate și mai eminesciană decât cele pe care le-ar fi avut și rostit în realitate.

Acum mă întreb ce cred eu însumi despre realizarea cărții? Nu mă voi exprima din decență despre valoarea ei în sens absolut, deși am convingeri absolute. Mă voi limita numai la o apreciere comparativă. În evoluție spre epicul pur, Bălăuca este cu mult mai superioară lui Mite. Subiectul, mai întâi, oferea o mai mare bogăție sufletească, o pasiune mai profundă, o mai amplă gamă de teme și episoade răslețite pe spațiul a opt ani, în medii diferite și

chiar în orașe apusene; pe lângă aceasta meșteșugul meu a evoluat și sunt în drept să mă cred azi în posesiunea instrumentului epic. În Bălăuca nu se vor găsi nici urme din rezidurile lirice sau din procedeele de analiză critică vizibile încă în Mite. Totul este obiectivat și simplificat, totul e pus pe acțiune și acțiunea nu e întâmplătoare ci gradată și duce la un final. Pe șahul ei, figurează nu numai câteva persoane, ci multe, foarte multe, de mentalități diferite, din regiuni diferite, ardeleni, moldoveni, bucovineni; toți vorbesc limba lor de acasă, pregnantă, colorată. Nimeni nu face filozofie; nimeni nu se explică și analizează. Nici chiar Eminescu. Cred că sub acest raport nu mi se va putea ridica nici o obiecție; stilul s'a adaptat necesității epice cu o precizie strictă. Fără să conțină lirism verbal, cartea respiră totuși și acea poezie, fără care nu se poate concepe viața lui Eminescu.

Iată tot ce aveam de spus, — și chiar multe din cele ce nu trebuiau spuse».

Evoluția și revoluția poeziei rusești

După 1910 steaua simbolismului își pierde strălucirea pe care a avut-o în primii ani ai veacului curent. Generația anului 1890 a suportat influențele pe care le semăna epoca de frământări sociale.

Poeții de atunci — odraslele anilor de decipitudine economică — s'au refugiat în abstract, s'au îndreptat spre irațional. Arta, după ei, trebuie să exprime inexprimabilul, mijlocul expresiunii fiind aluziunile și simbolurile. Pentru un Sologub, arta nu poate avea o valoare intrinsecă, ea tinde să traducă necunoscutul.

O înclinație către vag, neprecis, caracterizează pe acești poeți. Operele lor apar oarecum aproximative; încercări vane de a rezolva nerezolvabilul, de a găsi, așa putea zice, un triunghi patrat.

S'a afirmat că influențele simbolismului asupra poeziei ruse au fost binefăcătoare.

E drept, simbolisții au reinnoit bagajul de cuvinte poetice, au consolidat o concepție nouă a imaginii, a comparației și a metaforei.

Rima-asonanță, analogia poetică, dominația muzicalității au fost deosemena fructele influenței simboliste asupra versului rusesc.

Tot ei au rupt cu versul clasic, înlocuindu-l cu versul liber.

Și această înlăturare a dominației metrului clasic constituie partea revoluționară a acțiunii simboliste în domeniul artei.

Ei au îmbogățit patrimoniul poetic dar aceasta s'a făcut cu prețul introducerii — până la suprasaturație — a exotismelor și a elementelor mistice. Ei au revizuit, conform metodei lui Merejkovsky, moștenirea poetică dar aceasta din urmă era privită exclusiv prin prisma obscură a misticismului. Ei au scuturat praful de pe operele unei categorii de poeți din secolele precedente zidind monumente morale nemeritate în amintirea mediocrităților îngropate de veacuri.

Dacă e odevărat că activul simbolismului, la sfârșitul vieții sale, prezintă câteva puncte pozitive, nu este mai puțin adevărat că pasivul acestui curent literar este considerabil.

Aproape toți simbolisții au fost filozofi, savanți, filozofi. Datorită acestui fapt și grație unor necesități ale clasei dominante, pe care au deservit-o conștient sau inconștient, simbolisții au decapitat limba vie, făcând din opera literară o enigmă, pe care numai *cei*

aleși o puteau pricepe (recte: ghici). Vocabularul era deconcretizat, versul abstractizat.

Obsesia morții în operele simboliste întuneca orice perspectivă.

Contactul cu realitatea a fost rupt.

Dacă primii simbolisți au exprimat umbrele imaterialului, urmașii lor au zugrăvit umbrele penumbrelor mistice.

* * *

Incepând cu anul 1910 Rusia cunoaște fricțiuni politice din ce în ce mai accentuate. Deși înăbușită, revoluția anului 1905 a avut darul să sdruncine temelia colosului țarist.

Dușmanul, învins momentan, își organiza forțele, își consolida pozițiile. La această situație șubredă se adăuga eșecul de pe frontul manciurian. Poporul murmură. Revoluționarii înșirau nemulțumirile tuturor obidiților în coloane de atac decisiv. Murmurul poporului constituia cu timpul o simfonie puțin plăcută regimului țarist. Acesta din urmă face eforturi să ascundă, fața de intectualitatea rusă, slăbiciunile sale, vrea cu tot dinadinsul să-și demonstreze și să demonstreze altora că nimic serios nu se pregătește în spatele lui, că fierberea poporului e aparentă.

Cu toate acestea intelectualii văd din ce în ce mai clar putregaiul care se ascundea după strălucirea de suprafată a aristocrației.

Intelighenția rusă renunță din ce în ce mai mult la privilegiile pe cari i le oferiau forurile dominante.

Intelectualii obscuranțiști, interesați în menținerea regimului, s'au îndepărtat de realitatea «josnică», învăluindu-se în halatul misticismului. Inșă mare parte dintre intelectuali, spirite clare, iau o atitudine mai mult sau mai puțin ostilă față de regimul absolut, care căuta să le impună un anumit fel de a gândi.

Majoritatea artiștilor rup cu arta oficială, cristalizată în simboluri.

Curentul mistico-simbolist pierde autoritatea atât în domeniul filosofiei cât și în cel al artei.

În Ianuarie 1910 M. Kuzmin publică în *Apolon* un articol intitulat *Despre fumosa claritate*. Acest articol, care a trezit numeroase replici și comentarii, era, de fapt, programul unui curent ostil simbolismului. «Eu vă rog, scrie Kuzmin, fiți preciși... nu ignorați logica în proiectele voastre, în sintaxă». Sau mai departe: «e nevoie ca concepția cea mai asimetrică să fie executată cu mijloacele con-

știente și legitime». Articolul se termină cu acest sfat: «Prețuiți cuvântul cum făcea Flaubert, fiți economi în mijloacele voastre, sgârșiți în cuvinte, exacti și autentici și veți găsi secretul acestui lucru minunat «frumoașă claritate» pe care eu o voi numi «clarism».

Dar Kuzmin, care a crecut sub influența simbolismului, nu s'a debarasat complect de tentaculele acestuia din urmă. În multe din operele sale bântue tema mistică, neprecisă, pe când teluricul precis și logic, spre care ne îndreaptă autorul «clarității», este ignorat.

Deasemenea Kodasevici este adeptul acestui, așa putea zice, simbolism atenuat.

Totuși Kuzmin inaugurează un nou curent artistic care mai târziu numără printre aderenții săi pe Osip Mandelstam, Nicolai Gumilev, Ana Ahmatova și Serghei Gorodetky.

Gumilev scria: «Pentru un lector atent, e clar că simbolismul a terminat desvoltarea sa și începe să declină. În locul lui se creiază o nouă tendință pe care o vom numi *akmeism* (de la cuvântul *ἀκμή* care înseamnă treapta cea mai înaltă a tuturor lucrurilor) sau adamism (o concepție a vieții clare și puternice) care cere, în tot cazul, un mai mare echilibru de forțe și o cunoștință mai exactă a raporturilor între subiect și obiect pe care nu o posedă simbolismul. Ceva mai târziu Gorodetky afirmă că «Lupta între simbolism și akmeism este mai întâiu de toate lupta pentru această lume, sonoră, multicoloră, lumea formelor, a greutateii și a timpului, lupta pentru planeta noastră Pământul. Universul trebuie să fie acceptat fără rezerve în toată frumusețea și urîțenia lui».

După cum vedem, akmeismul a substituit expresiunilor vage, viziunile exacte ale lumii, inspirându-se din lucrul în sine.

Universul s'a smuls de sub crusta simbolurilor luând aspectul său obișnuit.

Cuvântul nu mai era cântărit după raportul impresiunii pe care o putea sugera ci după semnificația lui directă, cu sens etimologic propriu, desprins din corpul limbii curente.

Simbolisții preferau muzicalitatea, akmeiștii prețuiau conturul sec și net care delimita sentimentele și obiectele.

În acest sens Gorodetky afirmă «Arta este soliditate»... «Simbolismul

e încercat să utilizeze fluiditatea cuvântului... ».

Gumilev concepe arta *sub speciei vitae*. El vede în poezie o artă și nu o sursă de revelație divină, mistică.

Simbolistii tratează des problemele morții și ale haosului; akmeiștii exclud din universul lor, mai logic și mai precis, haosul.

Cu toate aceste deosebiri, cele două curente literare sunt continue, nu opuse. Akmeiștii s'au folosit de inovațiile tehnice ale simbolismului.

Akmeismul nu este încă un realism pur ci mai curând o punte către acesta din urmă, deoarece Gumilev, Gorodetsky și a. se străduiau să reprezinte lumea interioară și exterioară fără a-i căuta explicație transcendentă, fără a-i descoperi adevărul obiectiv.

* * *

Anii, în cursul lor sbuciumat, minau tot mai mult stâncile dela baza imperiului moscovit, prefăcându-le în nisip. Fiecare lună asvârlia o povară nouă pe spatele gârbov al milioaneiropite. Artiștii nu mai puteau călca cu indiferență pe povârnișul lunecos al vieții, a cărei clocote făceau să vibreze coardele sensibilității lor. Biciful clasei dominante se încrucișa cu loviturile de ciocan ale proletariatului rus. La suprafața acestei fierberii a

apărut, cu scandal, un nou curent literar: futurismul*).

Krucionyk, Burluik și alții se revoltau împotriva stării actuale a literaturii rusești. Ei strigau: «Destul cu Pușkin, Dostoevsky, Tolstoi!..»

Futuriștii ruși**)

au dat cuvântului o autonomie necunoscută până la ei. Ei defineau futurismul drept «cuvântul în funcțiunea sa estetică».

«Înainte de noi, serie Krucionyk, n'a existat arta verbală. Până acum se afirma: gândirea dictează cuvântului legile sale, și nu vice-versa. Noi denunțăm această eroare. Cuvântul este mai vast decât sensul... fiecare literă, fiecare sunet cere valoarea sa».

Apostolii poeziei pure reclamau libertatea de a fi subiectivi, făcând din cuvânt rob al unei singure persoane. Futuriștii descătușează limba. Cuvintele devin materia primă pentru plămădiri artistice; limba devine sclava colectivității.

Dar futuriștii în dorința lor de a

*) Futurismul rus s'a divizat în două grupuri: ego-futuriști (mai moderați în principiile futuriste) în frunte cu Severeanin și cubo-futuriști (mai violenți) cu Majakovsky, Klebnicov și alții.

**) Futurismul italian, inaugurat de Marinetti, se caracterizează prin dragostea pentru cultura mecanică și onomatopoeie. Prin aceasta se deosebește de futurismul rus.

sdruncina dominația artei pure, merg până la a afirma că «poezia futuristă, în afară de punctul de plecare, nu are nici un raport cu viața, nu coordonează cu aceasta din urmă» (Livșiț).

Krucionyk precizează această afirmație: «Noi nu avem nevoie de mijlocitori: simbol, gândire; noi dăm adevărul nostru propriu, adevărul nou».

În ceea ce privește materia primă a artei futuriste, Klebnicov, adevăratul inițiator al acestui curent, a făcut o experiență interesantă asupra limbei ruse.

Prin variațiunea flexiunii cuvintelor existente, crearea de cuvinte noi, el a încercat să spargă cadrele logice și ale sintaxei.

«Construcția neregulată a frazei (din p. d. v. al gândirii și al formei cuvântului) creiază mișcare și o nouă acceptațiune a universului; dimpotrivă, mișcarea și schimbarea psihică fac să se nască combinațiuni de cuvinte strănii, private de sens».

Sfortarea futuriștilor consta în a da o formulă nouă a subiectului, gândirii și cuvântului.

Maeștrii futurismului, Klebnicov și Majakovsky au creat valori noi oferind surse de inspirație fecundă

EMILIAN BĂCOV

DISCUȚII ȘI RECENZII

Clasicii români comentați: M. Eminescu — D. Zamfirescu

«Scrișul Românesc» din Craiova continuă, cu zelul cunoscut, sub îngrijirea d-lui prof. N. Cartoian, să pună în mâna publicului opera cetitorilor literaturii noastre, în ediții frumoase îngrijite și concentrate cu pricepere și conștiințiozitate.

D-l D. Murărașu, un zelos eminescolog, ne-a prezentat un volum de «Scrieri literare» de M. Eminescu. Lucrare meritorie. Întâi, ea împlinește o lacună. Până acum n'am avut, conexată într'un volum, proza literară a marelui nostru poet, care să poată pune la îndemână imediat, tot ceea ce în această materie a conceput mai reprezentativ. Apoi, pentru prima dată văd lumina tiparului unele fragmente din opera lui Eminescu, precum: «Umbră mea», «Moartea Cezarei», «Toma Nour în ghefurile siberiene» și «Poveste indică», a căror valoare literară ne este arătată în studiul introductiv.

În afară de fragmentele inedite menționate, volumul mai cuprinde: «Făt Frumos din lacrimă, Sărmanul Dionis, La aniversare, Cezara. Geniu pustiu și Archens».

În frunte, un documentar studiu. Un capitol special este consacrat orientării și formației intelectuale a lui Eminescu, subliniindu-se aderențele ce l-au fixat de ideologia «Junimii». Se arată apoi influențele ce le-ar fi primit Eminescu în alcătuirea câtorva din povestirile sale. Astfel, în geneza romanului «Geniu pustiu» pe lângă părerea regretatului G. B. Duică, că modelul ar fi fost «Ritter von Geist» al lui Gutzkow, dl. Murărașu enunță o nouă ipoteză. Eminescu putea găsi sugestii în «Die Epigonen»

a lui Karl Immerman. Se arată și înrăurirea ce-ar fi avut-o Fichte cu opera «Cuvântări către națiunea germană», asupra lui Eminescu. Prin «Făt Frumos din lacrimă» și «Călin nebunul» se arată orientarea poetului spre literatura poporană. Ridicarea la valoare poetică a acestor două compoziții vădește «o concepție despre crearea unei literaturi naționale pe baza naturală a literaturii populare». În «Sărmanul Dionis», Eminescu a fost influențat de Kant. În «Estetica transcendentă» a marelui filozof găsim izvorul gândirilor lui Dionis. În «Cezara» e fundamentală influența lui Schopenhauer. În «Lumca ca voință și reprezentare» găsim idei care și au vădit ecou în vorbele lui Euthanasius și Ieronim din «Cezara».

Un alt capitol al studiului introductiv subliniază valoarea literară a bucăților publicate; iar ultimul capitol, opera literară în ansamblul activității poetului.

Substanțialul studiu al d-lui Murărașu pune în plină lumină proza literară a lui Eminescu.

În evoluția literaturii noastre, romanul apare cel din urmă. După câteva încercări (mijlocul sec. XIX), unele neizbutite, altele de o valoare relativă, romanul lui N. Filimon «Ciocoi vechi și noi» înseamnă o dată definitivă în literatura noastră. Apoi încercările în acest gen se sporesc, dând expresie unui sentimentalism dulceag și înțersiat.

Lui Duiliu Zamfirescu i-a fost hărăzit să ne dea cel dintâiu roman clasic în literatura noastră în «Viața la țară», a cărei acțiune,

echilibrat concepută, se desfășoară în larg tablouri sugestive ale vieții sănătoase din cadrul naturii. Romanul aduce «farmecul unei liniști, unei lumi de altă dată, cu toată atmosfera patriarhală, ce se desfășura în largi și îmbelșugate conacuri de moșie, unde tradiția statornică cadrul de neclintit ai cuviinței». Ca formă, «Viața la țară» este expresia idealului de artă pe care-l câștigase gândirea și simțirea poetului, prin cultul frumosului absolut: «sobru, echilii brat, senin».

Reeditarea acestui roman sub îngrijirea conștiințioasă a d-rei profesoare Mariana Rărinescu este binevenită.

Sezonul de toamnă al acestei colecții a fost inaugurat cu o prezentare a «Poeziilor» lui M. Eminescu, sub îngrijirea d-lui Const. Botez.

Poeziile sunt prezentate în aceeași ordine și în aceeași formă ca și'n ediția publicată în editura «Cultura Națională», transcrise în ortografia Academiei Române, dar păstrându-se limba literară pe care o întrebuința Eminescu.

Bazat pe numeroase izvoare: Slavici, Gh. Panu, I. E. Torouțiu, etc., din care citează mereu, d-l C. Botez ne dă o schiță biografică a marelui nostru liric, povestită cursiv și limpede.

Intrucât «Clasicii Români comentați» se adresează în primul rând publicului școlăresc, era bine dacă această reeditare a poeziilor lui Eminescu ar fi fost însoțită și de un studiu.

Pentru «Scrișul Românesc» un cuvânt de laudă.

ION TOMUȚA.

Așezările sociale de pe Valea Belarecâi din Banat

În sudul Banatului curge râul *Belareca* pe o pitorească vale, isvărând dintr'un masiv muntos care face parte din lanțul Carpatic, până la istorica localitate Mehadia, unde întâlnește un alt râu numit *Mehadica*.

Belareca e un cuvânt de origine slavă și înseamnă «Râul alb»; cu drept cuvânt i s'a dat acest nume, căci apa ei e cristalină și face spume albe pe vadul său pietros, cu un efect minunat. Este așa de limpede, încât se văd în fundul apei peștișorii, pietricelele și nisipul. Ea își urmează cursul său grăbit spre Cerna și Dunăre, trecând printre dealurile falnic ridicate spre cerul albastru; iar vuetul ei are ecou prin văile și pădurile cari acopăr o parte din dealuri.

Natura e de o măreție artistică. A zidit armonios tot ce este pitoresc în valea râului Belareca.

Dealungul cursului superior al acestui râu, pe malurile stâncoase cu luncile mici sunt așezate satele Cornereva, Bogoltin și Globurel. Spre vărsarea râului se află Plugova și Mehadia, iar comuna Valea Bolvașnița e așezată mai spre răsărit pe o vâlcea care se întâlnește cu Belareca.

Țăranii din comunele văii Belareca sunt toți români și locuiesc în acest ținut din cele mai vechi timpuri. De remarcat este faptul că în aceste localități, chiar în timpul stăpânirii străine, s'au stabilit foarte puține familii de unguri, nemți, și evrei pe aceste plaiuri prin esență românești.

Care e starea economică și culturală a țăranilor și cum trăiesc ei?

În general populația acestor șase comune, care se ridică la circa 11.000 suflete, este capabilă de muncă și dornică de cultură.

Este știut că progresul civilizației se datorește muncii și culturii, însă nu se poate vorbi de existența unei culturi în comunele de pe valea Belareca.

Acest colțisor al județului Severin a fost ferit de unda civilizației dezvoltate, mai ales spre cursul superior al râului. Nivelul cultural al țăranimii n'ar fi așa de coborât cum e azi, dacă școala românească și-ar fi îndeplinit misiunea, după unirea cea mare. Nu mai vorbesc de școala de aspirare a celor cari i-au stăpânit până la armis-

tiți, când fiii de țărani învățau obligatoriu limba lui Árpád și deloc cea maternă; deși școala pe atunci era relativ frecventată, totuși absolvenții școalelor primare abia știau să scrie și să citească; deci majoritatea lor rămâneau în umbra culturii.

Dela Unire au trecut aproape două decenii: școala e pe aceeaș treaptă de progres. Vina o au cei cari s'au perindat pe la departamentul Instrucțiunii Publice, căci multe s'ar fi putut realiza, dacă ar fi existat bunăvoință, și dragoste de neam și cunoștință exactă a împrejurărilor.

Din această cauză starea culturală lasă de dorit nu numai aici, dar aproape peste tot. Analfabetismul este prea răspândit.

Se mai poate contribui la dezvoltarea culturii și prin biblioteci, conferințe, ziare, dar numai printre cei știutori de carte.

Cu toate că există în fiecare comună câte o mică bibliotecă, totuși sunt puțini aceia cari citesc. Despre conferințe nici nu mai vorbesc, căci nu este cazul, iar de festivale artistice cu regret trebuie să spun că se întâlnesc rareori. Ziarele sunt citite de o parte din locuitori cari știu carte și sunt abonați la diferite gazete.

Țăranii iubesc învățătura. Dovadă sunt copiii locuitorilor din comunele Cornereva, Bogoltin și Valea Bolvașnița, cari pentru a veni la școală parcurg zilnic distanțe de câțiva klm. dela gospodăriile părinților lor, respirate prin vâlcele și dealuri.

În comuna Cornereva — cea mai mare de pe valea Belareca — sunt construite trei școli, dintre cari una în comună și două pe văile ramificate spre munte: una pe *Ohaba* și alta pe *Ramna*. Copiii sunt împărțiți la aceste trei școli, unde funcționează mai mulți învățători și învățătoare. În Bogoltin este o singură școală, cu două posturi, iar copiii — spre a primi binecuvântata lumină a culturii — vin dela depărtări și mai mari, căci casele sunt răspândite pe locuri mai accidentate.

În comuna cea mai mică, Globurel, există o școală cu un singur post de învățător. Școală, post, dar fără învățător; acest fapt se petrece azi, când aproape 10 mii de tineri absolvenți ai școalelor normale — învățători

fără posturi — cerșesc o bucată de pâine dela partidele politice. Este dureros și regretabil că dela începutul anului școlar ministerul, inspectoratul sau revizoratul școlar nu au numit un învățător care să dea lumină copiilor. De câțiva ani au fost trimiși institutori în acest sat, dar nu și-au făcut pe deplin datoria de apostoli ai neamului. Organele de control au trecut cu vederea acest fapt grav. Întâlnești elevi din clasele IV și V, fără să știe scrie și citi. Atunci cum să dispară analfabetismul?

Plugova e o comună mare și are o poziție bună, dealungul șoselei naționale. Școala e frumoasă și are trei posturi: doi învățători și o învățătoare, cari își cunosc datoria și progresul pătrunde în masele țărănești. Elevii frecventează regulat școala. În Valea Bolvașnița e o școală cu două posturi de învățători și se învață relativ bine, totuși nu îndeajuns. În Mehadia se schimbă situația și civilizația se simte mai mult, fiindcă această localitate e așezată în drumul ce leagă România cu Occidentul. Școala ei e bine organizată și mai există o grădiniță de copii mici. Analfabetismul se simte mai puțin decât în restul văii.

Aceasta e starea culturală, descrisă fugitiv.

Situația economică.

În valea râului Belareca, privită în ansamblu, se observă că locuitorii sunt săraci, pământul nu e prea productiv și bogățiile naturale sunt puține, pe alocurea deloc.

Ocupația principală a locuitorilor e creșterea vitelor, mai ales în Cornereva, Bogoltin, Globurel și Valea Bolvașnița. Cei din Mehadia și Plugova se ocupă și cu munca industrială.

Nu găsim minoritari decât în Cornereva, o familie ungurească; în Valea Bolvașnița, una nemțească; în Mehadia mai multe familii străine, iar în Globurel, Plugova și Bogoltin deloc. Mehadia e centrul văii, unde se ține târg săptămânal, sâmbăta.

Țăranii de aici sunt harnici, buni gospodari și iubitori ai naturii. Cei din satele de sub munți se ocupă în special cu creșterea oilor și vând miei, piei, lână și brânză. Turmele lor frumoase pasc pe crestele inverzite ale munților. Sătenii cresc și

capre, în deosebi în Valea Bolvașnița, Bogoltin și Mehădia. Vitele sunt în măsură mai mică. Plugarii se ocupă cu agricultura, mai mult în spre Mehădia. Teritoriul acestor comune fiind accidentat ei lucrează pe luncile mici de pe malurile râului și pe dealurile mai scunde. În spre munte se cultivă mai mult cartofi și porumb. Lanurile de grâu se întind pe luncile dela Plugova spre Mehădia, unde dealurile se depărtează și valea se lărgeste. În general se cultivă fasolea, cartofii, porumbul și mai puțin grâul, orzul și ovășul. Cânepa și floarea soarelui sunt cultivate aproape de fiecare familie.

Ca o ramură a agriculturii e și pomărul, cu care se îndeletnicesc și sătenii din aceste părți. Au sădit pomi fructiferi pe coastele deluroase și azi au livezi întregi de pruni, din ale căror fructe prepară țuica, pe care o vând în alte părți. Merele cultivate au o aromă neîntrecută. Vița de vie nu este răspândită. Numai pe dealurile din spre hotarul comunei Mehădia se văd vii, dar o mare parte e distrusă de filoxeră.

Pe teritoriul comunelor amintite se găsesc păduri seculare, cari nu sunt puse în exploatare peste tot, din cauza greutății transportului. În Mehădia sunt firme care se ocupă cu exploatarea pădurilor, căci pe acolo traversează linia ferată și transportul nu e așa de costisitor. Mai sus pădurile rămân neexploatare și nu se taie decât pentru trebuințele locale.

Bogății naturale nu sunt în subsolul văii din abundență. În hotarul comunei Mehădia există o mină de cărbuni. La Valea Bolvașnița s'a exploatat tot o mină de cărbuni, care acum e părăsită. În Globurel a fost o mină de fier înainte de război, însă lucrările au încetat din pricina greutății transportului. Alte bogății subterane nu s'au descoperit.

În linii generale aceasta e starea economică.

Fiecare țaran are gospodăria sa și muncește pentru existență. Produsele agriculturii nu ajung pentru tot anul. Dacă n'ar avea un venit din creșterea vitelor și din cultivarea livezilor de pruni și de alți pomi fructiferi; dacă

n'ar întrebuința brațele lui la alte munci, — căci parte din țărani pleacă de acasă pentru a-și câștiga un ban să-și îmbunătățească situația gospodăriei, — ar fi jalnică starea lui economică. Ei pleacă la depărtări mari după lucru, iar soțiile îngrijesc de-ale casei. Astfel găsim locuitori de pe valea Belareca în București, în zona petroliferă la Moreni și în alte localități, îndeplinind diferite munci.

Casele gospodarilor sunt construite din piatră și cărămidă, acoperite cu țiglă cele mai multe. Străzile sunt curate. Grajdurile vitelor, model.

Fiecare sătean are casă și o mică gospodărie. Chiar cel mai sărac are o bucată de pământ pe care e stăpân și pentru care plătește impozite.

Pe râul Belareca se află multe mori țărănești pentru porumb și seacă, iar în Mehădia există două mori mari unde își macină țărani grâul. În satele Cornereva, Bogoltin, Globurel, Plugova și Valea Bolvașnița sunt construite ferăstraie pe vadul apei. Există și văiele sau stupe unde se spală și se pregătesc postavurile țărănești, după ce sunt țesute.

Femeile lucrează iarna la țesutul pânzelor de bumbac sau cânepă și la torsul lânii pentru postavuri.

Costumele naționale se mai păstrează, deși au început să se modernizeze și în aceste locuri.

Apocape toți țărani cunosc câte o meserie fără a o fi învățat. Ei sunt isteți și prind repede orice meșteșug. Se găsește în toate comunele o mulțime de zidari, dulgheri, lemnari și mai puțini din alte bresle.

Comerțul e mai frecvent în Mehădia, pentru că aici e punctul important al văii, cu prăvălii de tot felul. Dealtfel în toate celelalte comune sunt prăvălii mixte.

Se află și câteva bănci. În Mehădia trei, în Plugova o sucursală, iar în Cornereva o bancă locală. Acestea au ajutat țărani cu credit, dar i-au și exploatat luând dobânzi uzurare. Acum, ca peste tot, starea financiară suferă din cauza legii conversiunii, care a salvat gospodăriile sătenilor, însă a distrus creditul.

Calea ferată trece prin Mehădia, dar nu-și continuă mersul pe vale în sus, ci pornește mai spre apus, iar Belareca rămâne izolată, din această pricină suferă starea economică. Șoseaua națională care vine din spre București merge mai sus până la Plugova, unde părăsește valea, croindu-și traseul spre calea ferată cu care merge paralel, după ce s'a depărțat puțin spre răsărit la Mehădia.

Valea este străbătută dela Plugova în sus de o șosea județeană, care pornește din cea națională dela Terogova, traversează un masiv deluros, trece în valea râului Belareca și intră iar în șoseaua națională, între Globurel și Plugova. Lungimea acestei șosele e de 39 km. și e bine întreținută de județ. Valea Bolvașnița este legată cu șoseaua națională printr'alta comunală de vreo 3 km.

Stațiile de cale ferată mai apropiate sunt Crușovăț și Mehădia.

Starea moral-religioasă a locuitorilor.

Țărani din aceste meleaguri sunt în genere religioși, totuși bisericile nu sunt frecventate decât la sărbători mari. Buni la suflet, ajută pe cei nevoiași. Sunt primitivi și ospitalieri.

Dovada cea mai puternică de iubire a religiei sunt strămoșii acestei regiuni, grănicerii de altă dată, cari cu riscul vieții și-au păstrat credința. Dovada istorică ne stă la îndemână: în comuna Globurel ofițerii catolici au construit biserica actuală în 1775, cu munca grea de robotă a grănicerilor, numai cu scopul de a-i atrage la catolicism; însă ei au rezistat cu mândrie și biserica cea catolică, după mutarea sediului campaniei de grăniceri și plecarea ofițerilor, în 1779 a fost trecută în posesia ortodocșilor, cari au transformat-o și în care se oficiază de atunci slujba ortodoxă.

Conducătorii statului, or cari ar fi ei, au datoria să studieze toate problemele cari interesează starea țărânimii noastre, căci numai așa dovedesc iubirea lor de neam și țară.

Așteptăm progresul. Pe când îl vom avea?

ANDREI RĂZVAN

Revista „Munca”

se ocupă de redresarea economico-financiară din Belgia sub guvernul actual de specialiști, în care socialiștii dețin câteva fotolii importante în frunte cu ministerul lucrărilor publice și al resorbirii șomajului al cărui titular este *Henri de Man*. Grație priceperii socialiste Belgia este pe cale să-și revină, să se asaneze. Câteva dispoziții:

«Controlul băncilor a fost instaurat, înființându-se Institutul de resort și Oficiul redresării economice, *Orecul*. Conversiunea

rentelor a înlesnit acoperirea deficitului bugetar, asigurând astfel și echilibrarea bugetului pe 1936, fără perspectiva unei noi devaluări. Impozitele au fost reduse cu 185 milioane. S'a întemeiat Societatea micii proprietăți agricole. Incașările fiscului, activitatea de construcție, traficul pe căile ferate, exportul său dezvoltat favorabil, așa încât se poate vorbi, pe drept cuvânt, de o reluare a activității economice. Indiciile bursier s'a urcat de la 25 la 42 și s'au întors în bănci 10 miliarde.

Rusia sovietică a fost recunoscută și re-

luarea relațiilor cu ea dă multe nădejdi de colaborare fructuoasă în domeniul schimburilor economice.

Toate acestea au îndreptățit pe *Henri de Man* să spună în congres: «Ceia ce s'a realizat, depășește așteptările noastre și făgăduelile ce am făcut. Opinia publică este în întârziere asupra faptelor. Este o reluare economică mai accentuată decât în orice țară. Curba redresării în Belgia este mai mare decât pretutindeni. Trebuie s'o proclamăm cu mândrie: Este începutul realizării planului».

SALONUL NUDULUI

Intr'o cronică a unui confrate, cu prilejul inaugurării salonului de față — am aflat cu deosebire surprindere că nudul oferă artistului plastic prilejul de a exprima sensualismul. Iată o caracterizare emanând dela un critic plastic, deci o călăuză pentru marile public în domeniul plin de miraj și de poteci înșelătoare ale artei, cu totul greșită. *Sensualism și numai sensualism?* Caracterizarea aceasta e oarecum grăbită și destul de incompletă.

Ce este mai ușor, chiar și pentru individ lipsit de cele mai elementare noțiuni de estetică, în fața unei pânze sau statuete reprezentând un nud, ca să exclame după posibilitățile vocabularului său; iată sensualismul artistului! Dacă un spirit oarecum cizelat de dese confruntări cu operele artiștilor de reală valoare și de profunde lecturi ale tratatelor de estetică, socotește suficient de completă această caracterizare, nedumerirea ce ne cuprinde ia proporții.

Să cercetăm cari sunt elementele ce tentează pe artistul plastic să întrebuițeze atât de des corpul uman pentru a realiza lucrări de înalt potențial artistic. Nu vom elimina întru totul elementul sensual — aceasta domină toată fauna animalică, deci se va găsi și aici, dar nu ca o caracteristică, ci ca un minim factor de legătură între elementele grafice și cromatice ale nudului.

În primul rând vedem că nudul conține o bogăție de linii de o varietate nebănuită de frumoasă pentru cercetătorul îndrăgostit de arta lui. Linia dreaptă, pe atât de des uzitată de pictorii de avangardă, pe modelul viu nu o vom găsi deloc, ci vom întâlni o gamă bogată de curbe, de racordări variate. Poetii cari nu-s deloc meșteșugari într'ale plastice, au intenția să compare trupul femeii (frumoase bineînțeles) cu o amforă grecească, iar marele nostru poet Arghezi are în «Cuvinte Potrivite» o poezie, unde intenția elementului liniar al trupului de femeie, e destul de evidentă:

A întârziat la el o față vie

Cu trup de alăută florentină...

Dela elementul liniar se trece apoi la culoare, unde pictorul ia culoarea specifică a modelului și apoi își întunecă sau își luminează paleta după starea sa sufletască (putem spune starea de sensualism?) Sculptorul caută plaiurile specifice spre a obține volumul caracteristic. Deci frumusețea liniară a trupului uman și fuga de planuri pentru sculptor, iar pentru pictor variațiunea pe aceeași culoare: alb, roz, galben și negru, după culoarea modelului. Vedem că în primul rând o atitudine pur estetică domină pe artistul plastic. Celelalte sunt stadii secundare.

La noi s'a luat inițiativa frumoasă de a se deschide în fiecare an o lună de zile un salon al nudului. Dar de câte inițiative frumoase nu suntem noi capabili și pe câte rogu-vă le-am dus la bun sfârșit? Am aplaudat înființarea acestui salon care umple un gol imens în domeniul atât de dificil al artei plastice. Nudul este taxat de «puri-

tani» drept un gen de artă imorală (imi amintesc de un nud acoperit dela coapse în jos cu un șervet de către stăpânul casei), iar de către ceilalți mai rafinați, drept o supapă de declanșare a sensualismului artistului. Din cauza acestor interpretări false ne-a bucurat înființarea acestui salon. Bănuiam că prin existența și conținutul de înaltă valoare artistică, prin numărul artiștilor participanți la aceste caracterizări rău intenționate se vor diminua până la complectă dispariție. Frecventarea acestui salon al nudului public va putea discerne un nud realizat artistic de o pânză sau o statueta reprezentând femei goale în atitudini lascive îmbietoare, pe care le va refuza însă, convins de lipsa de valoare artistică.

Salonul de față ne-a decepționat. Nici pe departe nu răspunde chemării sale. Impresia ce ne-a oferit — este asemeni unui concert unde orchestrații sunt surdo-muși și ologi, iar dirijorul orb. Arta în acest salon este inexistentă. Pe pereți o sumedenie de pânze cu femei în cele mai năstrucnice poziții, toate fardate strigător, toate privesc cu subînțelesuri. Pânzele sunt tratate în culori chic — și ca să întrebuițăm o expresie a unui îmbogățit recent — într'o «pensulație fină». Atâta concesie făcută cu larghețea marelui public străin de frumosul estetic, atâtea eforturi pentru a realiza lucrări bune de epitetele «drăguț» sau «plăcut», cari pe spectatorul fin îl umple de desgust.

Dintr'un panou o nostimă conia «goală» mângâindu-și șiragul de perle, zâmbește drăgălaș aducerilor aminte, iar o altă «nostimă conia», culcată pe partea ventrală pe un sumptos divan, binevoeste (câtă amabilitate) să ne arate din cămășuța verde (dece oare?) fesele roz și picioarele albe. O statueta reprezentă o doamnă în tranșă istorică (n. b., tot goală). Am continuat cu exemple de felul acesta până la neurastenie; ne oprim însă dintr'un sentiment de decență.

Nu, la salonul acesta n'am văzut nici un nud. Am văzut numai femei goale, ceace nu-i suficient spre a se numi un nud artistic. Aci am văzut zugrăvită noțiunea cuvântului femeie, ceace din punct de vedere plastic pe noi nu ne interesează. Trupul de femeie da, și numai acela: deoarece oferă artistului plastic un orizont imens de posibilități de realizări artistice. Poate pentru mulți trupul de femeie se confundă cu însăși femeia, și pe drept cuvânt când o privești din punct de vedere sensual. Pentru un artist plastic însă, acest discernământ este de o importanță capitală. Linile pline de vrajă, planurile pline de miraj și cromatica aceea atât de delicată a trupului de femeie, sunt elementele de pivot ale nudului.

Creдем că este inutil să mai continuăm. Salonul nudului e încă o speranță ratată. Nudul, sârmanul de el, va rămâne pentru cei proști și plini de precepte morale un gen de artă imorală, iar pentru cei mai «stilați», o supapă de declanșare a sensualismului artistului. Și nu, nu e adevărat.

Concursul pentru monumentul celor doi Regi

Sala Dalles

Pornind din inițiativă regală, acest concurs marchează un debut de frumoase promisiuni pentru sculptorii noștri sistematic înălțurați dela comenzile statuilor mai importante, pentru a fi preferați sculptori străini de o dubioasă valoare artistică. Chiar marile noastre Paciurea a suportat această sistemă. Iată înțelepciunea și rafinamentul de superior conținut artistic al M. S. Regelui, apelând la artiști autohtoni, fapt de o importanță deosebită, cuvânt pornind dela un monarh pe drept cuvânt numit «Voevod al Culturii».

Machetele sculptorilor participanți sunt expuse în două săli la «Fundatia Dalles», de frumoasă ținută artistică. Multe machete însă nu îndeplinesc condiția de a fi executate pentru o statuie de dimensiuni mari. Foarte multe se caracterizează printr'o naivitate aproape copilărească. Cele mai multe se remarcă prin lipsa de simbol atât de necesar unui monument. Cât privește faptul, că statuia trebuie să fie equestră (condiție esențială), aci se evidențiază lipsa studiului animalic după natură, defect primordial pentru un sculptor statuar. Ca să elimine acest defect mai toți utilizează mișcarea calului a statuiei equestre a lui Colleoni. La unele machete călărețul nici nu stă în șea, la altele este una cu calul.

Cele mai fericite ca inspirație socotim că sunt machetele pentru monumentul Regelui Carol I (asta nu înseamnă că le acceptăm pe toate).

O machetă lipsită de gând statuar, reprezintă pe regele Ferdinand pe câmpul de luptă, înfășurat cu basma peste cap. Efectul este contrar celui scontat de autor. Sculptorul uită că un rege e reprezentat în atitudine solemnă marțială. Un rege nu suferă de frig, nu plânge și nu-i este foame. În ochii poporului e doar frumos, viteaz și înțelept. E oarecare rigiditate — o formulă de protocol atunci când se toarnă în bronz sau se cioplește în piatră chipul unui rege. O altă machetă reprezintă pe regele Ferdinand cu coroana pe cap, șarjând. Intenția trece dincolo de verosimil. Nu se poate șarja în astfel de situații și mai cu seamă pe un vârf de stâncă.

Am luat exemplele cele mai caracteristice pentru a trage oarecari învățăminte, din greșelile unor machete din concursul acesta. Totul este scuzat de faptul că n'au fost chemați niciodată la execuția unei statui de anvergură mai importantă. Din lipsa aceasta de uzaj, sculptorii nu știu să se exprime monumental — nu pot să exprime prin masse mari.

Concursul de față este însă un examen fructuos și un stimulent de o frumoasă calitate pentru sculptorii statuari de mâine.

NICOLAE CRISTEA

O lămurire și o răfuală

In cinstea publicului cititor, pe care literatura română l-a creat, și care acum, la rândul lui, o face să propășească.

«Rumilia» a apărut la început cu banderola: «Această carte nu este pentru tinerii cu mintea crudă, nici pentru persoanele zaharisite în prejudecăți, nici pentru criticii grăbiți sau cari uită majestatea misiunii lor». Deoarece, după cum spune coperta, teza romanului este: «morală cea bolnavă de tabu».

In ce privește înștiințarea către cumpărători:

Deși cred cu tărie că morală trebuie vindecată de faimosul tabu trupesc, recunosc însă, că nu e bine să fie sdruccinată în sufletele ce nu au altă armătură etică decât moralitatea oficială. Dacă sunt unii cari mă binecuvântează pentru valoarea educativă a acestei cărți, sunt și mai mulți aceia care mă afurisesc pentru violarea faimosului tabu al educației.

Am atras cinstită atenția asupra cuprinsului. În țările mai profund civilizate, de pildă în Franța, asemenea preveniri sunt obișnuite, ca nimeni să nu cumpere cărți din greșală. Sunt oameni cari nu vroesc să audă teorii împotriva filosofiei lor... definitiv fixate; sunt librari destul de conștiincioși, cari refuză să vândă copiilor cărțile anunțate ca nefiind pentru dânșii; sunt și copii destul de înțelept crescuți, încât să fie mulțumiți când li se spune ce trebuie și ce nu trebuie să citească; sunt educatori scrupuloși cari citesc scrierile ce recomandă și de aceea se cuvine să li se economisească timpul.

Mi-am închipuit că și la noi ar putea să fie cam așa... S'a spus, însă, că am speculat asupra «fructului oprit». Proces de intenție!... N'am cum să mă apăr!...

In ce privește «critica» și recenziile.

Scriitorul autentic, adică acel sincer, acel care se istovește ca să creeze, acel care lasă în fiecare nou volum fășii sângerânde din ființa lui, acela este însetat de critică, de acea critică ce poate să-l îndrepte, să-l îmbogățească, să-i fecundeze talentul. Literatura are nevoie de critică adevărată «ca marmora de daltă».

Prin avertizarea aceea am voit să stîmplex; dar n'am izbutit decât să... asmuș.

În afară de vre-o două recenzii ale unor tineri ce și-au documentat serios aprobările și desaprobările (dar dovedesc nepregătire, căci unul crede că «mărturisirea trupului» înseamnă exhibarea goliciunii, iar altul vede asemănări unde nu sunt), iată, din cât mi-a ajuns la cunoștință, tabloul «criticii».

Unul, uns mare critic, într-o revistă de rangul întâi, ca să se poată da la mine mai hain, făptuește o exerocherie. (Se va zice că în discuții literare nu se cuvine asemenea ton, că autorul nu trebuie să polemizeze cu critica lui și că romanele nu au anexe de acest gen! Așa este, în principiu; dar... ca la noi la nimeni! Acolo unde s'au statornicit acest fel de reguli, criticii necinstiți nu scriu la revistele ce stau pe planul întâi

al literaturii! Să se observe că n'am să combat opinia recenzenților — acest lucru, evident, autorul nu trebuie să-l facă — ci numai căile extraordinare prin cari au ajuns să spue ce au spus). «Marele critic» îmi citează o jumătate de frază, ca să poată să-mi atribue ceea ce voia dumnealui! Pune un «etc. etc.», adică sugerează că restul nu-i decât umplutură. (Las la o parte, că un critic serios, nici de umplutură stilistică nu acuză fără să dovedească). Vă rog citiți fraza care începe rândul al optulea din pagina 211 (iar în ediția I, pag. 207, rând. 12). Citiți întâi până la virgula de după cuvântul evlavie, unde s'a oprit criticul. Observați obscentitatea ce se poate presupune. Citiți din nou fraza, dar până la sfârșit... Este același lucru?... Deosebirea este enormă. A doua jumătate a frazei anulează cruditatea celei dintâi jumătăți, și mai ales îi schimbă cu totul înțelesul. Mai adăogați la aceasta că cetitorul cărții urmează cu cetitul și că ideile următoare îl transpun *imediat*, îl ridică *imediat*, într'un plan de grele preocupări etice, sociale, etc. Mai țineți seamă că cetitorul este învăluit de romantizarea întregii lucrări, ce nu este decât climantizarea unor dureroase, grave și esențiale probleme. Afirm (și aș dori ca un critic competent să-mi discute afirmația) că ceea ce a deslăntuit reaua credință a «marelui critic» nu puteam înlătura din dezvoltarea temei mele; iar că niciun scriitor adevărat, fiindu-i necesar să spue același lucru, n'ar fi renunțat de dragul pudicilor, și că *nimeni* n'ar fi izbutit să-l spue mai simp'u, mai discret, mai decent.

Recenzia însă, nu dă cetitorilor ei decât o frază falsificată și îi pune într'un climat mincinos. «Marele critic» avu șiretenia să creeze, mai întâi, o atmosferă favorabilă înșelăciunii pe care o făptuia. În acest scop, induce în eroare asupra imparțialității sale recunoscând că aș putea să fiu un *intellectual folositor* și că am «*un ochiu suficient de inteligent*» (observați tonul imperial!), ca să fie crezut când apoi îmi situează cartea într-o literatură... «cabinet secret, numai pentru domni și doamne». (S'ar părea că marele critic socotește că muzeele și cărțile de Științe naturale nu s'ar putea să nu excite simțurile).

Această perfidă învăluire a unei fraze ticălos forfecate, a înșelat pe acei cari n'au citit cartea, ba chiar și pe mulți dintre acei cari au citit-o!

Procedul marelui pontif se numește exerocherie — și nu numai literară, dar chiar penală. Ce zic, oare, ceilalți vreo doi confrăți ai dumitale cu care o soartă rea îi pune să împartă pontificatul criticii literare?

Alți recenzenți, în notițe de câteva rânduri, au decretat că sunt mediocri, ori că am murit, după ce mi-au recunoscut că am existat valabil. Nici un Ed. Joloux, nici «Les treize» (și sunt doar 13 critici și scriitori consacrați!) nu-și permit execuții nemotivate. Concluzii definitive se pot pune numai la sfârșitul unor lungi studii cu creionul în mână și cu mintea plină de sute de critici a sute de romane din litera-

tura mondială. Când însă execuția sumară se aplică unui scriitor a cărui existență o recunoști pentru trecut și pe care publicul îl citește mult, procedul nu mai este decât cel puțin peruil.

Unii au scris lungi coloane (ceea ce ar putea să pară analizare temeinică). Aceștia însă, în ce privește fondul, declară, prudenti, că nu discută (de ce?) cât adevăr și cât rezonabil cuprind teoriile mele. Iar în ce privește arta mea scriitoricească, unul dintre ei proclamă că ajunge pentru desființarea mea să fie cunoscut dialogul dela pagina 69 (ediția I, p. 66). Adică 400 de pagini, și încă vreo 2 000 anterioare, pot să fie compromise de un mic dialog! Teoretic lucru ar fi cu puțință; dar, vă rog, vedeți și d-voastră dialogul acela.

Alții au fost de rea credință atacându-mă pentru ortografie, cuvinte stălcite, cacofonii etc. Dacă ar fi fost serioși, confruntau edițiile succesive, ca să aleagă vina autorului de a corectorilor. Cu cari lupta scriitorului este mai grea chiar decât cu șovăielile Academiei. S'ar mai fi putut gândi că editorul, fericit surprins de cereri tot mai multe, a fost nevoit să grăbească reimprimarea, după cum arată faptul că această ultimă tipărire este și cea cu mai multe greșeli.

Unii au dovedit că au rămas la concepția romanului simplu amuzament! Nu discută dacă am romantizat bine sau rău teza, ci îmi bănușesc că am o teză! Acești domni habar n'au de cecece eu am numit eseu romantizat, iar în occident se numește roman intelectual și, desigur, nici de «cazul-limită». N'au auzit nici de admirabila polemică franceză, ce s'a sfârșit prin realizarea marelui majorității a scriitorilor la ideea, că literatura trebuie să se pue, cât mai direct, în slujba problemelor sociale, astăzi când civilizația este pe marginea prăpastiei.

Ca documentarea să fie completă, trebuie să nu uit nici pe acei cari coțofenesec pân'într'atât critica literară, încât o înlocuiesc prin câteva cuvinte din vocabularul lor țigănesc.

Iată «criticii» de care avu parte un volum mult căutat de elita publicului; căci nu doar cetitorii de literatură ușoară cumpără un roman ce este mai ales un nesfârșit studiu științific, după cum spune cu desaprobară o revistă medicală.

Câtă dreptate are publicul să nu-i bage în seamă!

Și acum,

«...préparez-vous, les élèves du Merle!»

Dar fiți mai prudenți!... În viitoarea ediție, tot fără să vă compromiți nominal, am să vă pun pe două coloane, adică am să vă transcriu «criticile» în întregime, ca să se vadă mai bine cum înțelegeți maiestatea misiunii dvs.

O, dacă toți scriitorii serioși și-ar învinge slăbiciunea de-a vă menaja — și nu numai ca să vă spună ce sunteți, cum a făcut de curând unul dintre cei mai de seamă — dar ca să facă așa ca mine, până peste câțiva ani am avea și noi *critica* cea creatoare, spre cel mai mare bine al propășirii intelectuale.

D. V. BARNOSCHI,

N'avem Intelectualitate !

Este strigătul desnădăjduit al unui intelectual autentic; d. D. V. Barnoschi. Istoriograful mișcării «cărăbunilor», literatul de gust subțire, romancierul și criticul pătrunzător al contemporaneității a rostit o conferință asupra golului acestuia dela noi: n'avem intelectuali, n'avem laboratoare, n'avem învățământ universitar la înălțime. In loc ca să se depună toate eforturile pentru a suplini marile lipsuri, o seamă de lozinci streine de noi continuă a tulbura viața publică, printre ele: fascismul, rasismul. Ar trebui să ne scuturăm de imitații și să reluăm firul tradiției dintre 1822—66. Să ne regăsim continuitatea întreruptă. Am suporta destul de ușor o suspendare a învățământului primar, care astăzi este și așa menit răului, căci poporului nu i se dau decât foi pătimase, pline de violențe și de dușmănie de partid. Cu bugetul economisit să se pună temelii solide învățământului universitar și să se acorde burse studenților pentru a-și lua din străinătate lumina științifică. Astăzi profesoria «superioară» e confiscată de politicianism, deasemeni studențimea este măcinată de dihonă urii de partid. Nu trebuie să mai dănuim această mizerie intelectuală! E cuvântul curajos al d-lui D. V. Barnoschi, și ar merita un larg ecou.

In alte țări s'a procedat deodată la reforma de sus și de jos. La Soviets s'au creat laboratoarele și s'au format tehnicienii în același timp în care analfabetismul a fost redus dela 90% la 10%. E dureros, că n'avem o intelectualitate conștientă și generatoare de mari cureni de reformă.

HORIA TRANDAFIR

Redacționale.—Cu numărul de față încheiem colecțiunea a 12-a. Sunt 12 ani impliniți de când ne mișcăm pe un dram deschis de noi, făcându-ne un loc propriu, dându-ne o fizionomie și o personalitate aparte, recunoscută de toată lumea.

Tuturor celor cari ne-au înțeles și ne-au acordat atențiunea și sprijinul lor în munca tenace de 12 ani, le trimitem salutul nostru de recunoștință și le dorim sărbătorii ferice de Crăciun și Anul Nou 1936.

Administrative.—În pragul anului al 13-lea rugăm pe restanțieri să se pună la curent cu plata, iar pe domnii abonați să achite cu anticipație abonamentul — care este garanția cea mai sigură a existenței și apariției regulate a «Societății de mâine».

Societatea de mâine apare lunar cu regularitate, și numai în vacanța mare de vară și de vacanțele de Crăciun și Paști iese în numere concentrate, însă în pagini înmulțite.

Varietatea și actualitatea materiei com-

pensează pentru sacrificiul abonamentului.

Susținem cele mai bogate cronici-oglinzi a vieții intelectuale din provincii.

Nivelul discuțiilor noastre este permanent-occidental.

Retragerea președintelui Masaryk

Președintele republicii cehoslovace, înțeleptul Masaryk a decis în ziua de 14 Decembrie să se retragă din funcțiunea sa invocând starea sănătății. Atribuțiunile au fost trecute asupra consiliului cehoslovac până în ziua de 18 Dec. când au fost convocate corpurile legiuitoare pentru alegerea noului președinte. Actul de retragere a fost prilej de manifestațiuni grandioase în toată Cehoslovacia pentru Masaryk, care este adevăratul întemeietor al țării și unul dintre cei mai de seamă savanți sociologi ai vremii. Moșneagul de 86 ani este de acum un simplu particular, cu toate că spiritul său va lumina multă vreme destinul poporului său. Fericit popor, care a avut parte de un Masaryk!

Politica cehoslovacă

Slovacul dr Milan Hodza, omul politic atât de bine cunoscut prin legăturile sale cu fruntașii români transilvăneni încă din vremea luptei solidar parlamentare din Budapesta, este adus în fruntea guvernului cehoslovac printr'un consens tacit al partidelor coaliționiste guvernamentale, d. Malypetr trecând la președinția camerei. Odată ajuns, el a trasat noi linii viguroase de conduită. In marele expozeu de trei ceasuri a atacat toate problemele de politică externă, internă, economică și culturală. Intre altele a vorbit despre reconstrucțiunea economică a Europei centrale nu în sensul unei confederațiuni europene, ci pe baze cu mult mai largi, încopciind legături cu Germania, Italia, America chiar, pentru plasarea plusului de producțiune agricolă al statului în bazinul dunărean; o statistică trebuie imediat întocmită pentru a se desăvârși un plan precis de muncă. Pe lângă președinția consiliului crează un organ consultativ nou care să dea ritm viguros investițiunilor și muncii administrative. Dă atenție provinciilor: dacă Slovacia n'ar fi fost odinioară ruptă cu sila, Boemia nu și-ar fi pierdut independența, deci una fără alta nu pot trăi. Condamnă partidul sudeților care nu se înserează în spiritul democrației republicane, ci se consideră națiune în loc de funcțiune de partid. D. Hodza e un om de voință și de execuție care va crește prestigiul Cehoslovaciei.

Leon Tolstoi,

puternicul romancier rus, a murit acum 25 ani. In lungă sa viață (1828—1910) s'a ocupat cu studiul, a luat parte la

războiul Crimei, dar numai în traiul liniștit și retras dela moșia sa Iasnaia-Poliana a scris operele sale nemuritoare, ale căror eroi trăesc împreună cu toate personagiile secundare cari se perindă prin lumea rusă din cărțile lui. Morala lui Tolstoi e: «să nu înfrunți răul decât cu binele», iar adâncă sa filozofie naturalistă dă acel farmec romanelor sale, unde se simte armonia vieții dela țară.

Primele scrieri ale marelui romancier sunt nuvele și cea mai mare dintre ele e intitulată Cazacii, în care autorul pune o teorie de difuziune a raselor și unde descrierile reușite ale naturii jormeză o notă aparte. Altă carte însemnată și frumoasă a începuturilor sale e Romanul căsătoriei. Succesul talentului său literar e încununat de Războiu și pace (trad. în românește de Adrian Corbul) și Ana Karenina.

Unitatea tabloului societății rusești din sec. XIX e reprezentată în Războiu și pace (1869), cea mai bogată operă a lui Tolstoi; în ea se desfășoară evenimentele Rusiei din timpul lui Napoleon și caracterul slav e înfățișat cu iscusință în eroii Andrei Bolkonky, prinț, și Petru Bezukhof, conte; sunt reprezentate clasele sociale ale rușilor și mai ales cele puternice. E romanul unui filozof și al unui artist.

Ana Karenina (1876) e «lucrarea care a fost clasică de când a apărut,—spune Faguet — căci conține atâta umanitate și e așa de menită să fie citită de toți oamenii din toate timpurile și din toate locurile, încât, deși plină de moravuri ruse, este cea mai occidentală dintre operele lui Tolstoi, înțelegând că se adresează atât omului din Paris și din Londra, cât celui din Petersburg sau Moscova». Două povestiri sunt combinate în această operă de artă și sunt urmărite cu mult interes: una scoate în relief caracteristicele celeilalte.

Tolstoi a publicat și niște scrieri de filozofie, de morală mistică, revcând la literatură cu sgduitorul roman de teză Sonata Kreutzer (1888), a cărei valoare literară e în analiza psihologică n'întrecută și în expresiile vii. Intregul stucium sufletesc e redat real și ideile sunt sugestive. Ultimul roman cu temă psihologică și morală e Invierea (1899) în care e dezvoltată critica asupra organizației instituției sociale.

Tolstoi a mai scris povești populare. El evocă trecutul vieții rusești în care apar moravurile și sufletul rus. Diferența nedreaptă dintre clasele sociale e accentuată de acest renumit scriitor. Fiecare erou e profund analizat și orice scenă e pătrunsă de adevăr. Inși Tolstoi nu dă importanță stilului, care e în mare parte lipsit de artă. Pitorescul descrierilor sale și simțul naturii îi îmbogățește opera. Ea trăiește mai ales datorită omenescului ce-l conține.

Eduard Beneş

În ultimul moment al punerii sub presă a numărului prezent aflăm cu bucurie, că iscusitul diplomat d. Eduard Beneş ministru fără întrerupere de 16 ani al Afacerilor Externe, sprijinit în mod deschis și categoric de către partidul social-democrat, a fost ales cu o zdrobitoare majoritate președinte al Republicii Cehoslovace.

În urma atitudinii energice a socialiștilor, n'a mai îndrăsnit nimeni să-și mai pună candidatura. Profesorul Nemeș președintele Consiliului Național (vestigiu al mișcărilor revoluționare din 1918) și-a retras candidatura încă din ajun. D. Eduard Beneş a fost înălțat în mod meritat la cea mai înaltă magistratură a republicii aliate. A fost satisfăcut prin aceasta și marele Masaryk, care în actual seurt și atât de simplu de demisie recomanda pe d. Beneş, ca pe prietenul devotat și bărbatul inițiat în toate afacerile statului. Democrația și socialismul cehoslovac jubilează. Opinia publică a unei țări, unde libertățile publice sunt o realitate, se felicita de succesul înregistrat.

Democrația română are toată îndreptățirea să fie foarte mulțumită de alegerea președințială din țara vecină.

Ștefan Zeletin

sociologul ne este de acum foarte bine cunoscut grație cuprinzătoarelor studii și amănunte apărute în Revista de Filosofie (vol. XX, no. 2). D. Cezar Papacosteia ne dă posibilitatea să definim un mănunchiu bogat și complex asupra bio și bibliografiei sociologului, care a dus ca om o viață de ascet, iar ca cercetător a fost măcinat de grijile existenței și de numeroasele ocupațiuni ale catedrei de profesor secundar. Deabia în 1927 i se creează posibilitățile studiului liber, scutit de frământări de ordin material, prin ocuparea catedrei de Filosofie veche și medievală la universitatea din Iași, prin stăruințele d-lor I. Petrovici și P. Andrei, având deci «superiorul beneficiu al catedrei și libertății universitare». Timp de 7 ani a muncit exagerat de mult, iar o boală veche îl răpunea în 1934. Potrivit unei liste întocmite de el în 1933, avea refăcute în total 12 scrieri de filosofie, literatură și sociologie. Opera sa fundamentală este Burghesia română, creându-și prin ea numele de cel dintâiu sociolog al Statului român, căruia i-a scrutat toate fazele dezvoltării dela economia primitivă țărănească la economia industrială și bănească. D. Alexandru Claudiu dovedește cât de remarcabilă este influența dialecticii marxiste; Zeletin recunoștea determinismul economic și pune în strânsă legătură dezvoltarea tuturor instituțiilor social-culturale de factorul economic. În politică s'a manifestat ca om de dreapta, militând în partidul lui poporului și luând parte în instituțiilor burgheziei liberale. Se lepăda de marxism, însă toată opera sa e străbătută de dialectica materialismului istoric.

Arlhereul Andrei Mager

și-a văzut visul cu ochii. Prin voința hotărâtă a enoriașilor eparhiei Arad, i s'a pus cărja vlădicească în mână. Dacă la alegerea anterioară, izbândită de episcopul Grigore, participase în toată regula, de data aceasta n'a mai dat nici o luptă, decis și stea ajutor solid lângă bătrânul episcop Roman Ciorogariu din Oradea. Însă a fost împins fără voce în arenă, prin solidaritatea splendidă a aradanilor, cari nu mai voiau să riște, ci să pună în scaun o persoană pregătită și corespunzătoare. Noul episcop Andrei este o personalitate foarte bine văzută, posedând o cultură întinsă teologică și o cunoaștere perfectă a rânduielilor constitu-

ționale. E preot de «legea veche», cu vorbă curat românească și dăruit cu talentul scriului. Prea bine îi cunoșteau meritele credincioșii de sus și de jos deopotrivă. Încă dela alegerea anterioară «Societatea de mâine» pedesă în favoarea preasfințitului Andrei, și de aici ni s'au tras destule supărări. Astăzi gustăm și noi din farmecul victoriei. Și nădăjduim, ca între vlădicea și opinică să fie o intimă comunicare sufletească.

Secetă în Basarabia

Tot la câțiva ani se repetă drama climatului basarabean, desnădăjduind populația. Uneori ani de-a rândul se abate calamitatea invicibilei forțe a naturii. Arșița s'a abătut vara aceasta iarăș asupra sudului, nimicind recolta ogoarelor și orice vegetație. Statul face toate eforturile să vină într'ajutorul sinistraților. Inițiativa particulară contribuie și ea din răspuțeri la alungarea suferințelor. Sute și mii de copii au fost transportați în regiunile oltenesti, bănățene, transilvănene și muntene pentru a-i scuti de foamete. S'ar putea spune, că basarabeni au fost înțeleși, strigătul alarmant împărțit, aparatul administrativ mobilizat. E necesar însă să mergem mai departe: să ne preparăm pentru prevenirea loviturilor crude pe viitor din partea forțelor oarbe ale naturii. Împotriva secetii cumplite de stepă se impune începerea unor lucrări mari de irigație. Și nu trebuie mijloace superioare celor întrebuințate la ajutorarea deasă a populației ce cade victimă cu neînălăturabilă fatalitate. Să se facă un mare efort. Să se întocmească planul salvării.

E nevoie de o concentrare a puterii financiare. Cu toate că s'ar părea intraductibil un astfel de proiect, la întâia vedere, totuși, o mai sistematică examinare va ajunge la singura soluție: mobilizarea împotriva climatului catastrofal. E o problemă de economie și de tehnică nu prea complicată. În Basarabia ca și în Oltenia, pe Bărăgan, în Dobrogea ca și în Banat.

Mulți emigranți maghiari

nu se mai pot întoarce în patria lor, ci cutreeră țări străine de 15 ani încoace, adică dela instalarea teroarei albe. Gânditorii socialiști și democrați cari deținuseră demnități înalte în stat și se expuseră mai mult prin atacuri vehemente contra oligarhiei, s'au văzut nevoiți să părăsească Ungaria și să se exileze forțat ori de bună voie (știind ce-i așteaptă). Mulți dintre ei s'au stabilit pentru o vreme la Viena. O bună parte au căutat și găsit scut în Cehoslovacia. Unii au luat chiar drumul Americii. Chiar când s'au dat asigurări formale că nu vor avea neplăceri întorcându-se în patrie, au riscat foarte mult. Președintele Consiliului național și al Republicii: Toth, deabia întors a fost aruncat în închisoare. Hatvani, directorul ziarului *Pesti Napó* deasemeni a fost arestat. Kéri Pál și Fényes László au trecut în Cehoslovacia. Mai tâziu Kéri Pál a plecat la Moscova. Károlyi Mihai și Iázi Oscar sunt în Statele Unite, de unde continuă neîndurătoarea lor critică împotriva regimului feudal dela Budapesta. Socialistul Gándör Ferenc scoate foaia săptămânală *Omul* (Az ember) în New-York continuând să dea în vileng abuzurile și opresiunea politică din Ungaria. Chemat de tribunalul din Budapesta să se înfățișeze la procesul ce i s'a intentat pe motiv de «păcătuire contra onoarei națiunii și statului ungar» pe ziua de 15 Noemvrie, Gándör răspunde drastic, că el «nu are proces cu statul și națiunea maghiară», ci «am proces și voi lupta până la ultima răsufare cu oprimătorii poporului maghiar și cu ruinătorii patriei maghiare». E o luptă aprigă și demnă de admirat a emigraților de gândire democratică. Oare cât va mai ținea?

„Marie Antoinette

e opera istorică și psihologică a lui Ștefan Zweig, apărută într-o limpede versiune românească a d-lui Eugen Relgis. În acest studiu al vieții Mariei Antoinette, e redată în liniile cele mai exacte epoca în care a trăit fiica Mariei Tereza ca dauphină a Franței la 15 ani, apoi ca regină la 17 ani. Veselă, fermecătoare și plină de viață, mândră când era vorba de onoarea ei, zeita Koccolului în care se întrupa toată grația și eleganța, a fost o regină risipitoare, fără nicio preocupare spirituală și nu ținea la interesele statului. Nu-și dădea seama de răspunderea ce o avea față de poporul ei. Într'un stil vioi și clar apar persoanele dela curte cu Ludovic XVI, un om fără energie care nu era merit să fie rege, neștiind să fie demn într-o epocă revoluționară; fratele lui, contele de Provence, cu «rol mefistofelic», căutând să câștige tronul; Baumarchais, autorul «Bărbierului din Sevilla»; cardinalul Rohan, cu «afacerea colierului»; Mirabeau, «aristocratul plebeian», mijlocitorul între rege și popor. Revoluția franceză e înfățișată într-o lumină intensivă.

E uimitor contrastul între viața fericită dela Trionan a Mariei Antoinette și suferința «văduvei Capet», după ghilotinarea regelui. Nenorocirea a întârit-o sufletește: mândra arhiducesă austriacă de odinioară a suportat cu eroism colomniile aduse împotriva ei în mare parte pe nedrept și a fost demnă în marca e tragedie. Destinul acestei nefericite regine ne arată o covârșitoare experiență a vieții, deaceea «Marie Antoinette» trebuie citită. (Editura «Cugetarea» — 55 lei).

Athenum

este titlul unei reviste de serioase probleme filozofice și sociale, care apare în Iași începând cu primvara anului 1935.

Conținut foarte bogat și selecționat. Redactorul șef este o veche cunoștință din domeniul filosofiei d. dr. Mihai Uță, condeiu plin de vigoare, partizan al democratismului.

«Athenum» se însăreinează să umple marelă gol lăsat în capitala intelectuală a Moldovei prin mutarea la București a «Vieții Românești» și încetarea «Minervei». Numărul 4 din Sept.—Oct. publică un studiu important al d-lui D. Popovici despre înfrăuririle socialiste asupra lui Eliade Rădulescu. Aduce materie foarte aleasă de ordin pedagogic, biologic, sociologic și o cronică de cărți indigene și streine de valoare.

Revista bănățeană «Fruncea»

care apare săptămânal în Timișoara de un an de zile, prinzând, într-o stăruitoare muncă și printr'un devotament publicistic apreciabil, atâtea note specifice de-ale sufletului bănățean și de-ale manifestațiunilor de culturalitate și poezie, își pune într'un articol recent și problema regionalismului. Felicităm pe d. inginer N. Ivan pentru efortul său considerabil și-l îndemnăm să continue, pelângă o tot mai criticată supraveghere a materiei — suprimând total faculul — activitatea aceasta, făcând din *Fruncea* o tribună reprezentativă a spiritualității lor bănățene.

Reproducem din n-rul dela 8 Decemvrie aceste considerații juste asupra importanței regionalismului:

«Mișcarea regionalistă are trei meniri: Traaspunerea idealului comun într-o formă care corespunde mentalității și caracterului regiunii, în sufletul poporului său. Având ca bază idealul comun, mișcarea regionalistă țese în jurul acestui ideal un șir de valori, de idealuri, de mărgăritare spirituale regionale, formând astfel o armătură solidă în jurul idealului fundamental.

Cuprinsul materiei anului 1935

	Pag.		Pag.
Probleme sociale.		— Combaterea analfabetismului prin cartea ieftină . . .	123
<i>Barnoschi D. V.</i> Triptic social	73	— Trăim zile mari	147
<i>Cheleca Ion.</i> Realități etnografice și folcloristice	43	— N'avem intelectualitate	182
— Asupra unui obicei ciudat dela noi	91	<i>Vescan Teofil.</i> Structura gândirii științifice	67
<i>Christu Vasile.</i> România — adăpostul socialistilor revoluționari bulgari	87	Sate, orașe, regiuni.	
<i>Clopoșel Ion.</i> Procesul de verificare al democrației românești	55	<i>Clopoșel Rodica.</i> Turismul în județul Brașov	155
— Frescă rurală	107	<i>Răxran Andrei.</i> Așezări în Valea Belarecăi	178
— Caracterele distinctive ale unei generații	127	Cronici culturale și artistice.	
— Organizarea culturală regională	159	<i>Cristea Nicolae.</i> Cronica plastică bucureșteană	20
<i>Clujeanu Titu L.</i> Spre tărâmul libertății	111	— Țăranii bucovineni în pictura d-lui Loewendal	121
<i>Cornea Victor.</i> Statul democratic normator	56	— Salonul de toamnă: pictură, sculptură	143
<i>Herseni Traian.</i> Natură și cultură	3	— Salonul nudului	180
<i>Lupaș Ion.</i> Urmările răsoalei: patenta din 1785	32	<i>Cristian V.</i> Despre lumea artistică bucureșteană	90
<i>Mărgineanu Nicolae.</i> Americanii și fericirea	129	<i>Mureșeanu Pavel.</i> Teatru în U. R. S. S.	49
<i>Popa Grigore.</i> Introducere în Psihologia Limbagiului	57	— Criza teatrului rusesc sub regimul țarist	70
<i>Dr. Radu Cornel.</i> Reflexiuni asupra mișcărilor culturale	168	— Cinematograful sovietic	99
<i>Roșca Alexandru.</i> Raportul între inteligență și luna nașterii	14	<i>Voileanu-Nicoară Ana.</i> Cronica muzicală a Clujului	15, 74
— Influența cafelei, tutunului și alcoolului asupra activității minții	65	Pagini literare.	
<i>Suciu Petru.</i> Spre satul de mâine	34	<i>Acsinteanu George.</i> Pâinea (schiță)	48
— Liberalismul nostru	83	<i>Alexandru Matei:</i> Răsari, luminoasă durere	60
— Statul cultural, Astra, regionalismul	166	<i>Amaru Bogdan.</i> Poezia proletară	19
<i>Todoranu Dimitrie.</i> Psihologia reclamei	9	— Cărți și mărtisoare	52
— Spre o nouă integrare spirituală	63	<i>Baba C. Pictorul.</i> Epigrame	21
<i>Tohăneanu Alexandru.</i> Opera de artă ca expresie a unei individualități	109	<i>Băcov Emilian:</i> Apusul Parnasului	114
<i>Tomuța Ion.</i> Școala de experimentare	93	— Evoluția și revoluția poeziei rusești	176
<i>Trandafir Horia.</i> 150 de ani dela martiriul revoluționarilor din munții Apuseni	31	— Considerații asupra literaturii rusești	137
— Sociologia militans	131	<i>Baciu Ștefan.</i> Fruntea	96
<i>Valea Titu L.</i> Problema culturii la Kant	11	<i>Barnoschi D. V.,</i> O lămurire și o răfuială	181
Probleme economice.		<i>Bugarin Grigore.</i> Codrii	96
<i>Birou Virgil.</i> Italia într'al patrulea an de criză	16, 45	<i>Christu Vasile.</i> Aspectele sociale ale literaturii bulgare de azi	118
<i>Cornea Victor.</i> Schimbările structurii noastre agricole	156	— Literatura bulgară contemporană	134
Ardealul Vechiu.		<i>Clopoșel Ion.</i> Literatura socialistă	158
<i>Botiș Teodor.</i> Schimb de scrisori între Vicențiu Babeș — Al. Mocioni — dr. Ioan Rațiu — «Luceafărul»	136	<i>Copilu-Cheatră V.,</i> Tulnic (versuri)	38
— Corespondență între Mocioni, Dr. Ioan Rațiu — Vicențiu Babeș	172	— Cununie	50
<i>Clopoșel Ion.</i> Marele proces de presă al memorandumului Mager Traian. Moartea și înmormântarea lui Avram Iancu	69	— Cetanie	60
Politica externă.		— Inventar	80
<i>Barnoschi D. V.</i> Pacea dela Versailles	152	— Tata, Mama, Frate-meu, Colindă	133
<i>Clopoșel Ion.</i> Acrobații politice, suflul colectiv, plan internațional	17	<i>Dan Mihail.</i> Cântec laic	10
<i>Trandafir Horia.</i> Anschluss-ul și politica europeană	151	<i>Ilea Ion Th.,</i> Rânduri pentru o prietenă moartă	18
Figuri reprezentative.		— Un sinucis vorbește cu Dumnezeu	92
<i>Bănuș A. P.</i> Profesorul Constantin Nottara	39	— Schimbare	104
— Dr. Aurel Lazăr și teatrul românesc din Bihor	71	<i>Iacobescu Al.</i> De 'nalt' privire	18
<i>Clopoșel Ion.</i> Președintele Masaryk	44	— Noapte, O singură iubire	49
— George Vâlsan	115	— Gând mort	99
<i>Martinescu Pericle.</i> Gib I. Mihăescu	157	<i>Jurchescu Liviu,</i> Epigrame	21
<i>Trandafir Horia.</i> Panait Istrati	56	<i>Laxăr Liviu.</i> La ruga apelor	104
Actualități.		<i>Mardan.</i> Epigrame	23
<i>Albu Corneliu.</i> Viața intelectuală a Transilvaniei	24	<i>Mureș Dan,</i> Preludiu iernatic	6
— Viața intelectuală în Ardeal	78	<i>Stamatiad Al. T.,</i> Poetul	92
<i>Barbu Filaret.</i> Viața intelectuală în Banat	29	<i>Todica Gavril,</i> Limba noastră	122
<i>Clopoșel Ion.</i> Problemele ziaristice românești din Transilvania	94	<i>Tomuța Ion,</i> Liviu Rebreanu	154
<i>Cristian V.</i> O carte despre profesorul nostru	110	<i>Zaharia E. Ar.,</i> Paradigmă (versuri)	115
— Aspecte bucureștene: construcții de case, șantierul și soldații săi	138	Discuții și recenzii.	
<i>Ilea Ion Th.</i> Creionări bucureștene	8	<i>Băcov Emilian,</i> Vladimir Majakowsky	102
<i>Jurchescu Liviu.</i> «Ciobăneștii» de G. Popiți	120	<i>Box Lucian,</i> Octav Șuluțiu: Ambigen	101
<i>Kaul Camilla.</i> Kant și «Cant» în politica mondială	75	<i>Cristian V.</i> Gide, Lovinescu, Antoniaade	171
<i>Marina Mihai.</i> Viața intelectuală în Maramureș	141	<i>Cronica:</i> «Sociologia militans» de D. Gusti, «Valori» de M. D. Ralea, «Claviaturi» de Tudor Scarlat, «Sângele» de Dan Petrașincu	77
<i>Mehedinți Simion.</i> Cine va deslega problema României?	7	— Dridri Goroniță: «Miresme din Banat», M. Ar. Dan «Epigrame»	101
<i>Milota Ioachim.</i> Catedrala Timișoarei	22	— Fundația Rockefeller, Psychometria, N. Mărgineanu (Anișoara Odeanu)	142
— Viața intelectuală în Banat	61	<i>Jurchescu Liviu,</i> «Intr'un cămin de domnișoare (Anișoara Odeanu)	76
<i>Păcurariu Aurel.</i> Capitala de mâine	116, 132	<i>Martinescu Pericle,</i> Un amant al poeziei	21
<i>Tatu N.</i> Lucian Blaga la Universitate	62	<i>Pascu Petre,</i> Mircea Damian: «București»	77
<i>Tohăneanu Alexandru.</i> Viața intelectuală în Maramureș	99	<i>Tomuța Ion,</i> N. Iorga, Octavian Goga, E. Madách, I. Teodoreanu	25
— Plastica ardeleană	174	— Cezar Petrescu, I. Agârbiceanu	50
<i>Trandafir Horia.</i> Țara contrastelor	27	— Romanul lui Horia — «Viața lui Ștefan cel Mare»	64
— Documentele revoluției lui Horia	51	— C. Ardeleanu: «Domnul Tudor»	101
— Amintirile lui C. Dobrogeanu-Gherea	103	— T. Argezei: «Ochii Maicii Domnului»	121
		— M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Axel Munte, Petre Pandrea	145
		— Eminescu, Zamfirescu	177
		<i>Trandafir Horia,</i> «Cu privire la Franz Ferdinand» de Const. Graur	117
		Fapte, idei și observațiuni la pp. 27, 51, 79, 103, 123, 147	182

